

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

**Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών**

— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΑΣΙΑΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
*Γεωπολιτική Ανάλυση, Γεωστρατηγική Σύνθεση
και Σπουδές Άμυνας και Διεθνούς Ασφάλειας*

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Το Ντάες ως γεωπολιτικός παράγοντας ανακατανομής της ισχύος στην Αίγυπτο και
την Λιβύη».

Επόπτες: Καθηγητής Ιωάννης Θ. Μάζης, κύριος επιβλέπων
Επίκουρος Καθηγητής Κυριακός Θ. Νικολάου- Πατραγάς
Δρ. Μιχάλης Σαρλής

Ονοματεπώνυμο: Θεοφάνης Παγκράτης

Αθήνα, 2020

Όνοματεπώνυμο: Θεοφάνης Παγκράτης

Αριθμός μητρώου: 201610226

Γνωστικό αντικείμενο: Γεωπολιτική Ανάλυση, Γεωστρατηγική σύνθεση, Σπουδές Άμυνας και Διεθνούς Ασφαλείας.

Επόπτες: Καθηγητής Ιωάννης Θ. Μάζης, κύριος επιβλέπων,

Επίκουρος Καθηγητής Κυριακός Νικολάου - Πατραγός

Δρ. Μιχάλης Σαρλής

Τίτλος: «Το Ντάεξ ως γεωπολιτικός παράγοντας ανακατανομής της ισχύος στην Αίγυπτο και την Λιβύη».

Αριθμός λέξεων: 29.800

Ημερομηνία κατάθεσης:

Δήλωση: Με την υποβολή της παρούσης και τη συμπλήρωση του ανωτέρω πίνακα, βεβαιώ ότι έχω αναγνώσει και κατανοήσει τις πολιτικές και τους κανονισμούς του Πανεπιστημίου Αθηνών και του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΠΜΣ) σχετικά με την αξιολόγηση των εργασιών και τα ακαδημαϊκά παραπτώματα.

Ημερομηνία

Υπογραφή

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Για την εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας, αλλά και για το σύνολο της γνώσης που έλαβα κατά τη διάρκεια των κύκλων του μεταπτυχιακού προγράμματος, μέσα από τα εργαλεία της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης ευχαριστώ θερμά τον καθηγητή και Πρόεδρο του Τμήματος Τουρκικών και Σύγχρονων Ασιατικών Σπουδών του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, Ιωάννη Θ. Μάζη.

Επίσης, ευχαριστώ τον επίκουρο καθηγητή Κυριάκο Θ. Νικολάου – Πατραγά για τις γνώσεις που μου προσέφερε στα μαθήματα της ειδικότητάς του και τις υποδείξεις του στο στάδιο εκπόνησης της εργασίας, καθώς συνέβαλαν καθοριστικά στην ολοκλήρωσή της.

Επιπροσθέτως, ευχαριστώ θερμά τον Δρ. Μιχάλη Σαρλή για τις συμβουλές, τις υποδείξεις και την καθοδήγησή του και το σύνολο των καθηγητών του Μεταπτυχιακού Προγράμματος για τις γνώσεις που μου μετέδωσαν.

Πίνακας περιεχομένων

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	3
Λίστα ακρωνυμίων.....	7
Περίληψη.....	9
Εισαγωγή	10
Ιστορικά γεγονότα	12
Ισλάμ	12
Ισλαμικό κράτος	18
«Αραβική Άνοιξη» – Ορισμός της έννοιας – Τα κύρια γεγονότα και ο τρόπος που επηρέασαν το εξεταζόμενο Υποσύστημα.....	23
Αδελφοί Μουσουλμάνοι.....	28
Ίδρυση της οργάνωσης και εξέλιξή της εντός του αιγυπτιακού κράτους.....	30
Κεφάλαιο 1. Επισκόπηση Βιβλιογραφίας	37
1.1 Αίγυπτος	37
1.1.1 Στρατηγική αξία και σχέσεις με τρίτες χώρες	38
1.2 Λιβύη.....	39
1.2.1 Στρατηγική αξία και σχέσεις με τρίτες χώρες.	41
1.2.2 Ο Καντάφι και η πολιτική του.....	42
1.2.3 Στρατιωτική επέμβαση στη Λιβύη.....	43
1.2.4 Η κατάσταση σήμερα.....	45
Κεφάλαιο 2: Μεθοδολογία	47
2.1 Η μεθοδολογία της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης (ΣΓΑ).....	47
2.2 Ανάλυση του θέματος με βάση την ορολογία της ΣΓΑ.....	52
2.2.1 Προσδιορισμός Γεωπολιτικού Παράγοντα	52
2.2.2 Προσδιορισμός Γεωπολιτικού Συστήματος.....	52

2.2.3 Προσδιορισμός Γεωπολιτικού Υποσυστήματος.....	53
2.2.4 Προσδιορισμός Υπερσυστημικών και Περιφερειακών Δρώντων.....	53
2.2.5 Προσδιορισμός Πυλώνων Ισχύος.....	53
2.2.6 Επιλογή Γεωπολιτικών Δεικτών.....	54
2.2.7 Επιλογή Επιμέρους Γεωπολιτικών Δεικτών.....	55
2.3 Περιγραφή της Έρευνας.....	56
2.4 Ερευνητικοί περιορισμοί.....	57
Κεφάλαιο 3. Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση για το εξεταζόμενο Υποσύστημα.....	58
Οργανωτική δομή του ΙΚ.....	58
Γεωπολιτικοί Δείκτες.....	59
3.1 Γεωπολιτικοί δείκτες δράσης του ΙΚ στο ΓΥ Λιβύης Αιγύπτου.....	59
3.1.1 Παγκόσμιες επιθέσεις του ΙΚ μεταξύ του 2014-2016.....	59
3.1.2 Επιθέσεις του ΙΚ στη Λιβύη.....	60
3.1.3 Επιθέσεις του ΙΚ στην Αίγυπτο.....	61
3.2 Γεωπολιτικοί δείκτες ανάλυσης –παρουσίας του ΙΚ στο Σύστημα της Μέσης Ανατολής.....	63
3.2.1 Παγκόσμιες επιθέσεις του ΙΚ από το 2014 μέχρι τον Ιανουάριο 2017 συμπεριλαμβανομένου και του εξεταζόμενου υποσυστήματος Λιβύης – Αιγύπτου.....	63
3.2.2 Αριθμός επιθέσεων του ΙΚ συμπεριλαμβανομένου και του εξεταζόμενου υποσυστήματος Λιβύης – Αιγύπτου.....	64
3.2.3 Τοποθεσίες των υποστηρικτών του ΙΚ στο Twitter.....	68
3.2.4 Παραδείγματα επίσημων και ανεπίσημων επαρχιών του ΙΚ.....	69
3.2.5 Ελεγχόμενη περιοχή από το ΙΚ στο Ιράκ και τη Συρία τον χειμώνα του 2016-17.....	70
3.3 Υπερσυστημικοί δρώντες.....	72
3.3.1 ΗΠΑ.....	72
3.3.2 Ρωσία.....	77
3.3.3 Ευρωπαϊκή Ένωση.....	82

3.3.4 Κίνα.....	84
4. Γεωπολιτικό υπόδειγμα τάσεων ανακατανομής ισχύος.....	87
4.1 Αίγυπτος.....	87
4.1.2 Αντίδραση αιγυπτιακών δυνάμεων ασφαλείας.....	90
4.2 Λιβύη.....	91
4.3 Συστημικοί δρώντες.....	94
4.3.1 Κάταρ.....	94
4.3.2 Σαουδική Αραβία.....	96
4.3.3 Ισραήλ.....	99
4.3.4 Ιράν.....	104
4.3.5 Τουρκία.....	106
Κεφάλαιο 5. Γεωστρατηγική σύνθεση – Συμπεράσματα.....	109
Επίλογος.....	114
Παράρτημα Χαρτών.....	116
Βιβλιογραφία.....	132

Λίστα ακρωνυμίων

ΕΛΛΗΝΙΚΑ	
ΑΜ	Αδελφοί Μουσουλμάνοι
ΒΠΠ	Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος
ΓΔ	Γεωπολιτικός Δείκτης
ΓΠ	Γεωπολιτικός Παράγοντας
ΓΠΑ	Γεωπολιτικός Πυλώνας
ΓΣ	Γεωπολιτικό Σύστημα
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΛΣ	Εθνικός Λιβυκός Στρατός
ΕΣΣΔ	Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΙΚ	Ισλαμικό Κράτος
ΜΜΕ	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΣΓΑ	Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση

ΑΓΓΛΙΚΑ	
ABM	Ansar Bayt al-Maqdis
AQ	Al- Qaeda
AQI	Al- Qaeda Iraq
NATO	North Atlantic Treaty Organization
SDF	Syrian Democratic Forces

Περίληψη

Το παρόν πόνημα αποτελεί διπλωματική εργασία με τίτλο: «Το Ντάεζς ως γεωπολιτικός παράγοντας ανακατανομής της ισχύος στην Αίγυπτο και την Λιβύη». Εφαρμόζεται εκτενώς η μέθοδος της συστημικής γεωπολιτικής ανάλυσης στο γεωπολιτικό υποσύστημα Λιβύης – Αιγύπτου. Περαιτέρω αναλύονται οι γεωπολιτικές προεκτάσεις και η ανακατανομή ισχύος που ενδέχεται να προκληθούν σε τοπικό, περιφερειακό και ευρασιατικό επίπεδο, καθώς αποτελούν μείζον ζήτημα στο σύστημα της Μέσης Ανατολής, λαμβάνοντας υπόψη τον Γεωπολιτικό Πυλώνα της Άμυνας – Ασφάλειας.

Εισαγωγή

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η ανάδειξη του Ισλαμικού Κράτος (ΙΚ) ως γεωπολιτικού παράγοντα (ΓΠ) ανακατανομής ισχύος στο Γεωπολιτικό Σύστημα (ΓΣ) της Μέσης Ανατολής και ειδικότερα στο υποσύστημα, όπως αυτό ορίζεται από το άθροισμα των χωρών της Λιβύης και της Αιγύπτου, δηλαδή η γεωγραφική περιοχή που δραστηριοποιείται το ΙΚ. Η ανάλυση θα πραγματοποιηθεί σύμφωνα με τις θεωρητικές αρχές της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης (ΣΓΑ) που έχει στοιχειοθετηθεί από τον καθηγητή Οικονομικής Γεωγραφίας και Γεωπολιτικής Θεωρίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών Ιωάννη Θ. Μάζη.

Το ενδιαφέρον της εργασίας έγκειται στο γεγονός ότι η Μέση Ανατολή αποτελεί τον γεωγραφικό χώρο γέννησης του Ισλάμ (Χάρτης 1). Πρόκειται για μία από τις σημαντικότερες περιοχές του πλανήτη, την καρδιά των παγκόσμιων εξαγωγών πετρελαίου. Οι εξελίξεις σε αυτήν καθορίζουν για δεκαετίες, σε μεγάλο βαθμό, την διεθνή αγορά του πετρελαίου. Οι αγορές πετρελαίου συνδέονται άμεσα με τις γεωπολιτικές εντάσεις, ειδικά όταν διαδραματίζονται στη Μέση Ανατολή. Η τιμή του μαύρου χρυσού επηρεάζει την παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη, επηρεάζοντας τις διεθνείς σχέσεις των κρατών, την παγκόσμια ασφάλεια και οικονομία. Η αστάθεια που παρουσιάζεται στην Μέση Ανατολή και το Μάγκρεμπ¹ είναι αποτέλεσμα της διάλυσης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η σημερινή μορφή των κρατών στη Μέση Ανατολή είναι αποτέλεσμα της Συμφωνίας Sykes Picot² (1916) (Χάρτης 2) και της

---

¹ Μάγκρεμπ: Οι χώρες της βορειοδυτικής Αφρικής (Μαρόκο, Αλγερία, Τυνησία). Υφίσταται και η περιοχή του «Μεγάλου Μάγκρεμπ» που περιλαμβάνει τις προαναφερόμενες χώρες, τη Δυτική Σαχάρα, τη Μαυριτανία και τη Λιβύη, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/grxCKrs> (ημερομηνία πρόσβασης 19/11/2019).

² Η συμφωνία Sykes – Picot υπεγράφη στις 16 Μαΐου 1916, επισήμως γνωστή ως Συμφωνία της Μικράς Ασίας. Έλαβε το όνομα της από τους διπλωμάτες της Βρετανίας Mark Sykes και της Γαλλίας François Georges-Picot. Ήταν προϊόν μυστικών διαβουλεύσεων μεταξύ της Γαλλίας και της Μεγάλης Βρετανίας και έλαβε τη συγκατάθεση της Ρωσικής Αυτοκρατορίας. Καθόριζε τη διανομή των εδαφών του μεγάλου ασθενή, δηλαδή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, στο χώρο της Μέσης Ανατολής. Όριζε τις σφαίρες επιρροής και ελέγχου των προαναφερόμενων κρατών στη Μέση Ανατολή. Η συμφωνία βασίστηκε σε μία παραδοχή, ότι οι δυνάμεις της Αντάντ θα επικρατούσαν στον πόλεμο εναντίον των Κεντρικών Δυνάμεων (Γερμανικής Αυτοκρατορίας και Αυστροουγγαρίας) στο πλευρό των οποίων συμμετείχε και η Οθωμανική Αυτοκρατορία. Η συμφωνία υπεγράφη μυστικά στις 16 Μαΐου 1916, αλλά αποκαλύφθηκε από τις

Συνδιάσκεψης Κορυφής του Σαν Ρέμο (1920). Οι εθνοτικές ομάδες της Μέσης Ανατολής απεικονίζονται στο Χάρτη 3.

Όσον αφορά στις πηγές πληροφόρησης συλλέχθηκαν στοιχεία από πρωτογενείς, δευτερογενείς και τριτογενείς διαφορετικές πηγές. Βιβλία, έρευνες, στατιστικές, επιστημονικά περιοδικά, άρθρα από διαδικτυακές εφημερίδες, αλλά και ομιλίες συνθέτουν το πάζλ των πηγών. Τέλος η πρόκληση που κλήθηκε να αντιμετωπιστεί είναι ότι τα ζητήματα που πραγματεύεται η εργασία εξελίσσονται και μεταβάλλονται διαρκώς.

εφημερίδες Izvestia και Pravda στις 23 Νοεμβρίου 1917, εξαιτίας της Οκτωβριανής Επανάστασης και των συνεπειών στις διαμορφωθείσες σχέσεις με τις μεγάλες δυτικές δυνάμεις, ενώ ακολούθησε και η δημοσίευσή της στον βρετανικό Guardian στις 16 Νοεμβρίου του 1917. Αναφορά στη συγκεκριμένη συμφωνία γίνεται κατά τη μελέτη των σημερινών συγκρούσεων στη Μέση Ανατολή. *Η συμφωνία Βρετανία και Γαλλίας το 2016 που έθεσε τις βάσεις για τη διαμόρφωση της Μέσης Ανατολής*, HuffPost Greece, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/mrxaOrs> (ημερομηνία πρόσβασης 17-03-2019).

Ιστορικά γεγονότα

Ισλάμ

Για να προσδιοριστεί με ακρίβεια η γέννηση του ΙΚ είναι απαραίτητη η προσέγγιση της θεώρησης του Ισλάμ. Το Ισλάμ αποτελεί τη δεύτερη μεγαλύτερη θρησκεία στον κόσμο, μετά τον Χριστιανισμό. Βασικό γνώρισμα και των δύο, όπως και του Εβραϊσμού είναι η αρχή του μονοθεϊσμού³. Έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί αποδεικνύουν το διαφορετικό ρυθμό αύξησης των πιστών του Ισλάμ, η οποία δύναται να ξεπεράσει το μέσο όρο αύξησης του πληθυσμού παγκοσμίως μέχρι το 2050 σε ποσοστό 73%, ενώ το 2100 θα αποτελεί τη θρησκεία με τους περισσότερους πιστούς⁴. Ο γεωγραφικός χώρος του Ισλάμ σύμφωνα με τη γεωπολιτική επιστήμη διαχωρίζεται σε κεντρικό και περιφερειακό ισλάμ. Είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι το Ισλάμ με το γράμμα γιώτα κεφαλαίο αφορά τη θρησκεία, η οποία αποτελεί το κοινό γνώρισμα όλων των πιστών, ενώ το ισλάμ με γιώτα πεζό καταδεικνύει τους εθνικούς κοινωνικούς σχηματισμούς στους οποίους το Ισλάμ έχει εξελιχθεί σε ιδεολογία του κράτους, αλλού λιγότερο και αλλού περισσότερο⁵. Το κεντρικό Ισλάμ αφορά τις χώρες που εξισλαμίστηκαν κατά τους πρώτους αιώνες της Εγείρας και στην Δύση οριοθετείται στην περίοδο του Μεσαίωνα, από τον 7^ο μέχρι τον 11^ο αιώνα. Η γεωγραφική απεικόνιση του κεντρικού Ισλάμ περιλαμβάνει τις χώρες της Αραβικής Χερσονήσου, την Συρία, το Ιράκ, την Περσία, τον Λίβανο, την Αίγυπτο, το Αφγανιστάν και τις χώρες του Μάγκρεμπ⁶,

---

³ Παρασκευή Κεφαλά, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Αιγαίου, παραδόσεις στη Σχολή Εθνικής Ασφάλειας της Αστυνομικής Ακαδημίας, 17-10-2019.

⁴ «Ίσος αριθμός Χριστιανών και Μουσουλμάνων μέχρι το 2050», CNN Greece, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/LrxaFBP> (ημερομηνία πρόσβασης 03-03-2019).

⁵ Ιωάννης Θ. Μάζης, *Γεωγραφία του Ισλαμικού Κινήματος στην Μέση Ανατολή*, στο: Ιωάννης Μάζης, *Γεωπολιτικά ζητήματα στην ευρύτερα Μέση Ανατολή και Μεσόγειο*. Τόμος II, Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα, 2017, σελ. 1352.

⁶ Μάγκρεμπ: Οι χώρες της βορειοδυτικής Αφρικής (Μαρόκο, Αλγερία, Τυνησία). Υφίσταται και η περιοχή του «Μεγάλου Μάγκρεμπ» που περιλαμβάνει τις προαναφερόμενες χώρες, τη Δυτική Σαχάρα, τη Μαυριτανία και τη Λιβύη, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/grxCKrs> (ημερομηνία πρόσβασης 19/11/2019).

ενώ του περιφερειακού τις μακρινές εκτάσεις που εξισλαμίσθηκαν μετά το τέλος του Μεσαίωνα και συγκεκριμένα τις Ινδίες, την Ινδονησία, την κεντρική Ασία και την νότια Σαχάρα. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η οριοθέτηση έχει ως κέντρο την Μέκκα, την ιερότερη πόλη για τους μουσουλμάνους, ως απομακρυσμένοι κοινωνικοί σχηματισμοί ορίζονται η Ινδονησία και η Μαλαισία⁷.

Σε αρκετές χώρες της Ευρώπης και της Αμερικής είναι η δεύτερη πιο σημαντική θρησκεία, ενώ στις χώρες της Βόρειας Αφρικής, Μέσης Ανατολής και της Νοτιοανατολικής Ασίας έχει επικρατήσει ως επίσημη θρησκεία.⁸ (Χάρτης 4). Ο όρος Ισλάμ σημαίνει «απόλυτη υποταγή και πειθαρχία στις διαταγές και απαγορεύσεις του εντολέα», όπου ως εντολέας αναφέρεται ο Αλλάχ, ο Θεός, δηλαδή το Ισλάμ όπως και ο Ιουδαϊσμός αποτελούν θρησκείες του Νόμου. Το έμβλημα του Ισλάμ είναι το ακονισμένο και από τις δύο πλευρές ξίφος που θα επιφέρει τη δικαιοσύνη και κύριο στοιχείο της είναι η αντικειμενικότητα. Επίσης προσφέρει στον άνθρωπο καθημερινές υλικές απολαύσεις που δεν προσφέρει ο Χριστιανισμός⁹. Δομικά στοιχεία του Ισλάμ είναι ο ισλαμικός νόμος και η ισλαμική Σαρήα. Η Σαρήα αποτελείται από το Κοράνιον και τη Σούννα, αμφοτέρως πηγές του Ισλάμ. Το Κοράνιον, όπως αντίστοιχα η Αγία Γραφή για τους Χριστιανούς, αποτελεί το ιερό βιβλίο για τους μουσουλμάνους, έχοντας 114 σούρες (κεφάλαια, στάδια) καταλαμβάνοντας 6.236 αγιάτ (εδάφια), όπως μεταδόθηκε στον Προφήτη Μωάμεθ, ιδρυτή της θρησκείας του Ισλάμ, από τον Αρχάγγελο Γαβριήλ. Για τους μουσουλμάνους είναι το μεγαλύτερο θαύμα του Προφήτη. Εξίσου σημαντικά είναι τα Χαντίθ, δηλαδή η ισλαμική παράδοση που αφορά τις ρήσεις και τις πράξεις του Προφήτη, όπως αφηγήθηκαν από τους ακολούθους του (σαχάμπα), τα οποία πρέπει να ακολουθήσουν οι μουσουλμάνοι¹⁰. Το Ισλάμ δεν διακηρύσσει μόνο την υπακοή στον

---

⁷ Μάζης Ιωάννης Θ., *Γεωγραφία του Ισλαμιστικού κινήματος στην Μέση Ανατολή* στο: Μάζης Ιωάννης Θ., Γεωπολιτικά ζητήματα στην ευρύτερα Μέση Ανατολή και Μεσόγειο, τόμος II, 2017, ό. π., σελ. 1353.

⁸ Pew Research Center, «The Future of World Religions: Population Growth Projections 2010-2050», 2015, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/CrxaJ5R> (ημερομηνία πρόσβασης 03-03-2019).

⁹ Κυριάκος Θ. Νικολάου – Πατραγάς, παραδόσεις στη Σχολή Εθνικής Ασφάλειας της Αστυνομικής Ακαδημίας, 17-10-2019.

¹⁰ Κοράνιο, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/0rxsBGj> (ημερομηνία πρόσβασης 17-03-2019).

Θεό, αλλά και την πειθαρχία στους κανόνες και τις διαταγές του, δηλαδή πρόκειται για τρόπο ζωής και διοίκησης¹¹.

Στις τάξεις των μουσουλμάνων, μετά το θάνατο του Προφήτη Μωάμεθ, το 632 μ.Χ. προκλήθηκε μεγάλος διχασμός με αφορμή τη διαδοχή του. Ο διαχωρισμός και η έχθρα μεταξύ των Σονιτών μουσουλμάνων, που αποτελούν την πλειοψηφία και των Σηιτών παραμένει άσβεστη μέχρι σήμερα. Οι τελευταίοι θεωρούν ότι ο διάδοχος του Προφήτη Μωάμεθ πρέπει να είναι απόγονός του, ενώ οι πρώτοι ότι μπορεί ο Χαλίφης να είναι μη απόγονός του και να κυβερνά ολόκληρη τη μουσουλμανική κοινότητα¹². Η Σαουδική Αραβία προσπαθεί να γίνει ηγέτιδα δύναμη των Σονιτών και το Ιράν των Σηιτών (Χάρτης 5). Τις τρεις τελευταίες δεκαετίες οι Σαουδάραβες και οι Ιρανοί βρίσκονται σε έναν διαρκή «πόλεμο δια αντιπροσώπων»,¹³ που διεξάγεται σε χώρες όπως ο Λίβανος, το Ιράκ, η Συρία, η Υεμένη, το Μπαχρέιν. Απόδειξη της περιφερειακής αντιπαράθεσης, ανάμεσα στη Σαουδική Αραβία και το Ιράν, που έχουν αυτοανακηρυχθεί προστάτες αυτών των κοινοτήτων, αποτελεί ο πόλεμος που έλαβε χώρα στη Συρία και επηρέασε άλλες περιοχές του κόσμου, μεταξύ αυτών την Λιβύη και την Αίγυπτο.

Κατά τα στάδια εξάπλωσης του Ισλάμ, οι εκτός κυριαρχίας χώρες ονομάζονται «Οίκος του Πολέμου» και οι χώρες εντός του «Οίκος του Ισλάμ»¹⁴. Ο τρίτος διαχωρισμός που προτάσσεται από ορισμένους συγγραφείς, όπως οι Οικονομίδης Αντώνης και Yves Lacoste είναι ο Οίκος της συνύπαρξης ή της συνθήκης, όπου περιλαμβάνεται μια συμφωνία ανταπόδοσης φόρου για την προστασία μουσουλμανικού πληθυσμού εκτός των μουσουλμανικών εδαφών, από μη μουσουλμανική κυβέρνηση¹⁵. Ο

---

¹¹ Παρασκευή Κεφαλά, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Αιγαίου, παραδόσεις στη Σχολή Εθνικής Ασφάλειας της Αστυνομικής Ακαδημίας, 18-10-2019.

¹² Ιωάννης Θ. Μάζης, *Γεωγραφία του Ισλαμικού Κινήματος στην Μέση Ανατολή*, στο: Ιωάννης Μάζης, *Γεωπολιτικά ζητήματα στην ευρύτερα Μέση Ανατολή και Μεσόγειο*. Τόμος II, 2017, ό.π., σελ. 1386.

¹³ Καλούμενος «Proxy war».

¹⁴ Αναστασίου Γιαννουλάτου, Αρχιεπισκόπου Τιράνων και πάσης Αλβανίας, «Θεωρία περί ιερού πολέμου (jihad) ή Τζιχάντ», διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/yrxsM9F> (ημερομηνία πρόσβασης 17-03-2019).

¹⁵ Αντώνης Οικονομίδης, *Πόλεμος και Ειρήνη στο Ισλάμ*, Επιστημονικά δημοσιεύματα, Ινστιτούτο Διεθνούς Δημοσίου Δικαίου, Αθήνα, 1980 και Yves Lacoste, *Geopolitique des Islams*, no 35, 1984, σελ.17, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/mrxCZul> (ημερομηνία πρόσβασης 17-03-2019) και σποραδικά, όπως

κύριος διαχωρισμός μεταξύ των δύο πρώτων οίκων αφορά την κυριαρχία του Ισλάμ στο δεύτερο και τη σύγκρουσή του με τον πρώτο, τον «ιερό πόλεμο» το Γκεχάντ, μεταφραζόμενος από τους Δυτικούς ως «ιερός πόλεμος κατά των απίστων»¹⁶. Ωστόσο πρέπει να σημειωθεί σε αυτό το σημείο ότι η απόδοση του όρου Γκεχάντ ως πολέμου δεν είναι απόλυτα βάσιμη, καθώς κατ' ουσία η λέξη μεταφράζεται ως έκτακτη κατάσταση.

Περαιτέρω, αναγνωρίζονται δυο μορφές του Γκεχάντ: αφενός το μέγα Γκεχάντ, όπου ο κάθε πιστός Μουσουλμάνος προσπαθεί συστηματικά και σε καθημερινή βάση να υπερνικήσει τα πάθη του και να καταστεί ενάρετος πιστός, τηρώντας επακριβώς τις επιταγές της θρησκείας του. Αφετέρου, το μικρό Γκεχάντ το οποίο επιδοκιμάζεται από τον Αλλάχ, αφού γίνεται υπέρ εκείνου. Συγκεκριμένα, κατά τον πόλεμο υπέρ του Αλλάχ ο μουσουλμάνος μπορεί να συμμετέχει με οποιοδήποτε τρόπο μπορεί και επιθυμεί, όπως για παράδειγμα με την προσφορά χρημάτων, με την περίθαλψη των τραυματιών, με την παρασκευή τροφής ή ακόμα και με την αγορά υλικών αγαθών, τα οποία θα προσφερθούν προς ανακούφιση των πληγέντων. Γενικότερα, ο μουσουλμάνος στην περίπτωση αυτή θα πρέπει να συμβάλει καθ' οιονδήποτε τρόπο είτε στην καλύτερη διεξαγωγή της μάχης υπέρ του Αλλάχ είτε στην μείωση των αρνητικών επιπτώσεών της¹⁷. Από το παραπάνω προκύπτει ότι ο ιερός πόλεμος έχει ιδεολογική βάση, καθώς αναπτύσσεται λόγω της αντίληψης που έχουν διαμορφώσει οι πιστοί μουσουλμάνοι, ότι το Ισλάμ είναι η μοναδική αληθινή θρησκεία, είναι χάρη και ευλογία¹⁸. Επίσης, στο Γκεχάντ μπορεί να συμμετέχει ο πιστός και για να προστατεύσει την εδαφική ακεραιότητα της επικράτειας του Ισλάμ¹⁹.

αναφέρεται στο Ιωάννης Θ. Μάζης, *Γεωγραφία του Ισλαμικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2012, σελ.23.

¹⁶ Κυριάκος Θ. Νικολάου- Πατραγάς, *Το νομικό καθεστώς του «ιερού» πολέμου κατά το Ισλάμ*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2015, σελ. 21.

¹⁷ Κυριάκος Θ. Νικολάου- Πατραγάς, *Το νομικό καθεστώς του «ιερού» πολέμου κατά το Ισλάμ*, 2015 ο. π., σελ. 21-22.

¹⁸ Κυριάκου Νικολάου- Πατραγάς, *Προλεγόμενα αραβοϊσλαμικού πολιτισμού*, Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα, 2016, σελ. 39.

¹⁹ Κυριάκος Θ. Νικολάου- Πατραγάς, *Το νομικό καθεστώς του «ιερού» πολέμου κατά το Ισλάμ*, 2015, ό. π., σελ. 22.

Ως εκ τούτου, θα πρέπει να αναφερθεί ότι το Γκεχάντ εμφανίζεται με δυο μορφές: ως φάρντ άϊν και ως φάρντ καφάϋα. Ως φάρντ άϊν παρουσιάζεται σε περίπτωση που ο εχθρός επιτεθεί στον οίκο του Ισλάμ ή πλησιάσει τα σύνορά του με απειλητικές διαθέσεις, όπου το σύνολο των πιστών μουσουλμάνων είναι υποχρεωμένοι να αντεπιτεθούν, ούτως ώστε να εξασφαλίσουν την εδαφική ακεραιότητα. Επίσης, σε περίπτωση που οι κάτοικοι μιας επαρχίας του Ισλάμ δεν είναι σε θέση να πολεμήσουν για να προστατεύσουν τα εδάφη τους από τους εχθρούς, οι κάτοικοι της πλησιέστερης περιοχής θα πρέπει να πολεμήσουν για εκείνους. Ακόμα το φάρντ άϊν ισχύει για τους συνανθρώπους μη - μουσουλμάνους, οι οποίοι γνωρίζουν ότι οι τελευταίοι βρίσκονται σε δυσμενή θέση λόγω συμμετοχής σε μάχη. Στην περίπτωση αυτή οφείλουν να συνδράμουν τους μουσουλμάνους μαχητές, για όσο διάστημα χρήζουν βοήθειας. Από την άλλη πλευρά, το Γκεχάντ έχει τη μορφή φάρντ καφάϋα όταν μόνο κάποιιοι από τους μουσουλμάνους είναι ικανοί να αμυνθούν, καθώς και όταν ο μουσουλμάνος δε μπορεί να συμμετέχει στο Γκεχάντ είτε λόγω σοβαρής ασθένειας είτε λόγω μη ικανότητας για οπλοφορία είτε επειδή δεν κατέχει τα απαραίτητα πολεμοφόδια²⁰.

Χρήσιμο είναι σε αυτό το σημείο να μελετηθούν οι λόγοι για τους οποίους το Γκεχάντ είναι ουσιώδους σημασίας για τους πιστούς μουσουλμάνους, δηλαδή οι ανταμοιβές που θα έχουν από τη συμμετοχή τους σε αυτό. Σύμφωνα με την ισλαμική θρησκεία, πιστός μουσουλμάνος είναι εκείνος ο οποίος μπορεί να θυσιάσει ακόμα και τη ζωή του για να υπερασπιστεί τη θρησκεία του, ενώ το Γκεχάντ είναι η επαλήθευση της ειλικρινούς πίστης του. Οι μουσουλμάνοι αυτοί εξασφαλίζουν τη μέγιστη ανταμοιβή από τον Αλλάχ, ο οποίος τους δίνει την ευκαιρία μετά θάνατον να μετοικήσουν στον παράδεισο. Αξίζει σε αυτό το σημείο να επισημανθεί ότι κατά την ισλαμική θρησκεία, ο παράδεισος είναι το μέρος εκείνο όπου οι πιστοί απολαμβάνουν την ευλογία του Αλλάχ, θα δουν πράγματα που δεν φαίνονται με τα γήινα μάτια και θα ακούσουν λόγια που δεν έχουν ακουστεί ποτέ στην επίγεια ζωή. Πρόκειται, ουσιαστικά, για τα πλούτη που έχει υποσχεθεί ο Αλλάχ σε όσους πολεμήσουν υπέρ αυτού. Ακόμα μια ανταμοιβή που θα λάβουν οι πιστοί μουσουλμάνοι εφόσον συμμετέχουν στο Γκεχάντ είναι η συγχώρεση

---

²⁰ Κυριάκος Θ. Νικολάου- Πατραγάς, *Το νομικό καθεστώς του «ιερού» πολέμου κατά το Ισλάμ, 2015*, ό. π, σελ. 23-26.

των αμαρτιών που έπραξαν, είτε ακούσια είτε εκούσια, κατά την επίγειο ζωή, ενώ κατ' αυτό τον τρόπο διασφαλίζεται η έλευσή τους στον παράδεισο. Επιπρόσθετα, το έλεος και τη μακροθυμία του Αλλάχ θα λάβουν όσοι αποφασίσουν να εγκαταλείψουν τις πατρίδες τους και να εγκατασταθούν σε πόλεις ή χώρες όπου κατοικούν άπιστοι, έχοντας ως στόχο να πολεμήσουν για τη θρησκεία τους, χωρίς να εγκαταλείψουν τη μάχη, οποιεσδήποτε δυσκολίες ή κακουχίες και αν βιώσουν. Ομοίως, εκείνοι οι οποίοι θα πολεμήσουν για τη θρησκεία τους, θυσιάζοντας την περιουσία και τη ζωή τους για τον Αλλάχ, θα απολαμβάνουν αιωνίως τη θεία ευαρέσκεια και θα δικαιούνται να καταλάβουν υψηλότερο βαθμό ενώπιον του Αλλάχ. Ακόμα, σε ορισμένα εδάφια του Κορανίου αναφέρεται ότι η αμοιβή του Μουσουλμάνου που θα πολεμήσει υπέρ της πίστεώς του, θα είναι μεγάλη, είτε εκείνος τελικά νικήσει τους εχθρούς του Ισλάμ είτε ηττηθεί από αυτούς²¹.

---

²¹ Κυριάκος Θ. Νικολάου- Πατραγάς, *Το νομικό καθεστώς του «ιερού» πολέμου κατά το Ισλάμ, 2015*, ό. π., σελ. 119-125.

Ισλαμικό κράτος

Το ΙΚ έγινε γνωστό αρχικά ως Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και του Λεβάντε (ISIL). Ο όρος Λεβάντε ταυτίστηκε με την Ανατολή και τη Συρία (ISIS), ενώ στα αραβικά χρησιμοποιείται το ακρωνύμιο (Da'ish). Στη συγκεκριμένη εργασία επιλέχθηκε ο όρος ΙΚ, αντί για ISIS, ISIL ή Da'ish. Η ίδια η ομάδα αποκαλεί τον εαυτό της ΙΚ (al-Dawla al-Islamiya), καθώς έχει διακρατικό χαρακτήρα και παγκόσμια προσδοκία. Επιπλέον χρησιμοποιείται ο όρος AQ στο Ιράκ (AQI) προσδιορίζοντας την οργάνωση από την ίδρυσή της μέχρι την διάσπασή της από την AQ το 2014. Πρόκειται για μία εξτρεμιστική ισλαμιστική οργάνωση, όπου τρία χρόνια μετά την κήρυξη του πολέμου στη Συρία, μετονομάστηκε σε ΙΚ και στις 29 Ιουνίου 2014 κήρυξε την ίδρυση Χαλιφάτου, έχοντας ήδη καταλάβει μεγάλες εκτάσεις στη Συρία και το Ιράκ. Είναι μετεξέλιξη και συνέχεια του στρατιωτικού παραρτήματος της AQI, που διοικούσε μέχρι το 2006 ο Αμπού Μουσάμπ Αλ-Ζαρκάουη, ο οποίος σκοτώθηκε μετά από στρατιωτική επιχείρηση των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής (ΗΠΑ). Η σύνδεση αυτή προσέδωσε άμεση αξιοπιστία στο ΙΚ, σε σχέση με τους διεθνείς σαλαφιστές - τζιχαντιστές, αποκτώντας την ιδιότητα του επικεφαλής του τραυματισμένου σονιτικού αραβικού κινήματος των ανταρτών στο Ιράκ. Σημαντικό στοιχείο της ισχυροποίησης του ΙΚ αποτελεί η ραγδαία προέλασή του, καταλαμβάνοντας τη Μοσούλη, δεύτερη μεγαλύτερη πόλη του Ιράκ, ενώ σοβαρό κίνδυνο διέτρεξε και η πρωτεύουσα Βαγδάτη, όπου η επίθεση ανασχέθηκε μερικές δεκάδες χιλιόμετρα βορειοδυτικά της²².

Η ιδεολογία που ανέπτυξε το ΙΚ είναι δυνατόν να ενταχθεί στην τάση του τακφηρισμού που αναπτύχθηκε στα πρώιμα χρόνια του Ισλάμ. Ο καθηγητής Ιωάννης Θ. Μάζης την προσδιορίζει με ακρίβεια: «Η ουσία του Τακφίρ (: της απιστίας) βασίζεται στον αφορισμό και την αναθεματική αποπομπή κάθε μουσουλμάνου «καφέρ», δηλαδή που αμαρτάνει σοβαρά και κατ' εξακολούθηση μη σεβόμενος τις αρχές και τα κελεύσματα της σαρίας (: ιερού νόμου). Τα μέλη της μουσουλμανικής κοινότητας (Γκαμάα αλ-Μοσλεμούν) θεωρούν τους εαυτούς τους ως τους μόνους πραγματικούς

---

²² Αγγελικής Κοτσοβού, Μωυσή Λίτση, Νατάσας Στασινού, «Πως γεννήθηκε και γιγαντώθηκε το Ισλαμικό Κράτος», Η Ναυτεμπορική, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/urxs19c> (ημερομηνία πρόσβασης 20-03-2019).

πιστούς». Οι μουσουλμάνοι που δεν τηρούν τα αναφερόμενα θεωρούνται άπιστοι. Ο τακφηρισμός εφαρμόζεται από τους μουσουλμάνους μέσω της ένταξης σε συντεταγμένη οργάνωση, η οποία ερμηνεύει αυστηρά το Ισλάμ και οι πιστοί εφαρμόζουν απαρέγκλιτα τις πρακτικές της ²³. Υποστηρίζεται σε μεγάλο βαθμό ότι ο Σάουεντ Κοτμπ θεωρητικός της οργάνωσης των Αδελφών Μουσουλμάνων (ΑΜ) ανέπτυξε τον τακφηρισμό κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα, αλλά και οι μεταγενέστεροι Σαλάχ Σαραούα και Σσόκρη Μουσταφά, αμφότεροι μαθητές του, τον ενίσχυσαν. Έχει μεγάλη σημασία ότι η πρώτη φορά που συναντάται το συγκεκριμένο φαινόμενο είναι πριν την οριστική θεσμοθέτηση του σχήματος του Σηισμού και επί της χαλιφείας του τέταρτου, εκ των ονομαζόμενων ενάρετων Χαλιφών, Αλή μπεν Άμπη Τάλεμπ ²⁴.

Κατά αυτόν τον τρόπο δημιουργείται για πρώτη φορά ο ισλαμισμός από τους Χαριζίτες, σε αντίθεση με το αυθεντικό και αληθινό Ισλάμ, παρουσιαζόμενος ότι ανήκει σε αυτό, εισάγοντας νέες ρυθμίσεις αντίθετες προς τις πηγές της σαρήα, καταστρατηγώντας τα θείο δίκαιο και την μωαμεθανική πρακτική. Όσοι από τους μουσουλμάνους θεωρούνται άπιστοι, λαμβάνουν χειρότερη θέση από τους λαούς της βίβλου, χωρίς να διαφέρουν από τους ειδωλολάτρες. Η αδυναμία συγκρότησης κράτους από την πλευρά Χαριζιτών για να εφαρμόσουν τη δική τους ισλαμική θεώρηση, τους ώθησε στην πραγματοποίηση τρομοκρατικών επιθέσεων κατά των αληϊκού, ομαυδικού και αβασικού καθεστώτων, μετατρέπόμενοι κατά αυτόν τον τρόπο σε συμμορίτες ²⁵.

Επιπρόσθετα, δυο είναι οι αρχές που διέπουν το ΙΚ, οι οποίες απαντώνται στο ιερό κείμενο των μουσουλμάνων, το Κοράνι. Πρόκειται για την αρχή της Σσούρα, καθώς και για την αρχή της εφαρμογής της Σαρήα ²⁶.

---

²³ Κυριάκος Θ. Νικολάου - Πατραγάς, «Από τους Χαριζίτες εις το Ισλαμικόν Κράτος Ιράκ και Συρίας», διαθέσιμο στο Civitas Gentium 6:1 (2018), σελ. 81.

²⁴ Κυριάκος Θ. Νικολάου - Πατραγάς, «Από τους Χαριζίτες εις το Ισλαμικόν Κράτος Ιράκ και Συρίας», ό. π., σελ 82.

²⁵ Κυριάκος Θ. Νικολάου - Πατραγάς, «Από τους Χαριζίτες εις το Ισλαμικόν Κράτος Ιράκ και Συρίας», ό. π., σελ 84.

²⁶ Ιωάννης Θ. Μάζης, *Γεωγραφία του Ισλαμικού Κινήματος στην Μέση Ανατολή*, στο: Ιωάννης Μάζης, *Γεωπολιτικά ζητήματα στην ευρύτερα Μέση Ανατολή και Μεσόγειο*. Τόμος II, Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα, 2017, σελ. 1379.

Πιο αναλυτικά, σύμφωνα με την αρχή της Σσούρα, οι μουσουλμάνοι είναι υποχρεωμένοι να υπακούουν τις εντολές του Προφήτη, καθώς και εκείνου που κατέχει νόμιμα την εξουσία. Επίσης, σύμφωνα με την ίδια αρχή, και ο κυβερνήτης υποχρεούται ανά διαστήματα να ζητά την άποψη εκείνων τους οποίους κυβερνά. Η ερμηνεία της αρχής αυτής δεν είναι απλή, καθώς δεν προσδιορίζεται ο τρόπος με τον οποίο ο ηγέτης λαμβάνει το χρίσμα και νομιμοποιεί τις εξουσίες του. Η ασάφεια αυτή, υπήρξε η αφορμή για όξυνση των εντάσεων μεταξύ των Σονιτών και των Σηιτών, ενώ επίσης έδωσε την ευκαιρία στους μετέπειτα ηγέτες του ΙΚ να την ερμηνεύουν κατά το δοκούν, αποσκοπώντας στην εξυπηρέτηση ίδιων συμφερόντων²⁷.

Ακόμα μια αρχή είναι η εφαρμογή της Σαρήα, δηλαδή του νόμου του Ισλάμ, αρχή η οποία υποστηρίζεται ομόφωνα από όλες τις ισλαμικές ομάδες. Ωστόσο και στην περίπτωση αυτή έχουν αναπτυχθεί διαφωνίες μεταξύ των δυο κυρίαρχων δογμάτων, των Σονιτών και των Σηιτών, οι οποίες παρατηρούνται κυρίως σε πολιτικό επίπεδο²⁸.

Επανερχόμενοι στο ΙΚ, αυτό θεωρείται ως υποπροϊόν της αμερικάνικης επέμβασης στο Ιράκ το 2003 και της μετέπειτα αμερικανικής υποχώρησης, εντούτοις όμως δεν έτυχε της υποστήριξης του σονιτικού πληθυσμού μέχρι το 2011. Το 2003 μετατοπίστηκε η πολιτική εξουσία από την πρώην κυρίαρχη σονιτική μειονότητα προς την σηιτική πλειοψηφία. Το 2011 οι Σηίτες αρνήθηκαν να παραδώσουν την εξουσία στη συμμαχία Σονιτών και «Κοσμικών» με αποτέλεσμα η υποστήριξη του τοπικού πληθυσμού να γιγαντωθεί και από τους 2.000 μαχητές να ανέλθει στους 40.000 μέσα σε 3 χρόνια²⁹.

Κατά την ανακήρυξη του «Χαλιφάτου» το 2014 ορίστηκε στη θέση του «Χαλίφη» και των «απανταχού μουσουλμάνων» ο Άμπου Μπάκρ αλ-Μπογντάντη. Είχε προηγηθεί η αποτυχημένη προσπάθειά του να διεκδικήσει την ηγεσία στις ήδη

---

²⁷ Ιωάννης Θ. Μάζης, *Γεωγραφία του Ισλαμικού Κινήματος στην Μέση Ανατολή*, στο: Ιωάννης Μάζης, Γεωπολιτικά ζητήματα στην ευρύτερα Μέση Ανατολή και Μεσόγειο. Τόμος II, 2017, ό. π., σελ. 1379-1380.

²⁸ Ιωάννης Θ. Μάζης, *Γεωγραφία του Ισλαμικού Κινήματος στην Μέση Ανατολή*, στο: Ιωάννης Μάζης, Γεωπολιτικά ζητήματα στην ευρύτερα Μέση Ανατολή και Μεσόγειο. Τόμος II, 2017, ό. π., σελ. 1384.

²⁹ Shahid Javed Burki, «Ισλάμ εναντίον Ισλάμ», Το Βήμα, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/grxs2FW>, (ημερομηνία πρόσβασης 20-03-2019).

υπάρχουσες θυγατρικές της AQ, οδηγούμενος στη ρήξη με τη μητρική οργάνωση. Δεδηλωμένοι στόχοι της οργάνωσης ήταν η εξάπλωσή της στον Λίβανο, την Ιορδανία, το Ισραήλ, την Παλαιστίνη, το Κουβέιτ, την Τουρκία και την Κύπρο. Η οργάνωση εκμεταλλεύτηκε τα παγκόσμια Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ) με έξυπνο και εντυπωσιακό τρόπο, αξιοποιώντας την κτηνώδη βία, με σκοπό να προσελκύσει όσο το δυνατόν περισσότερους πιστούς - μαχητές. Στο διαδίκτυο αναρτήθηκαν βίντεο που παρουσίαζαν σε παγκόσμια θέα αποκεφαλισμούς «απίστων» και ατόμων που δεν συμπορεύονταν με τα ιδεώδη του ΙΚ, άρα και του Αλλάχ, που ήταν πλέον ο κύριος εκφραστής του. Δεκάδες χιλιάδες μεμονωμένοι νεοσύλλεκτοι από όλο τον κόσμο είχαν την υποχρέωση να εφαρμόσουν πιστά τις εντολές του Κορανίου και της Σούννα. Τα κελεύσματα του ΙΚ είχαν μεγάλη απήχηση, ιδιαίτερα σε μουσουλμάνους δεύτερης και τρίτης γενιάς που κατοικούσαν σε χώρες της Δυτικής Ευρώπης, και επέδειξαν μεγάλη προθυμία στη στελέχωση του «στρατού του Αλλάχ», όπως η Γαλλία, το Βέλγιο, η Αγγλία, η Γερμανία, η Ολλανδία, η Δανία, κ.α. Από τη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική μεγάλος αριθμός μαχητών προήλθε από τις χώρες Τυνησία, Σαουδική Αραβία, Λιβύη, Αίγυπτος, Τουρκία, Ιορδανία, και τις ρωσικές περιοχές με μουσουλμανικό πληθυσμό. Στις αρχές του 2015 το ΙΚ με την κινητοποίηση των ΗΠΑ και των τοπικών κυβερνητικών δυνάμεων άρχισε σταδιακά να υποχωρεί και η ένταση του πολέμου να μειώνεται από το 2016 σε συνδυασμό με την εμπλοκή της Ρωσίας, ενώ το 2017 ανακατελήφθη η πόλη Ράκκα, η επονομαζόμενη πρωτεύουσα του «Χαλιφάτου», από δυνάμεις υποστηριζόμενες από τις ΗΠΑ. Στο ΙΚ, στις αρχές του 2019, είχε απομείνει ένα τελευταίο οχυρό, η μικρή πόλη Μπαγκούζ, στις όχθες του ποταμού Ευφράτη και μερικές εκατοντάδες μαχητές να την υπερασπίζονται. Ανάμεσα στους υπερασπιστές βρίσκονταν και υψηλόβαθμα στελέχη της οργάνωσης, τα οποία μην έχοντας καμία πιθανότητα επιβίωσης κρατούσαν ομήρους άμαχους πολίτες. Οι «Συριακές Δημοκρατικές Δυνάμεις» (SDF), όπως αυτοαποκαλούνται οι υποστηριζόμενες από τις ΗΠΑ αραβοκουρδικές δυνάμεις της περιοχής,³⁰ ετοιμάστηκαν για την ολοκληρωτική τους επικράτηση. Στις 23 Μαρτίου το «Χαλιφάτο» του ΙΚ, σύμφωνα με δηλώσεις των SDF, εξουδετερώθηκε

---

³⁰ Οι SDF κυριαρχούνται από μία συριακή κουρδική παράταξη που συνδέεται στενά με το PKK, το οποίο συγκαταλέγεται στα βίαια αυτονομιστικά κινήματα της Τουρκίας.

πλήρως και δεν έλεγχε πια εδάφη στη Συρία³¹. «Η μάχη του Μπαγκούζ σήμανε πιθανότατα και το τέλος ενός καταστροφικού πολέμου με πολλά θύματα που άλλαξε τις ισορροπίες στην περιοχή της Μέσης Ανατολής»³². Στο απόγειό του, το 2014, το ΙΚ έλεγχε περιοχές στο Ιράκ και τη Συρία που ισοδυναμούσαν με την έκταση της Βρετανίας και στα εδάφη του κατοικούσαν περισσότεροι από 11 εκατομμύρια άνθρωποι.

Το ΙΚ προχώρησε στην υλοποίηση των σχεδίων του το 2015, συνεργαζόμενο με τοπικά δίκτυα, προσθέτοντας ίδρυση επαρχιών ή wilayats (βιλαέτια) στη Λιβύη, Αίγυπτο, Νιγηρία και Αφγανιστάν. Επίσης διακήρυξε την ίδρυση επαρχιών στη Σαουδική Αραβία, Αλγερία και Καύκασο χωρίς όμως να υφίσταται ο έλεγχος εδαφών σε αυτές τις χώρες. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι ομάδες σαλαφιστών τζιχαντιστών έχουν δώσει όρκο πίστης και σε άλλες χώρες όπως στη Σομαλία, Φιλιππίνες, Τουρκία, Μπαγκλαντές, Ινδονησία, Μαλί και Τυνησία. Επιπλέον υπάρχουν χιλιάδες μεμονωμένοι «νεοσύλλεκτοι» σε ολόκληρο τον κόσμο, και εντός των υπερσυστημικών δρώντων ΗΠΑ και ΕΕ. Για το λόγο αυτό το ΙΚ αποτελεί ασύμμετρη τρομοκρατική απειλή σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο³³.

---

³¹ Συρία: Το αυτοαποκαλούμενο «χαλιφάτο» του ISIS εξουδετερώθηκε, Το Βήμα, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/trxs3GA> (ημερομηνία πρόσβασης 23-03-2019).

³² Η τελευταία μάχη του ISIS – Το Ισλαμικό κράτος «παγιδευμένο» στην μικρή πόλη Μπαγκούζ, Η Καθημερινή, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/2rxs8VL>, (ημερομηνία πρόσβασης 22-03-2019).

³³ Εμμανουήλ Καραγιάννης, Αναπληρωτής Καθηγητής Τμήματος Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, παραδόσεις στη Σχολή Εθνικής Ασφάλειας της Αστυνομικής Ακαδημίας, 07-11-2019.

«Αραβική Άνοιξη» – Ορισμός της έννοιας – Τα κύρια γεγονότα και ο τρόπος που επηρέασαν το εξεταζόμενο Υποσύστημα.

Με τον όρο «Αραβική Άνοιξη» ονομάστηκαν οι κοινωνικές εξεγέρσεις που έλαβαν χώρα στα αραβικά κράτη και οι συνέπειες αυτής εξακολουθούν να υφίστανται στη Μέση Ανατολή μέχρι σήμερα. Στις 18 Δεκεμβρίου 2010 στην Τυνησία ³⁴ ένας νεαρός Τυνήσιος πλανόδιος πωλητής φρούτων ονόματι Μοχάμεντ Μπουαζίζι αυτοπυρπολήθηκε ως ένδειξη διαμαρτυρίας για την κατάσχεση του εμπορεύματός του από την αστυνομία. Η άμεση εκδήλωση εξεγέρσεων στους δρόμους είχαν ως αποτέλεσμα να ξεσπάσουν βίαιες συγκρούσεις, με 219 νεκρούς και πάνω από 500 τραυματίες ³⁵. Ο Μπεν Άλη, Πρόεδρος της χώρας από το 1987 κήρυξε τη χώρα σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης και διέλυσε την κυβέρνηση στις 14 Ιανουαρίου 2011, υποσχόμενος τη διεξαγωγή βουλευτικών εκλογών εντός 6 μηνών. Τελικά διέφυγε στη Σαουδική Αραβία.

Τα γεγονότα της «Αραβικής Άνοιξης» επηρέασαν τις περισσότερες αραβικές χώρες. Οι εξεγέρσεις μεταδόθηκαν με μεγάλη ταχύτητα σε Αίγυπτο, Λιβύη, Υεμένη, Μπαχρέιν και Συρία, όπου ο κοινός παρονομαστής μεταξύ των λαών ήταν η φτώχεια, η διαφθορά, η καταπίεση και η ελπίδα για καλύτερη διακυβέρνηση με δημοκρατικότερους θεσμούς, διαλλακτικότερο σύστημα διακυβέρνησης, που να διακατέχεται από τις φιλελεύθερες ιδέες του δυτικού πολιτισμού³⁶. Οι παραπάνω κοινοί παράγοντες φαίνεται να πυροδότησαν τις αραβικές εξεγέρσεις που έλαβαν χώρα στο Μάσσεκ και το

---

³⁴ Η Τυνησία αποτελεί το μικρότερο κράτος από τα κράτη της Βόρειας - Βορειοδυτικής Αφρικής, όπου μαζί με το Μαρόκο, την Αλγερία, τη Λιβύη, τη Δυτική Σαχάρα και τη Μαυριτανία συνιστούν το Μεγάλο Μάγκρεμπ, ονομασία που προσδιορίζει τη Δύση στα Αραβικά. Το μέγεθος των χωρών του Μάγκρεμπ είναι ίσο με το 60% της ευρωπαϊκής ηπείρου, Ελευθερία Καϊρη, Κέντρο διεθνών στρατηγικών αναλύσεων, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/rx4DR> (ημερομηνία πρόσβασης 15-03-2019).

³⁵ Sheri Berman, Foreign Affairs the Hellenic edition, «Τα στάδια της Αραβικής Άνοιξης, Μαθήματα δημοκρατικής μετάβασης από Γαλλία, Ιταλία και Γερμανία», διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/5rxs7B4>, (ημερομηνία πρόσβασης 15-03-2019).

³⁶ Ζωρζέτ Ζολώτα, «Η επανάσταση της μεσαίας τάξης στις αραβικές χώρες», Η Καθημερινή, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/MrxdqhD>, (ημερομηνία πρόσβασης 15-03-2019).

Κεντρικό Ισλάμ, οι οποίες χαρακτηρίστηκαν αυθαίρετα ως «Αραβική Άνοιξη»³⁷. Θα πρέπει ωστόσο να επισημανθεί σε αυτό το σημείο ότι δεν ήταν μόνο τα φαινόμενα φτώχειας και κοινωνικής εξαθλίωσης που οδήγησαν στην λεγόμενη «Αραβική Άνοιξη», και στις ανακατατάξεις που προκάλεσε σε πολλές χώρες, καθώς υποστηρίζεται πως οι ΗΠΑ υποκίνησαν τις καταστάσεις αυτές³⁸. Ακόμα, υπήρχαν και άλλα κοινά χαρακτηριστικά μεταξύ των κρατών που πραγματοποιήθηκαν οι εξεγέρσεις. Τα κυριότερα ήταν το αραβικό στοιχείο, το Ισλάμ ως επικρατούσα θρησκεία, ο εκδημοκρατισμός των θεσμών και η λειτουργία του κράτους, η απαλλαγή από τα απολυταρχικά καθεστώτα των χωρών αυτών, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η φτώχεια, η ανεργία και η λογοκρισία³⁹.

Μέσα από τις εξεγέρσεις και τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν την παραχώδη εκείνη περίοδο, έγινε εμφανής η στάση, η ιδεολογία και οι σκοποί των δυο αντίπαλων ομάδων: από τη μια το αιγυπτιακό στράτευμα, το οποίο παρουσίασε έντονα πατριωτική στάση, προσπάθησε να διαφυλάξει την ενότητα της εθνικής τάξης και χειρίστηκε αποτελεσματικά τη δύσκολη αυτή συγκυρία, προσπαθώντας να μειώσει το μέγεθος και τις επιπτώσεις των εξεγέρσεων. Θετική κρίθηκε, επίσης, η στάση της αιγυπτιακής αριστεράς, καθώς και η έντονα πατριωτική στάση που τήρησε ο Πρόεδρος Μουμπάρακ. Από την άλλη πλευρά τέθηκαν οι ισλαμιστές, οι οποίοι ήθελαν να παρουσιαστούν ως το σύμβολο του αγώνα, ενώ μέσα από τις πράξεις τους κατέστη σαφές ότι σκοπός τους ήταν να προβληθούν και να διασφαλίσουν το δικό τους όφελος⁴⁰.

Το ενδιαφέρον των παγκόσμιων και περιφερειακών δρώντων ήταν έντονο τόσο για τις πλουτοπαραγωγικές περιοχές των κρατών αυτών, όσο και για τις εξελίξεις στο

---

³⁷ Ιωάννης Θ. Μάζης, *Γεωγραφία του Ισλαμιστικού κινήματος στην Μέση Ανατολή* στο: Ιωάννης Μάζης, Γεωπολιτικά ζητήματα στην ευρύτερα Μέση Ανατολή και Μεσόγειο, τόμος II, 2017, ό. π., σελ. 1374.

³⁸ Γιαννακόπουλος, Βασίλειος, *Αραβική Άνοιξη, Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική*, Αθήνα, 2012, σελ. 282.

³⁹ Ζωρζέτ Ζολώτα, «Η επανάσταση της μεσαιας τάξης στις αραβικές χώρες», *Η Καθημερινή*, ό. π.

⁴⁰ Κυριάκος Θ. Νικολάου - Πατραγάς, *Η «Αραβική Άνοιξη» από τον Μουμπάρακ εις τον Σίση. Απόρρητοι και μυστικά συνομιλίας και επαφάι του ηγέτου της Αιγυπτιακής Αριστεράς καθηγητού Ρεφαάτ Αλ- Σαήντ*, Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα, 2017, σελ. 255

διεθνοπολιτικό πλαίσιο της Βόρειας Αφρικής και της Μέσης Ανατολής⁴¹. Μετά την Τυνησία ακολούθησαν εξεγέρσεις στην Αίγυπτο, το Μπαχρέιν και υπήρξε η θρυαλλίδα για την εμφύλια σύρραξη στη Λιβύη, την Υεμένη και τη Συρία, ενώ έντονες αναταραχές προκλήθηκαν στην Αλγερία, το Ιράν, την Ιορδανία, το Μαρόκο και το Ομάν. Μικρότερης έντασης ήταν τα συλλαλητήρια που πραγματοποιήθηκαν στο Τζιμπουτί, το Κουβέιτ, τον Λίβανο, τη Μαυριτανία, τη Σαουδική Αραβία και το Σουδάν⁴². Είναι εμφανές ότι η «Αραβική Άνοιξη» είχε επηρεάσει σε διαφορετικό βαθμό τις περισσότερες χώρες της Μέσης Ανατολής⁴³.

Συνέπεια της «Αραβικής Άνοιξης» ήταν η κατάρρευση ορισμένων αυταρχικών καθεστώτων και η αντικατάστασή τους από αντιμαχόμενες ισλαμικές πολιτικές δυνάμεις, με ορατό τον κίνδυνο της έκρηξης εμφυλίου πολέμου, όπως στην περίπτωση της Αιγύπτου που μελετά η παρούσα εργασία, ή την παρατεταμένη συνέχισή του, όπως στην περίπτωση της Λιβύης, με μη προβλέψιμες, ακόμα και από τους διεθνείς και περιφερειακούς δρώντες, γεωπολιτικές, γεωστρατηγικές και γεωοικονομικές εξελίξεις που ενδέχεται να επηρεάσουν την εσωτερική ασφάλεια των χωρών, την περιφερειακή ασφάλεια της Μέσης Ανατολής, της Νότιας και Νοτιοδυτικής Ευρώπης, αλλά και κατ' επέκταση την παγκόσμια ασφάλεια. Οι επεμβάσεις τρίτων δυνάμεων (ΗΠΑ, δυτικών ευρωπαϊκών κρατών) και μη κρατικών δρώντων έχει ως αποτέλεσμα την πρόκληση γεωπολιτικής αστάθειας. Ο όρος «Αραβική Άνοιξη» είναι κατασκευάσμα των δυτικών ΜΜΕ, επιχειρώντας να ορίσουν μια νέα εποχή που θα διαμορφωνόταν από τη διάλυση των αυταρχικών καθεστώτων. Το πολιτικό μήνυμα που προσπάθησε να καταδείξει ήταν ότι οι «αυθόρμητες» εξεγέρσεις αποτελούσαν συνέχεια των αναταραχών στην ανατολική Ευρώπη κατά το 1989, που οδήγησαν στην κατάλυση των κομμουνιστικών καθεστώτων

---

⁴¹ Ζωρζέτ Ζολώτα, «Η επανάσταση της μεσαιας τάξης στις αραβικές χώρες», Η Καθημερινή, ό. π.

⁴² Sheri Berman, Foreign Affairs the Hellenic edition, «Τα στάδια της Αραβικής Άνοιξης, Μαθήματα δημοκρατικής μετάβασης από Γαλλία, Ιταλία και Γερμανία», ό.π.

⁴³ Ιωάννη Ν. Γρηγοριάδης, Η Καθημερινή, «Η Αραβική Άνοιξη, το Ισλάμ και η Δύση, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/MrxdeOm>, (ημερομηνία πρόσβασης 15-03-2019).

και την εγκαθίδρυση δημοκρατιών δυτικού τύπου σε μικρό χρονικό διάστημα, επαληθεύοντας το πόσο επιτυχημένο πολίτευμα είναι ⁴⁴.

Στην περίπτωση των κρατών της Μέσης Ανατολής οι συνέπειες ήταν εντελώς διαφορετικές. Η οικονομική κατάσταση σε αυτά επιδεινώθηκε, η εξαθλίωση των πολιτών μεγάλωσε και οι πολιτικές ελευθερίες δεν διευρύνθηκαν, ενώ τα μέτρα καταστολής έγιναν ακόμα σκληρότερα. Υπήρξε και εξακολουθεί να υφίσταται γενικότερη αποσταθεροποίηση και σε συνδυασμό με την επικρατούσα αναρχία (Λιβύη, Αίγυπτος, Συρία, Ιράκ) αναδεικνύεται η επικινδυνότητα που δημιουργήθηκε στη Μέση Ανατολή ⁴⁵. Για το λόγο αυτό, η 3^η Ιουλίου 2013, η οποία σηματοδότησε τη λήξη της «Αραβικής Άνοιξης» θεωρήθηκε μια ιδιαίτερη σημαντική μέρα στην ιστορία της Εγγύς Ανατολής, καθώς έπαυσε οριστικά η προσπάθεια θρησκευτικού εκφασισμού της Αιγύπτου ⁴⁶.

Γενικότερα, τα γεγονότα της «Αραβικής Άνοιξης» και κυρίως τα αποτελέσματα που είχε στην λειτουργία της χώρας, κρίθηκαν αρνητικά από το σύνολο των επιστημόνων. Βασική αιτία για την ταραχώδη αυτή πορεία ήταν οι υπερατλαντικοί σχεδιασμοί και οι λανθασμένοι χειρισμοί εκ μέρους των ιθυνόντων, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα την αποσταθεροποίηση της Αιγύπτου και την πορεία προς την καταστροφή ⁴⁷. Θα μπορούσε ως εκ τούτου η «Αραβική Άνοιξη» να ονομαστεί και ως «Ισλαμικός Χειμώνας», δεδομένου του ότι αμφισβητήθηκαν και έχασαν την ισχύ τους οι

---

⁴⁴ Φρεντ Γουέστον, «Η αραβική επανάσταση εξαπλώνεται», διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/hrxdtXq>, (ημερομηνία πρόσβασης 25-03-2019).

⁴⁵ Παρασκευή Κεφαλά, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Αιγαίου, παραδόσεις στη Σχολή Εθνικής Ασφάλειας της Αστυνομικής Ακαδημίας, 18-10-2019.

⁴⁶ Ρεφαάτ Αλ- Σαήντ, μετφρ. Κυριάκος Θ. Νικολάου - Πατραγάς, *Η διαπάλη Ισλάμ και Ισλαμισμού. Ιστορία και ιδεολογία της ισλαμιστικής τρομοκρατίας*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2015, σελ. 13.

⁴⁷ Κυριάκος Νικολάου - Πατραγάς, *Η «Αραβική Άνοιξη» από τον Μουμπάρακ εις τον Σίση. Απόρρητοι και μυστικά συνομιλίας και επαφάι του ηγέτου της Αιγυπτιακής Αριστεράς καθηγητού Ρεφαάτ Αλ- Σαήντ*, Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα, 2017, σελ. 254

αρχές που πρέσβευε ο δυτικός διαφωτισμός καθώς και γενικότερα τα ανθρώπινα κεκτημένα ετών⁴⁸ (Χάρτης 6).

Ωστόσο, ας σημειωθεί σε αυτό το σημείο, ότι δεν μπορούν να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα, όσο τα γεγονότα εξελίσσονται, και δεν υπάρχει η βεβαιότητα ότι η ρευστή πολιτική κατάσταση, που έχει διαμορφωθεί, θα οδηγήσει σε πιο δημοκρατικές κυβερνήσεις.

---

⁴⁸ Ιωάννης Μάζης, *Οι Αμερικανικές εκλογές και οι μεσογειακές περιδινήσεις* στο: Ιωάννης Μάζης (επιμ) *Γεωπολιτικά ζητήματα στην ευρύτερα Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο*, τόμος II, Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα, 2017, σελ. 1305.

Αδελφοί Μουσουλμάνοι

Η οργάνωση των ΑΜ έδωσε νέα ώθηση στη θεώρηση των Χαριζιτών, που αναφέρθηκε παραπάνω, μετατρέπόμενη σε μήτρα του ισλαμισμού. Από τους ΑΜ προέρχονται οι ακραίες τακτηριστικές και τρομοκρατικές οργανώσεις, όπως η ΑQ και το ΙΚ⁴⁹. Ο σείχης Αμντέλ Ραχμάν αλ-Σαάτη, πατέρας του ιδρυτή της οργάνωσης Χασάν αλ-Μπάνα, στο εναρκτήριο τεύχος του επίσημου οργάνου των ΑΜ, μεταξύ των οδηγιών, που απευθύνει στα μέλη της οργάνωσης είναι και ο ακρωτηριασμός του μέλους της κοινότητας που πάσχει από «ανίατη» ασθένεια. Επίσης, προκρίνεται η χορήγηση «φαρμακευτικής αγωγής» δια της βίας. Στην ίδια θεώρηση κινείται και ο υιός Χασάν αλ-Μπάνα,⁵⁰ ο οποίος εξυμνεί τη βία η οποία θα διαλύσει την παντοδύναμη τυραννία. Από

---

⁴⁹ Κυριάκος Θ. Νικολάου - Πατραγάς, «Από τους Χαριζίτας εις το Ισλαμικόν Κράτος Ιράκ και Συρίας», 2018., ό. π., σελ. 84.

⁵⁰ Ο Χασάν Αχμέντ Αμντέλ Ραχμάν Μωχάμαντ αλ-Μπάνα αλ- Σαάτη, γνωστός ως Χασάν αλ-Μπάνα, ήταν Αιγύπτιος δημοδιδάσκαλος και ιμάμης. Σε πρώιμη νεαρή ηλικία ίδρυσε την οργάνωση «Γκαμάα αλ – ναχή αν άλ- μόνκερ» σκοπός της οποίας ήταν να επιβάλει στους κατοίκους να ακολουθήσουν τη θρησκευτική διδασκαλία, ακόμα και με τη χρήση βίαιων μέσων. Αργότερα, έγινε μέλος άλλων θρησκευτικών οργανώσεων, οι οποίες ωστόσο δεν κατάφεραν να καλύψουν το θρησκευτικό του αίσθημα . Ως εκ τούτου, μετέπειτα ίδρυσε την ισλαμιστική οργάνωση «Κοινωνία των Αδελφών Μουσουλμάνων», η οποία είναι πλέον γνωστή ως «Μουσουλμανική Αδελφότητα» και το «Ίδρυμα των Μουσουλμάνων Μητέρων» για την εκπαίδευση των γυναικών και κοριτσιών στα ισλαμικά κείμενα Εδραιωμένος σε προϋπάρχοντα ισλαμιστικά κοινωνικά δίκτυα, ισλαμικές οργανώσεις κοινωνικής πρόνοιας και τοπικές ομάδες κατόρθωσε η οργάνωση τη δεκαετία του 1940 να ξεπεράσει τα 500.000 μέλη και να αναπτύξει δίκτυα και σε άλλες χώρες. Ήταν έντονα προσηλωμένος στη θρησκεία, την οποία συχνά χρησιμοποιούσε ως παραπέτασμα για να αιτιολογήσει τις πράξεις και τις αποφάσεις του, ενώ έντονη υπήρξε και η πολιτική του δράση. Συγκεκριμένα, δεν παραδέχθηκε ποτέ την επιθυμία του να μετέχει στην εξουσία, καθώς όπως ανέφερε χαρακτηριστικά η θρησκεία και η πολιτική είναι δυο αντίθετες κατευθύνσεις. Ωστόσο δεν δίσταζε να εκφράζει και να επιβάλει τις απόψεις του, ενώ από τη εκτεταμένη δράση του προκύπτει ότι στόχος του ήταν η εδραίωση στην εξουσία και η απόλυτη επικράτησή τους. Ως ηγέτης των ΑΜ έστειλε εθελοντές για να συμμετέχουν στον Αραβοϊσραηλινό πόλεμο του 1948. Θορυβημένη η μοναρχική ηγεσία της χώρας από την αυξανόμενη ισχύ τους στην αιγυπτιακή κοινωνία και με τη διαρροή φημών περί οργάνωσης πραξικοπήματος από την πλευρά της, ο πρωθυπουργός Μαχμούτ Νουκράση Πασάς προχώρησε στη διάλυση, την κατάσχεση των περιουσιακών της στοιχείων και δεκάδες ηγετικά της στελέχη φυλακίστηκαν τον Δεκέμβριο του 1948. Ως απάντηση η οργάνωση προέβη στη δολοφονία του στις 28 του ίδιου μήνα, όταν ένας νεαρός φοιτητής μεταμφιεσμένος σε αιγύπτιο αστυνομικό κατάφερε να τον δολοφονήσει. Ο Χασάν Αλ Μπάνα καταδίκασε τη δολοφονία. Το αιγυπτιακό καθεστώς ως αντίποινα οργάνωσε τη δολοφονία του, η οποία πραγματοποιήθηκε στις 12 Φεβρουαρίου του 1949 και στη μνήμη πολλών Μουσουλμάνων αναφέρεται

αυτή προήλθε η θεωρία του δίστομου ξίφους στο Ισλάμ. Τα μέλη των ΑΜ έχουν το δικαίωμα να φονεύσουν, χωρίς άδεια, οποιοδήποτε πολιτικό αντίπαλο επιθυμούν, διότι θεωρούνται εχθροί του Θεού⁵¹. Μεγάλος θεωρητικός της οργάνωσης μετά τον Χασάν αλ-Μπάνα, είναι ο Σάϋεντ Κότμπ, ο οποίος αναφέρει ότι ο τακφηρισμός αποτελεί την ταυτότητα της οργάνωσης. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Σάϋεντ Κοτμπ πριν την μετάβαση του στις ΗΠΑ για σπουδές ήταν άθεος⁵². Συγκεκριμένα ομιλεί για την γκαχελέϋα, την κοινωνία της άγνοιας κατά την προϊσλαμιαία εποχή. Είναι υποχρέωση της οργάνωσης να εξαλείψει την γκαχελέϋα, προκειμένου να επικρατήσει το τακφηριστικό Ισλάμ. Για τους Αδελφούς Μουσουλμάνους ο Χασάν αλ-Μπάνα υπήρξε ο ιδανικός σπόρος της ισλαμικής σκέψης και ο Σάϋεντ Κότμπ ο πιο εύσχημος καρπός αυτής της ιδέας. Οι μαθητές του Σάϋεντ Κότμπ, Σαλάχ Σαράϋα, Σσόκρη Μουσταφά, Άϋμαν αλ-Ζαουάχρη αποτελούν συνεχιστές των ιδεών και ανήκουν στην οργάνωση των ΑΜ. Από αυτούς προήλθε και ο ηγέτης του ΙΚ Άμπου Μπακρ αλ-Μπογντάντη. Αξιοσημείωτο είναι ότι Πρόεδρος της Τουρκίας Ερντογάν είναι ευνοϊκά προσκείμενος στους ΑΜ, όπως και ο πνευματικός του πατέρας Ερμπακάν, ο οποίος συνδέθηκε με την ακραία ισλαμιστική οργάνωση κατά τη διάρκεια των σπουδών του στο Πολυτεχνείο του Μονάχου. Επανερχόμενος στην Τουρκία μετέφρασε στην τουρκική γλώσσα το βιβλίο του Σάϋεντ Κοτμπ, Μαάλεμ φή αλ-ταρηνκ, το οποίο καλλιεργεί το μίσος εναντίον όσων έχουν διαφορετική άποψη⁵³. Το σύνολο της ιδεολογίας του ισλαμισμού από αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερα εμπεριέχεται στον όρκο της οργάνωσης των ΑΜ όπου αναφέρει: «Το κοράνιον είναι το

ως «Ασ-Σαχίντ Ιμάμ Χασάν αλ-Μπάνα» (Μάρτυρας Ιμάμης Χασάν αλ-Μπάνα). Ρεφαάτ Αλ- Σαήντ, μετφρ. Κυριάκος Θ. Νικολάου Πατραγάς, *Η διαπάλη Ισλάμ και Ισλαμισμού. Ιστορία και Ιδεολογία της ισλαμιστικής τρομοκρατίας*, 2015, ό. π., σελ. 194- 195 & 208-220.

⁵¹ Κυριάκος Θ. Νικολάου - Πατραγάς, «Από τους Χαριζίτας εις το Ισλαμικόν Κράτος Ιράκ και Συρίας», 2018., ό. π., σελ. 85.

⁵² Κυριάκος Θ. Νικολάου – Πατραγάς, παραδόσεις στη Σχολή Εθνικής Ασφάλειας της Αστυνομικής Ακαδημίας, 17-10-2019.

⁵³ Κυριάκος Θ. Νικολάου- Πατραγάς, «Από τους Χαριζίτας εις το Ισλαμικόν Κράτος Ιράκ και Συρίας», 2018., ό. π., σελ 85-87.

σύνταγμά μας. Ο προφήτης ο ηγέτης μας. Και ο υπέρ Θεού (: πίστεως) θάνατος η υπέρτατη επιδίωξη μας»⁵⁴.

Ίδρυση της οργάνωσης και εξέλιξή της εντός του αιγυπτιακού κράτους.

Το πρώτο ισλαμικό κόμμα ιδρύθηκε από τον Σαγιέντ Μαουντούντη και εισήγαγε τη θρησκεία στην πολιτική και θεωρείται ο βασικότερος στοχαστής της αναγέννησης του Ισλάμ κατά τον 20^ο αιώνα⁵⁵. Το πρώτο ισλαμικό κίνημα που ιδρύθηκε είναι οι ΑΜ, από τον Χασάν αλ-Μπάνα, στην Αίγυπτο το 1928. Στόχος του ιδρυθέντος κινήματος ήταν η επιρροή του Ισλάμ στην πολιτική ζωή της χώρας μέσω της ηγεσίας που θα ιδρύονταν και εν συνεχεία στη Μέση Ανατολή και τον υπόλοιπο κόσμο. Τα ηγετικά στελέχη της οργάνωσης εκμεταλλεύτηκαν την εγγενή θρησκευτικότητα του αιγυπτιακού λαού. Προκειμένου να καταλάβουν την εξουσία δεν είχαν πολιτικούς ή ηθικούς φραγμούς⁵⁶. Χαρακτηριστικά ας αναφερθεί προς αυτή την κατεύθυνση ότι η οργάνωση επί τούτου δεν είχε αναπτύξει μια συγκεκριμένη ταυτότητα και δεν είχε διατυπώσει ευκρινώς τους στόχους της, ούτως ώστε να μπορεί να προσαρμόζεται χωρίς δυσκολία σε κάθε αλλαγή των πολιτικών και κοινωνικών καταστάσεων. Για τον ίδιο λόγο δεν είχαν συγκροτήσει ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα, παρά βασιζόνταν στη γενικότερη ρήση ότι το Κοράνι είναι ο Προφήτης και ο ηγέτης τους, υποδηλώνοντας ότι δρουν με βάση τις επιταγές της θρησκείας. Η επιλογή τους αυτή δεν είναι τυχαία, παρά αποτελεί τη στρατηγική τους⁵⁷. Συγκεκριμένα, κάθε πράξη τους περιβαλλόταν με ιεροδικαϊκή μορφή ή και ιερότητα για

---

⁵⁴ Κυριάκος Θ. Νικολάου- Πατραγάς, «Από τους Χαριζίτας εις το Ισλαμικόν Κράτος Ιράκ και Συρίας», 2018., ό. π., σελ 88.

⁵⁵ Ηλίας Κουσκουβέλης, Σπύρος Λίτσας, Νικόλαος Ραπτόπουλος, Κλεάνθης Κυριακίδης. *Η αραβική άνοιξη. Μελέτες διεθνών σχέσεων*. Εργαστήριο διεθνών σχέσεων και ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, 2012, σελ. 48-49.

⁵⁶ Κυριάκος Θ. Νικολάου – Πατραγάς, *Αδελφοί Μουσουλμάνοι η μήτρα της ισλαμιστικής ενόπλου βίας, Η μαρτυρία του εξ απορρήτων του Εθνάρχου Νάσερ Σάμη Σάραφ*, Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα, 2017, σελ 35-36.

⁵⁷ Ρεφαάτ Αλ- Σαήντ, *Η διαπάλη Ισλάμ και Ισλαμισμού. Ιστορία και ιδεολογία της Ισλαμιστικής τρομοκρατίας*, 2015, ό. π., σελ. 206.

να μπορέσουν να επικρατήσουν πνευματικά και εν συνεχεία ολοκληρωτικά των εχθρών τους. Οι συμμαχίες δεν διακρίνονταν από ιδεολογική ταύτιση, παρά μόνο από ιδιοτελή κριτήρια. Χαρακτηριστική είναι η στενότατη σχέση που ανέπτυξαν με το αυταρχικό μοναρχικό καθεστώς της Αιγύπτου που εκπροσωπούσε ο Βασιλιάς Φαρούκ. Επίσης, χωρίς δισταγμό, προσφέρθηκαν να βοηθήσουν την αμερικάνικη πρεσβεία στην καταπολέμηση του κομμουνισμού στην Αίγυπτο, ζητώντας να συστήσουν από κοινού γραφείο με την πλειοψηφία να ανήκει στους ΑΜ και η μισθοδοσία για το σύνολο των υπηρετούντων σε αυτό, να βαρύνει την αμερικανική πρεσβεία. Επιπρόσθετη απόδειξη του τυχοδιωκτισμού και της μισαλλοδοξίας τους αποτελεί η καταγραφή στα απομνημονεύματα του Χασάν αλ- Μπάννα ότι έλαβε και οικονομικές ενισχύσεις από τους Βρετανούς, παρότι οι τελευταίοι βαρύνονταν από την καταπιεστική πολιτική της αποικιοκρατικής δύναμης⁵⁸.

Οι ΑΜ από την ίδρυσή τους μέχρι και τα μέσα της δεκαετίας του 1950 διέπραξαν πολλές πολιτικές δολοφονίες έχοντας διασφαλίσει τη συγκατάθεση των βρετανών αποικιοκρατών. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι δολοφονίες:

1. Του πρωθυπουργού Αχμάντ Μάχερ την 24^η Φεβρουαρίου 1945.

2. Του δικαστή αλ-Χαζαντάρ στις 22 Μαρτίου 1948, ο οποίος είχε αναλάβει την υπόθεση για την ανατίναξη του κινηματογράφου «Μετρό» που εμπλέκονταν οι ΑΜ, ενώ στις 22 Νοεμβρίου 1947 είχε καταδικάσει σε ισόβια καταναγκαστικά έργα νέα μέλη των ΑΜ, καθώς είχαν επιτεθεί σε Βρετανούς στρατιώτες. Για τη συγκεκριμένη υπόθεση κλήθηκε και ανακρίθηκε ο Χασάν αλ-Μπάννα, αλλά αφέθηκε ελεύθερος γιατί δεν προέκυψαν επαρκή στοιχεία εναντίον του.

3. Του Προέδρου της κυβέρνησης Μαχμούντ Φάχμη αλ Νοκκράση, καθώς μετά την κατάσχεση οχήματος στις 15 Νοεμβρίου 1948 που δεν έφερε πινακίδες και μετέφερε έγγραφα της «μυστικής υπηρεσίας» που είχαν συστήσει οι ΑΜ, οπλισμό και πυρομαχικά, «εξέδωσε στρατιωτική απόφαση για τη διάλυση της οργάνωσης των ΑΜ, της φυλάκισης μελών της, της κατάσχεσης της περιουσίας της, της απόλυσης όλων των δημοσίων υπαλλήλων και της διαγραφής όλων των φοιτητών που πρόσκεινται σε αυτήν». Ο

---

⁵⁸ Κυριάκος Θ. Νικολάου – Πατραγάς, *Αδελφοί Μουσουλμάνοι η μήτρα της ισλαμιστικής ενόπλου βίας, Η μαρτυρία του εξ απορρήτων του Εθνάρχου Νάσερ Σάμη Σάραφ*, 2017, ό. π., σελ 35-38.

φυσικός αυτουργός Αμπντέλ Χαμήντ Αχμαντ Χάσαν παραδέχτηκε ότι είναι μέλος της οργάνωσης και προχώρησε στην πράξη δολοφονίας του Προέδρου, λόγω της απόφασης που έλαβε για τη διάλυση της οργάνωσης⁵⁹.

Μετά την επανάσταση του 1952 και τη διάλυση των πολιτικών κομμάτων η οργάνωση προσπάθησε να θέσει υπό την κηδεμονία της την Επιτροπή Ηγεσίας της Επαναστάσεως και τον Πρόεδρο Γκαμάλ Αμπντέλ Νάσερ, ζητώντας για να παράσχουν τη βοήθεια τους όλοι οι νόμοι και οι αποφάσεις της επιτροπής ηγεσίας να ελέγχονται και να εγκρίνονται από την ίδια εφόσον συμβαδίζουν με τον «Νόμο του Θεού». Οι ΑΜ αποσκοπούσαν στην κατάληψη της εξουσίας, χρησιμοποιώντας κάθε δυνατό μέσο, χωρίς ωστόσο να επιθυμούν να αναλάβουν την ευθύνη των πράξεών τους. Ο Νάσερ αρνήθηκε να τεθεί υπό την κηδεμονία όχι μόνο από την οργάνωση των ΑΜ, αλλά γενικότερα από την εκκλησία και παρόμοιους σε αυτή οργανισμούς. Ως απάντηση οι ΑΜ ήρθαν σε επαφή με τους βρετανούς αποικιοκράτες και την αμερικάνικη πρεσβεία και δήλωσαν την αντίθεσή τους στις πράξεις της επαναστατικής επιτροπής για εθνικοποίηση της Διώρυγας του Σουέζ, όπως επίσης και την ετοιμότητα για τη σύναψη ειρήνης με το κράτος του Ισραήλ. Η συνεχιζόμενη προσηλυτιστική πολιτική της οργάνωσης στο στράτευμα, στην αστυνομία, στις πανεπιστημιακές σχολές και οι συμπλοκές που πραγματοποιήθηκαν στις 12 Ιανουαρίου 1954, κατά τους εορτασμούς της μνήμης των ηρώων της διώρυγας, μεταξύ φοιτητών και προσκείμενων φοιτητών στην οργάνωση των ΑΜ είχαν ως αποτέλεσμα η επαναστατική επιτροπή, δύο μέρες αργότερα, στις 14 Ιανουαρίου να λάβει απόφαση για τη διάλυση της οργάνωσης και φυλάκιση του καθοδηγητή της Αλ Χαντύμπα και 450 μελών της⁶⁰.

Οι ΑΜ αντιλήφθηκαν ότι το μεγαλύτερο εμπόδιο που είχαν να αντιμετωπίσουν για την κατάληψη της εξουσίας ήταν ο Πρόεδρος Νάσερ και επιχείρησαν να τον δολοφονήσουν στην Αλεξάνδρεια τον Οκτώβριο του ίδιου έτους. Παρότι συνελήφθη μεγάλος αριθμός μελών και φυλακίσθηκαν, λόγω της μεγαλοψυχίας του Νάσερ

---

⁵⁹ Κυριάκος Θ. Νικολάου – Πατραγάς, *Αδελφοί Μουσουλμάνοι η μήτρα της ισλαμιστικής ενόπλου βίας, Η μαρτυρία του εξ απορρήτων του Εθνάρχου Νάσερ Σάμη Σάραφ*, 2017, ό. π., σελ 40-44.

⁶⁰ Κυριάκος Θ. Νικολάου – Πατραγάς, *Αδελφοί Μουσουλμάνοι η μήτρα της ισλαμιστικής ενόπλου βίας, Η μαρτυρία του εξ απορρήτων του Εθνάρχου Νάσερ Σάμη Σάραφ*, 2017, ό. π., σελ 45-49.

αποφυλακίσθηκαν το 1960. Συνέχισαν, όμως, να επιδιώκουν να ελέγξουν πλήρως τη δομή και τη λειτουργία του κράτους με την εισαγωγή μελών τους στη Σχολή Ευελπίδων, στην Αστυνομία, στα Πανεπιστήμια, χρησιμοποιώντας τις γνώσεις που απεκόμιζαν τα μέλη τους προς όφελος της οργάνωσης. Η οργάνωση ανοικοδομήθηκε συγκεντρώνοντας σπλιισμό και σχεδιάζοντας τη δολοφονία μεγάλου αριθμού αξιωματούχων, με πρώτο στόχο τον Γκαμάλ Αμπντέλ Νάσερ. Η εκπαίδευση μελών που αποτέλεσαν τις πρώτες «τζιχαντιστικές κυσέλες» είχε τρία στάδια προετοιμασίας, την ψυχική, σωματική και τη χρήση όπλων. Την ίδια μέθοδο χρησιμοποιεί και η ΑQ, από την ίδρυσή της μέχρι και σήμερα, αποδεικνύοντας ότι η οργάνωση των ΑΜ αποτελεί τη μήτρα της τζιχαντιστικής τρομοκρατίας. Η σκληρή στάση που κράτησε ο Πρόεδρος Νάσερ εναντίον της οργάνωσης ήταν και η αιτία της μη εκπλήρωσης των σχεδιασμών της. Αυτό δικαιολογεί και το άσβεστο μίσος εναντίον του, επιχειρώντας με κάθε τρόπο να τον συκοφαντήσουν για την καταγωγή του, ότι ήταν πράκτορας του σιωνισμού, ελευθεροτέκτονας και άθεος ⁶¹. Απεναντίας ο Πρόεδρος Νάσερ ήταν υπέρ της θρησκευτικής ελευθερίας και της ενότητας της πολιτείας, καθώς πίστευε ότι «η θρησκεία ανήκει στον Θεό και η πατρίδα σε όλους». Προς απόδειξη των ανωτέρω είχε άριστες σχέσεις με τον Πάπα και τον Πατριάρχη των Κοπτών Κύριλλο. Υποστήριξε και για λόγους εξωτερικής πολιτικής, την ένωση μεταξύ της αιγυπτιακής και της αιθιοπικής εκκλησίας υπό την σκέπη του Πατριάρχη Κυρίλλου, καθώς ήταν γνωστό ότι το 85% των υδάτων που έφθαναν στην Αίγυπτο προέρχονταν από εκεί ⁶². Οι ΑΜ δεν δίστασαν να συνεργαστούν με τον Σαντάτ, τη Σαουδική Αραβία και να χρηματοδοτηθούν με υπέρογκα ποσά από τις μυστικές υπηρεσίες των ΗΠΑ, να χρησιμοποιήσουν τα δίκτυά τους και κάθε μη έντιμο μέσο, προκειμένου να πλήξουν τον Πρόεδρο Νάσερ. Μετά τον αδόκητο θάνατο του Νάσερ, ο διάδοχος του στην Προεδρία της Αιγύπτου Σαντάτ διέπραξε το ολέθριο λάθος να αποφυλακίσει τα μέλη τους, για να αντιμετωπίσουν το νασερικό και το αριστερό ρεύμα. Έδραξαν την ευκαιρία, ενισχύθηκαν σε μέγιστο βαθμό μέσα από την κατήχηση σε

---

⁶¹ Κυριάκος Θ. Νικολάου – Πατραγάς, *Αδελφοί Μουσουλμάνοι η μήτρα της ισλαμιστικής ενόπλου βίας, Η μαρτυρία του εξ απορρήτων του Εθνάρχου Νάσερ Σάμη Σάραφ*, 2017, ό.π., σελ 57-59.

⁶² Κυριάκος Θ. Νικολάου – Πατραγάς, *Αδελφοί Μουσουλμάνοι η μήτρα της ισλαμιστικής ενόπλου βίας, Η μαρτυρία του εξ απορρήτων του Εθνάρχου Νάσερ Σάμη Σάραφ*, 2017, ό. π., σελ 65-67.

πανεπιστήμια, ιερά τεμένη, συλλόγους, φιλανθρωπικά ιδρύματα και σωματεία και δολοφόνησαν τον Σαντάτ, τον Οκτώβριο του 1981⁶³.

Ο διάδοχος του Σαντάτ, Χόσνη Μουμπάρακ, εξαπέλυσε αμείλικτο πόλεμο εναντίον τους και κατόρθωσε στα μέσα της δεκαετίας του 1990 να διαλύσει το στρατιωτικό σκέλος της οργάνωσης. Οι ΑΜ δεν ενστερνίστηκαν τις διαμαρτυρίες έναντι του Μουμπάρακ και μόνο όταν στις 28 Ιανουαρίου 2011, διαπίστωσαν ότι οι εξεγερθέντες θα κατόρθωναν τους σκοπούς τους συμμετείχαν με όλες τους τις δυνάμεις, έγιναν σφοδροί πολέμιοι του καθεστώτος και συνέδραμαν αποφασιστικά στην πλήρη κατάργησή του. Το Ανώτατο Στρατιωτικό Συμβούλιο συνεργάστηκε με τους ΑΜ γνωρίζοντας όμως, ότι οι προτάσεις τους για νομιμοποίηση των αποφάσεών του και γενικότερα η πολιτική τους ήταν αναληθής, αλλά θεώρησε ότι κατείχε την πραγματική εξουσία, ενώ οι ΑΜ θεώρησαν ότι ήταν ο προσφορότερος τρόπος για να κατορθώσουν με τις κατάλληλες ενέργειες να καταλάβουν την εξουσία. Η ευκαιρία δόθηκε με το δημοψήφισμα την 19^η Μαρτίου 2011, βάσει του οποίου πραγματοποιήθηκαν συνταγματικές μεταρρυθμίσεις και τέθηκαν διλήμματα διάσπασης του αιγυπτιακού λαού. Οι ΑΜ οργάνωσαν διαδήλωση άνω του ενός εκατομμυρίου στην οποία δέσποζαν τα θρησκευτικά συνθήματα και κατήλθαν στις εκλογές για την ανάδειξη μελών της βουλής με ποσοστό υποψηφίων 80% επί του συνόλου 100%, καταλαμβάνοντας το 70% των εδρών της γερουσίας. Υπέδειξαν κύριο και αναπληρωματικό υποψήφιο για το αξίωμα του Προέδρου της Δημοκρατίας υποχωρώντας από όλες τις δεσμεύσεις που είχαν αναλάβει κατά την πτώση του καθεστώτος Μουμπάρακ αποδεικνύοντας πολλάκις, ότι η δημοκρατία χρησιμοποιείται από τους ΑΜ ως μέσο επιβολής της κυριαρχίας τους, με μοναδικό σκοπό την επίτευξη του σκοπού τους, κατά πανομοιότυπο τρόπο με τους τζιχαντιστές⁶⁴.

Οι ΑΜ ήρθαν σε σύγκρουση με το Στρατιωτικό Συμβούλιο γιατί πίστευαν ότι είχαν την λαϊκή υποστήριξη όπως και την ευρωπαϊκή και αμερικάνικη στήριξη,

---

⁶³ Κυριάκος Θ. Νικολάου – Πατραγάς, *Αδελφοί Μουσουλμάνοι η μήτρα της ισλαμιστικής ενόπλου βίας, Η μαρτυρία του εξ απορρήτων του Εθνάρχου Νάσερ Σάμη Σάραφ*, 2017, ό. π., σελ 68-70.

⁶⁴ Κυριάκος Θ. Νικολάου – Πατραγάς, *Αδελφοί Μουσουλμάνοι η μήτρα της ισλαμιστικής ενόπλου βίας, Η μαρτυρία του εξ απορρήτων του Εθνάρχου Νάσερ Σάμη Σάραφ*, 2017, ό. π., σελ 71-79.

επομένως δεν μπορούσαν να επαναληφθούν τα διαδραματισθέντα του 1953, δηλαδή η διάλυση της οργανώσεως, άρα η κατάληψη της εξουσίας ήταν θέμα χρόνου. Στις 30 Ιουνίου 2012 ο εκλεκτός των ΑΜ Μοχάμεντ Μόρση κατέλαβε την εξουσία. Τότε εμφανίστηκε το πραγματικό πρόσωπο της οργάνωσης που ήταν η κατακυρίευση των δομών του κράτους. Η τοποθέτηση αξιωματούχων, που ήταν προσκείμενοι σε αυτούς, σε κυβερνητικές θέσεις, αλλά χωρίς ικανότητες και η μη επίλυση των υποθέσεων που ταλάνιζαν τις σχέσεις τους με ισλαμικά και θρησκευτικά ιδρύματα, όξυνε τα προβλήματα. Η συμμαχία με ριζοσπαστικές ισλαμικές οργανώσεις, όπως η αλ-Γκάμπχα αλσαλαφεία και η αλ-Γκάμπχα ώθησε μετριοπαθείς ισλαμιστές να σταματήσουν να τους υποστηρίζουν. Οι ΑΜ έθεσαν σε προτεραιότητα τα συμφέροντα της διεθνούς οργανώσεως των ΑΜ έναντι του αιγυπτιακού κράτους. Οι σφαγές χριστιανών που πραγματοποιήθηκαν συνδέθηκαν με τον Μοχάμεντ Μόρση, τις εξτρεμιστικές οργανώσεις και τους ΑΜ. Αποτέλεσμα αυτών ήταν να ξεσπάσουν μαζικές διαδηλώσεις διαμαρτυρίας κατά την επέτειο της κυβέρνησης Μόρση. Στις 30 Ιουνίου 2013 συγκεντρώθηκαν χιλιάδες διαδηλωτές στην Πλατεία Ταχρίρ, που ήταν το κέντρο των διαδηλώσεων κατά την επανάσταση του 2011. Οι διαδηλωτές κατηγορούσαν τον Μόρση για την φιλοϊσλαμική του πολιτική και την τοποθέτηση ανίκανων στελεχών των ΑΜ σε διάφορες θέσεις του κρατικού μηχανισμού. Ο Μόρση αρνήθηκε να απομακρυνθεί από την εξουσία. Το νεανικό κίνημα «Ταραμούντ» που στηρίχθηκε από πολλούς κοινωνικούς παράγοντες κάλεσε τον Μόρση να παραιτηθεί μέχρι το απόγευμα της Τρίτης 2 Ιουλίου ή διαφορετικά θα βρισκόταν αντιμέτωπος με πλήρη πολιτική ανυπακοή στους δρόμους της χώρας. Στις 30 Ιουνίου οι διαδηλωτές ύψωσαν εικόνες του αείμνηστου Νάσερ και του στρατάρχη Αμπντέλ Φατάχ αλ Σίση αποδεικνύοντας την πίστη στον πατριωτισμό του στρατεύματος. Την Τετάρτη 3 Ιουλίου ο αιγυπτιακός λαός μέσω του στρατεύματος απέπεμψε τον Μόρση, καθώς συγκεντρώθηκαν 33 εκατομμύρια υπογραφές που απαιτούσαν την επαναφορά της προτέρας κατάστασης, ανέστειλαν την ισχύ του Συντάγματος παραχωρώντας την εξουσία στον Πρόεδρο του Συνταγματικού δικαστηρίου, δικαστή Αντλή Μανσούρ⁶⁵. Ο Μόρση και άλλοι κατηγορούμενοι

---

⁶⁵ Κυριάκος Θ. Νικολάου – Πατραγάς, *Αδελφοί Μουσουλμάνοι η μήτρα της ισλαμιστικής ενόπλου βίας, Η μαρτυρία του εξ απορρήτων του Εθνάρχου Νάσερ Σάμη Σάραφ*, 2017, ό. π., σελ 79-84.

προσήχθησαν σε δίκη με βαριά κατηγορητήρια. Ο Μόρση δικάστηκε ξέχωρα για κατασκοπία, τρομοκρατία και απόδρασή του από τις φυλακές και καταδικάστηκε σε θάνατο στις 16 Μαΐου, όπως και άλλοι κατηγορούμενοι. Τον Ιούνιο του 2016 ο Μόρση καταδικάστηκε σε ισόβια κάθειρξη επειδή παρέδωσε κρατικά μυστικά στο Κάταρ. Ορισμένοι συγκατηγορούμενοι δημοσιογράφοι καταδικάστηκαν για το ίδιο αδίκημα σε θάνατο αλλά ερήμην.⁶⁶

---

⁶⁶ «Πέθανε ο πρώην πρόεδρος της Αιγύπτου Μοχάμεντ Μόρση», Έθνος, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/jrxdyPM> (ημερομηνία πρόσβασης 24-06-2019).

Κεφάλαιο 1. Επισκόπηση Βιβλιογραφίας

1.1 Αίγυπτος

Σε επιστημονικό επίπεδο, στην ελληνική βιβλιογραφία, λόγω των συνεχιζόμενων εξελίξεων στο εξεταζόμενο υποσύστημα με την εμπλοκή υπερσυστημικών, συστημικών αλλά και μη κρατικών δρώντων δεν έχει αναλυθεί επαρκώς η επίδραση σε αυτό του ΙΚ σε συνεργασία με τους ΑΜ και η ανακατανομή ισχύος που επέφερε κατά τη χρονική περίοδο της έρευνας. Αυτό το κενό έρχεται να καλύψει η συγκεκριμένη εργασία.

Η Αίγυπτος, επίσημα Αραβική Δημοκρατία της Αιγύπτου, είναι διηπειρωτική χώρα, ευρισκόμενη στην βορειοανατολική Αφρική, έχοντας στην κατοχή της μέρος της Χερσονήσου του Σινά, συνορεύοντας με τη Λιβύη, τη Λωρίδα της Γάζας, το Ισραήλ, τη Σαουδική Αραβία και το Σουδάν. Οι ακτές της βρέχονται βόρεια από την Μεσόγειο και ανατολικά από την Ερυθρά Θάλασσα (Χάρτης 7). Ο πληθυσμός της Αιγύπτου προσεγγίζει τα 100 εκατομμύρια κατοίκους (97,55 εκατομμύρια το 2017). Το Ισλάμ κατέχει κυρίαρχη θέση στην αιγυπτιακή κοινωνία. Το 85-90% του πληθυσμού ασπάζεται το Ισλάμ, το 12-18% ασπάζεται τον Χριστιανισμό, με το σύνολο σχεδόν να ανήκουν στην Κοπτική Ορθόδοξη Εκκλησία, την αρχέγονη εκκλησία της Αιγύπτου, η οποία υπόκειται μέχρι και σήμερα, σε διακρίσεις στην εκπαίδευση, τη λατρεία και την πολιτική εκπροσώπηση⁶⁷. Υπάρχει αδυναμία οικοδόμησης νέων ναών - επισκευής παλαιών, καθώς απαιτείται η έγκριση του Προέδρου της Αιγύπτου, ενώ πραγματοποιούνται τρομοκρατικές επιθέσεις με θύματα εκατοντάδες κόπτες. Ανώτερο στόχο του αιγυπτιακού κράτους αποτελεί η «...αποδυνάμωση της ισχύος της αιγυπτιακής εθνικής ενότητας» σύμφωνα με τον Πατριάρχη της Κοπτικής ορθόδοξης Εκκλησίας κ.κ. Θεόδωρο⁶⁸.

Σημαντική καμπή στη νεότερη πολιτική ιστορία της Αιγύπτου ήταν η εμφάνιση τη δεκαετία του 1950 του αραβικού εθνικισμού με κύριο εκφραστή τον Γκαμάλ Αμπντέλ

---

⁶⁷ Αρχαίες χώρες και λαοί, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/Grxduna> (ημερομηνία πρόσβασης 16-06-2019).

⁶⁸ Σταύρος Τζίμας, «Οι τρομοκρατικές οργανώσεις πλήττουν ολόκληρη την Αίγυπτο», Η Καθημερινή, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/Zrxditt> (ημερομηνία πρόσβασης 16-06-2019).

Νάσερ. Ο Νάσερ γεννήθηκε στις 15 Ιανουαρίου 1918, σπούδασε στη Στρατιωτική Ακαδημία του Καΐρου και διακρίθηκε στον πόλεμο εναντίον του Ισραήλ το 1948. Ήταν εκ των βασικών ιδρυτών της παραστρατιωτικής οργάνωσης των «Ελεύθερων Αξιωματικών», η οποία εκμεταλλεύτηκε την οργή του αιγυπτιακού λαού από τον πόλεμο του 1948 με το Ισραήλ, διευκολύνοντας τη ριζοσπαστικοποίηση του αραβικού εθνικισμού, ανέτρεψε την αιγυπτιακή δυναστεία του Βασιλιά Φαρούκ Α΄ στις 23 Ιουλίου 1952 και το 1953 ανακήρυξε την Αίγυπτο δημοκρατία ισλαμικού τύπου⁶⁹. Ο Νάσερ εθνικοποίησε πολλές ξένες επιχειρήσεις, με πρώτη τη διαχείριση της γέφυρας του Σουέζ, οδηγώντας στο ξέσπασμα της οξύτατης «Κρίσης του Σουέζ». Οι συνασπισμένες δυνάμεις Αγγλίας, Γαλλίας και Ισραήλ δεν κατόρθωσαν να υπερισχύσουν, μετά από παρέμβαση των ΗΠΑ και της Σοβιετικής Ένωσης, με όχημα τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ). Ήταν τόσο ταπεινωτική η ήττα που υπέστησαν οι πάλαι ποτέ ισχυρές αποικιοκρατικές δυνάμεις (Μεγάλη Βρετανία και Γαλλία), όπου ο ίδιος ο πρωθυπουργός της Μεγάλης Βρετανίας Άντονι Ήντεν, αναγκάστηκε να παραιτηθεί και ο Νάσερ να ανακηρυχθεί ως μέγα πολιτικό ίνδαλμα για το σύνολο του αραβικού κόσμου⁷⁰.

1.1.1 Στρατηγική αξία και σχέσεις με τρίτες χώρες

Η Αίγυπτος είναι μέλος της Αραβικής Ένωσης από το 1945, όπως και του Οργανισμού Ισλαμικής Διάσκεψης. Το αιγυπτιακό κατεστημένο που κυβερνούσε την χώρα ανέπτυξε σχέσεις με τα ισλαμικά κινήματα και οι σχέσεις τους χαρακτηρίστηκαν από μεγάλες εντάσεις. Η Αίγυπτος παραμένει σε κάθε περίπτωση η ηγέτιδα δύναμη του αραβικού κόσμου στο πνευματικό, πολιτισμικό και πολιτικό-στρατιωτικό επίπεδο. Το γεγονός αυτό πρέπει να λαμβάνεται υπόψη, στην πραγματική του διάσταση, όταν επιδιώκεται η συνεργασία με το Κάιρο σε θέματα εξωτερικής πολιτικής. Επίσης, χωρίς

---

⁶⁹ Αυγουστίνος Ζενάκος, «Γκαμάλ Αμπντέλ Νάσερ 1918-70», Το Βήμα, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/zrxd0eb> (ημερομηνία πρόσβασης 16-06-2019).

⁷⁰ Γιάννης Σακκάς, «Η κρίση του Σουέζ», Η Καθημερινή, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/0rxd08e> (ημερομηνία πρόσβασης 16-06-2019).

την Αίγυπτο είναι αδύνατη η συνέχιση της ειρηνευτικής διαδικασίας και της εξεύρεσης βιώσιμης λύσης, προκειμένου να επέλθει η σταθερότητα στη Μέση Ανατολή. Το Ισραήλ και οι ΗΠΑ αναγνωρίζουν το ειδικό βάρος της Αιγύπτου στον αραβικό κόσμο. Η λύση του Παλαιστινιακού και η επίτευξη ειρήνης μεταξύ Ισραήλ και Συρίας είναι καθοριστικής σημασίας για την ειρήνευση στην Μέση Ανατολή, διαφορετικά η όποια επίτευξη συμφωνίας θα είναι επισφαλής⁷¹.

Η Αίγυπτος μεταπολεμικά, σε διαφορετικές χρονικές περιόδους, αποτέλεσε σύμμαχο και των δύο υπερδυνάμεων ΗΠΑ και Σοβιετικής Ένωσης. Στη δεκαετία του 1950 αντιδρώντας στην αντιαραβική πολιτική της Δύσης περιήλθε στις προσκείμενες, στη Σοβιετική Ένωση χώρες. Η Μόσχα κατέστησε ισχυρή την παρουσία της στη Μέση Ανατολή και ειδικότερα στη Συρία και την Αίγυπτο, όπου συνεργάστηκε με τον Νάσερ, ενάντια στις ΗΠΑ και τους συμμάχους τους. Στη δεκαετία του 1970, ο Σαντάτ εστράφη στην Ουάσινγκτον, η οποία βοήθησε την Αίγυπτο στρατιωτικά και οικονομικά. Η Αίγυπτος παρείχε σημαντικές διευκολύνσεις στις ΗΠΑ, συμμετέχοντας σε κοινές στρατιωτικές ασκήσεις και επιτρέποντας τη διέλευση του αμερικανικού στόλου από τη Διώρυγα του Σουέζ. Αποτέλεσμα αυτής της πολιτικής ήταν να αναπτύξει τις σχέσεις της με το Ισραήλ και να θεωρείται σήμερα μία από τις ηγέτιδες αραβικές χώρες της Μέσης Ανατολής⁷² (Χάρτης 7).

1.2 Λιβύη

Το κράτος της Λιβύης βρίσκεται στον ευρύτερο χώρο της Βορείου Αφρικής και βρέχεται βόρεια από τη Μεσόγειο θάλασσα, ανατολικά συνορεύει με την Αίγυπτο, νοτιοανατολικά με το Σουδάν, νότια με το Τσάντ και το Νίγηρα, δυτικά με την Αλγερία και βορειοδυτικά με την Τυνησία. Η μορφολογία του εδάφους δεν βοηθάει τη Λιβύη για

---

⁷¹ Πρεσβεία της Ελλάδος, γραφείο οικονομικών και εμπορικών υποθέσεων. Οικονομία της Αιγύπτου, Ελληνό-αιγυπτιακές οικονομικές και εμπορικές σχέσεις, προοπτικές- συμπεράσματα-προτάσεις. Κάιρο, Μάρτιος 2007, σελ. 55-61, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/irxdrp23>, (ημερομηνία πρόσβασης 16-06-2019)

⁷² Πρεσβεία της Ελλάδος, γραφείο οικονομικών και εμπορικών υποθέσεων. Οικονομία της Αιγύπτου, Ελληνό - αιγυπτιακές οικονομικές και εμπορικές σχέσεις, προοπτικές- συμπεράσματα-προτάσεις. Κάιρο, Μάρτιος 2007, ό. π., σελ 55.

να αναπτυχθεί αγροτικά. Συγκεκριμένα υπάρχει μια στενή πεδινή λωρίδα κατά μήκος των ακτών της Μεσογείου. Άνω του 95% του εδάφους της χώρας είναι άγονο. Υπάρχουν βραχώδεις περιοχές με αμμώδεις πεδιάδες. Οι βροχοπτώσεις είναι ελάχιστες και οι θερμοκρασία ιδιαίτερα υψηλή στην ενδοχώρα, ενώ τα αστικά κέντρα βρίσκονται στις ακτές της Μεσογείου ⁷³ (Χάρτης 8).

Η μεσογειακή πόλη της Τρίπολης είναι η πρωτεύουσα της Λιβύης. Η έκταση της χώρας καταλαμβάνει 1.759.540 τετραγωνικά χιλιόμετρα, αποτελώντας την τέταρτη μεγαλύτερη αφρικανική χώρα σε έκταση. Το 90% του εδάφους της είναι έρημος και ο πληθυσμός της ανέρχεται σε 6,8 εκατομμύρια κατοίκους περίπου. Οι Σονίτες μουσουλμάνοι αποτελούν τη συντριπτική πλειοψηφία του 97% επί του συνόλου. Στην Τρίπολη ζουν 1,7 εκατομμύρια κάτοικοι. Το 96% των κατοίκων της Λιβύης είναι Άραβες βερβερικής καταγωγής. Η επίσημη ονομασία είναι Σοσιαλιστική Λαϊκή Λιβυκή Αραβική Τζαμαχίρια (Κράτος του λαού) και ήταν μία μορφή δικτατορίας υπό τον Καντάφι, με την επίφαση τοπικών λαϊκών συμβουλίων. Δεν υπήρχαν πολιτικά κόμματα στη χώρα⁷⁴.

Το μεγαλύτερο πλεονέκτημα και ταυτοχρόνως μειονέκτημα για την επιβίωση του κράτους της Λιβύης είναι ότι ανήκει στις μεγάλες πετρελαιοπαραγωγούς χώρες, με ημερησία παραγωγή 1,4 εκατομμύρια βαρέλια, ενώ τα αποθέματά της ανέρχονται σε 125 δισεκατομμύρια βαρέλια. Το εμπόριο πετρελαίου παρέχει το 99% των λιβυκών κερδών από εξαγωγές, χρησιμοποιώντας όμως το 10% του εργατικού δυναμικού της. Το 95% του πετρελαίου εξάγεται στην Ευρώπη. Το λιβυκό πετρέλαιο έχει «υψηλή ειδική βαρύτητα», δηλαδή η σύνθεσή του παρέχει μεγαλύτερες και πιο εύκολα διυλιζόμενες ποσότητες «ελαφρών καυσίμων», βενζίνης, κηροζίνης κ.λ.π. Οι Ευρωπαίοι έχουν μεγάλες προσδοκίες από το λιβυκό πετρέλαιο και έχουν εμπλακεί ενεργά στη λιβυκή κρίση ⁷⁵.

---

⁷³ Αρχαίες χώρες και λαοί, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/Orxda1I> (ημερομηνία πρόσβασης 16-06-2019).

⁷⁴ Αρχαίες χώρες και λαοί, ό. π.

⁷⁵ Libya, Overview, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/NrxdsKf>, (ημερομηνία πρόσβασης 16-12-2019).

1.2.1 Στρατηγική αξία και σχέσεις με τρίτες χώρες.

Η Λιβύη κατέχει σημαντική στρατηγική θέση, ευρισκόμενη στη Βόρεια Αφρική. Το μεγάλο μήκος των ακτών της που προσεγγίζει τα 1825 χιλιόμετρα και η μεγάλη έκταση που καταλαμβάνει της προσδίδουν ιδιαίτερη στρατηγική αξία. Επιπροσθέτως, μέσω αυτής διέρχεται και ο σημαντικός στρατηγικός άξονας της Βόρειας Αφρικής, Αλεξάνδρεια – Τομπρούκ – Βεγγάζη – Τρίπολη – Τύνιδα – Καζαμπλάνκα. Επίσης αποτελεί μέρος των αξόνων που διέρχονται από τη νότια ιταλική χερσόνησο, Σικελία, Μάλτα, Τσαντ ή Νίγηρας. Κατέχει πλούσια κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου. Πριν την έναρξη της «Αραβικής Άνοιξης» κυβερνήθηκε από ένα μονοκομματικό προσωποπαγές καθεστώς. Η σχέση της με το Ισραήλ είναι προβληματική, λόγω των τριών αραβοϊσραηλινών πολέμων και του παλαιστινιακού προβλήματος γενικότερα, ενώ έχει χρηματοδοτήσει πολλές παλαιστινιακές οργανώσεις⁷⁶. Η Λιβύη αποτελείται από 120 – 130 φυλές. Ο φυλετισμός που κυριαρχεί στη Λιβύη δεν μπορεί να γίνει κατανοητός με δυτικούς όρους. Το μείζον ζήτημα για τον φυλετισμό αφορά την μη αποδοχή του «κομματισμού»⁷⁷ (Χάρτης 9).

Οι σχέσεις της Λιβύης με τις ΗΠΑ ήταν ένα ακανθώδες ζήτημα για δεκαετίες. Οι ΗΠΑ δεν εναντιώθηκαν στη μεταβολή της Κυβέρνησης το 1969, αλλά ήλθαν σε ρήξη στα μέσα της δεκαετίας του 1980 όταν υπήρξε ανοικτή υποστήριξη της Λιβύης σε επαναστατικά και τρομοκρατικά κινήματα. Παράδειγμα αποτελεί η έκρηξη στο αεροσκάφος της PAN AM που εκτελούσε την πτήση από το Λονδίνο στη Νέα Υόρκη, στις 21 Δεκεμβρίου 1988, σκοτώνοντας το σύνολο των 244 επιβατών και το 15μελές πλήρωμα, καθώς και 11 κατοίκους της πόλης Lockerbie της Σκωτίας. Ένας Λίβυος καταδικάστηκε και ο δεύτερος απαλλάχθηκε. Οι οικογένειες των θυμάτων ήγειραν αγωγές εναντίον της Λιβύης και οι κυβερνήσεις των ΗΠΑ και του Ηνωμένου Βασιλείου ανέλαβαν «τη σχετική διαμεσολάβηση». Η Λιβύη δέχθηκε στις 22 Μαρτίου 2000 τέσσερις Αμερικανούς επισήμους για να συζητήσουν τα μέτρα ασφάλειας και την άρση

---

⁷⁶ Libya, Overview, ό. π.

⁷⁷ Κυριάκος Θ. Νικολάου – Πατραγάς, παραδόσεις στη Σχολή Εθνικής Ασφάλειας της Αστυνομικής Ακαδημίας, 12-12-2019.

σχετικής ταξιδιωτικής οδηγίας προς Αμερικανούς πολίτες. Στις 30 Οκτωβρίου 2001 αντίστοιχοι επίσημοι συναντήθηκαν στο Λονδίνο για να συζητήσουν «συνεργασία για την τρομοκρατία»⁷⁸.

1.2.2 Ο Καντάφι και η πολιτική του.

Η πολιτική προσωπικότητα που κυριάρχησε στη Λιβύη από το 1969 μέχρι και την ανατροπή του το 2011 ήταν ο Μουαμάρ αλ Καντάφι. Ο Καντάφι είχε αποφοιτήσει από τη Βασιλική Στρατιωτική Ακαδημία της Μεγάλης Βρετανίας και τον Σεπτέμβριο του 1969 ήταν 27 ετών. Έφερε το βαθμό του λοχαγού και ανέτρεψε το βασιλικό καθεστώς του 79χρονου Ιντρίς. Ηγήθηκε της Διοίκησης Επαναστατικού Συμβουλίου μέσω πολλών κυβερνητικών μετασχηματισμών, ενώ υπήρχαν περί τις 2000 κοινωνικές – κρατικές επιτροπές. Ο Καντάφι κατόρθωσε να παρουσιασθεί ως υπερφύλαρχος,⁷⁹ δηλαδή το πρόσωπο που συνένωσε όλες τις φυλές της Λιβύης. Το επίτευγμα αυτό ήταν μοναδικό⁸⁰. Σημαντικό για τη διακυβέρνηση ήταν το Πράσινο Βιβλίο που συνέγραψε ο Καντάφι, εκδόθηκε το 1976, και αφορούσε την ενόραση της Κυβέρνησης και της οικονομικής πορείας της Λιβύης. Το 1979 κατήργησε επίσημα το Επαναστατικό Συμβούλιο και το αντικατέστησε με τις «Λαϊκές Επιτροπές» με τη μορφή πυραμίδας. Ο Καντάφι υπερθεμάτιζε τις συμμετοχικές δημοκρατικές διαδικασίες για την ίση κατανομή του πλούτου, προστασία των οικογενειακών θεσμών και θρησκευτικών αρχών και υπερασπιζόταν την ενότητα του αραβικού κόσμου. Αντίθετη στάση κρατούσε στην εξωτερική πολιτική, όπου κύριο χαρακτηριστικό της ήταν η ανάμιξη στις εσωτερικές υποθέσεις των γειτονικών χωρών, Σουδάν, Αιγύπτου, Τσαντ, Ζαίρ, Τυνησία, υποστηρίζοντας τρομοκρατικές - επαναστατικές ομάδες. Στο πλαίσιο εδραίωσης της

---

⁷⁸ Βομβαρδίζοντας τη Λιβύη: 1986-2011, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/grxdf00> (ημερομηνία πρόσβασης 16-12-2019).

⁷⁹ Ο Φύλαρχος δεν υπόκειται σε κληρονομική διαδοχή, αλλά εκφράζεται δια της δημοκρατίας της φυλής. Κυριάκος Θ. Νικολάου – Πατραγάς, παραδόσεις στη Σχολή Εθνικής Ασφάλειας της Αστυνομικής Ακαδημίας, 17-10-2019.

⁸⁰ Κυριάκος Θ. Νικολάου – Πατραγάς, παραδόσεις στη Σχολή Εθνικής Ασφάλειας της Αστυνομικής Ακαδημίας, 17-10-2019.

εξουσίας του δεν δίστασε να πραγματοποιήσει δολοφονίες Λίβυων πολιτών στο εξωτερικό, χρησιμοποιώντας συνεργάτες του καθεστώτος. Κυβέρνησε τη Λιβύη με τις Λαϊκές Επιτροπές, με προσωπικά κριτήρια και αποφάσεις, έχοντας σκοπίμως προσδώσει δημοκρατική μορφή διακυβέρνησης⁸¹.

1.2.3 Στρατιωτική επέμβαση στη Λιβύη.

Οι ΗΠΑ επιθυμούσαν την ανατροπή του καθεστώτος Καντάφι προς εξυπηρέτηση των συμφερόντων τους στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής. Κυρίαρχος λόγος ήταν η απόφαση του Καντάφι για πώληση του λιβυκού πετρελαίου χρησιμοποιώντας ως νόμισμα το panaφρικανικό χρυσό δηνάριο της Λιβύης, αντί του αμερικανικού δολαρίου⁸². Αυτό προκάλεσε την αντίδραση των ΗΠΑ και της Γαλλίας. Ένα από τα τουλάχιστον 3.000 νέα μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου της Χίλαρι Κλίντον το οποίο κυκλοφόρησε το Στέιτ Ντιπάρτμεντ την Παραμονή της Πρωτοχρονιάς του 2016, περιέχει καταδικαστικές αποδείξεις για τα δυτικά έθνη τα οποία χρησιμοποίησε το NATO ως εργαλείο για την ανατροπή του Λίβυου ηγέτη. Τα μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου δείχνουν ότι η στρατιωτική πρωτοβουλία του NATO υπό την ηγεσία της Γαλλίας στη Λιβύη προήλθε από την επιθυμία να αποκτήσει πρόσβαση σε μεγαλύτερο μερίδιο της παραγωγής πετρελαίου της Λιβύης και να υπονομεύσει ένα μακροπρόθεσμο σχέδιο του Καντάφι να υποκαταστήσει τη Γαλλία ως κυρίαρχη δύναμη στην γαλλόφωνη Αφρική. Τα αποθέματα χρυσού και αργύρου του Καντάφι, που υπολογίζονταν σε «143 τόνους χρυσού και παρόμοιο ποσό σε ασήμι», απειλούσαν το γαλλικό φράγκο (CFA) που κυκλοφορούσε ως κύριο αφρικανικό νόμισμα. Αυτός ο χρυσός συσσωρεύτηκε και προοριζόταν να χρησιμοποιηθεί για την καθιέρωση ενός panaφρικανικού νομίσματος με βάση το χρυσό δηνάριο της Λιβύης. Για αυτούς τους λόγους υποκίνησαν εξεγέρσεις εναντίον του καθεστώτος, και παρείχαν στήριξη σε

---

⁸¹ Σωτήρης Ρούσος, «Η άνοδος του Καντάφι στην εξουσία», Η Καθημερινή, <https://cutt.ly/UrxdgIR> (ημερομηνία πρόσβασης 16-12-2019).

⁸² Κυριάκος Θ. Νικολάου – Πατραγάς, παραδόσεις στη Σχολή Εθνικής Ασφάλειας της Αστυνομικής Ακαδημίας, 17-10-2019.

παραστρατιωτικές ομάδες. Οι ΗΠΑ και το NATO προώθησαν και πέτυχαν ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, σχετικά με την επιβολή μιας ζώνης απαγόρευσης πτήσεων στη Λιβύη, ενώ με δεύτερο ψήφισμα του Συμβουλίου ανελήφθη στρατιωτική δράση μέσω αεροπορικών επιδρομών, οι οποίες έγειραν την πλάστιγγα υπέρ των παραστρατιωτικών ομάδων⁸³.

Η παρουσία εξτρεμιστών της AQ ανάμεσα σε αυτούς τους αντάρτες ήταν ευρέως διαδεδομένη, αλλά αποσιωπήθηκε από τις ΗΠΑ και τις ευρωπαϊκές χώρες που ενεπλάκησαν. Η επέμβαση του NATO στη Λιβύη δημιούργησε ένα συγκεκριμένο αντάρτικο στη Συρία. Αποθήκες οπλισμού λεηλατήθηκαν και μεγάλες ποσότητες οπλισμού εστάλησαν μέσω Τουρκίας στους Σύριους αντικαθεστωτικούς. Διάφορες πηγές σκέψης προβληματιζόντουσαν για την κατάσταση στη Συρία τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Τέτοιο παράδειγμα αποτελεί άρθρο το οποίο δημοσιεύθηκε το 2012 στην ιστοσελίδα του Council on Foreign Relations⁸⁴ από τον Ed Husain (Adjunct Senior Fellow for Middle Eastern Studies at the Council on Foreign Relations). Στο συγκεκριμένο άρθρο ο Husain υποστήριζε μια αιρετική, εν πολλοίς άποψη, ότι «η μαζική εισροή τζιχαντιστών στην Συρία, φέρνει πειθαρχία, θρησκευτικό ζήλο, πολεμική πείρα από το Ιράκ, αθρόα χρηματοδότηση από Σουνίτες υποστηρικτές στον Περσικό Κόλπο και κυρίως, θανατηφόρα αποτελέσματα. Εν ολίγοις, ο Ελεύθερος Συριακός Στρατός χρειάζεται την AQ αυτή τη στιγμή»⁸⁵.

Η προσπάθεια αλλαγής του καθεστώτος στη Συρία, όπως και στη Λιβύη, επιχειρήθηκε να προβληθεί ως ζήτημα ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τα κίνητρα και οι στόχοι, ήταν προφανώς διαφορετικοί. Το 2009, το Κάταρ πρότεινε την κατασκευή ενός αγωγού φυσικού αερίου, ο οποίος θα συνδεόταν με τον αγωγό Nabucco μέσω της Συρίας και της Τουρκίας προς την Ευρώπη. Ο Άσαντ, όμως, απέρριψε την πρόταση και το 2011

---

⁸³ «Ο αραβικός σύνδεσμος σέβεται την απόφαση του ΟΗΕ για τη Λιβύη», Η Ναυτεμπορική, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/Hrxdh1jg>, (ημερομηνία πρόσβασης 16-12-2019).

⁸⁴ Αμερικανικό think tank εξωτερικής πολιτικής και διεθνών σχέσεων με πολύ μεγάλη επιρροή στα αμερικανικό πολιτικό σύστημα.

⁸⁵ Ed Husain, «Al-Qaeda's Specter in Syria», Center of Geopolitical Analysis, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/hrxdh2d>, (ημερομηνία πρόσβασης 10-08-2019).

υπέγραψε μια συνθήκη με το Ιράκ και το Ιράν για τη δημιουργία ενός αγωγού ανατολικά, χωρίς να ενημερώσει το Κάταρ και τη Σαουδική Αραβία κρατικούς περιφερειακούς δρώντες στο εξεταζόμενο ΓΥ Λιβύης – Αιγύπτου. Το Κάταρ, η Σαουδική Αραβία και η Τουρκία προωθούν επίμονα την ανατροπή του Άσαντ. Το Κάταρ και η Τουρκία επιθυμούν την ανατροπή του καθεστώτος του Άσαντ και την αντικατάστασή του με τους Αδελφούς Μουσουλμάνους της Συρίας. Ο προαναφερθείς αγωγός επέφερε τεκτονικές αλλαγές στη Μέση Ανατολή, καθώς ενίσχυε σημαντικά τη θέση του Ιράν, επιτρέποντάς του να εξάγει πετρέλαιο και φυσικό αέριο στις ευρωπαϊκές αγορές, παρακάμπτοντας τους συμμάχους των ΗΠΑ, μειώνοντας την αμερικανική επιρροή στην περιοχή⁸⁶.

1.2.4 Η κατάσταση σήμερα.

Η Λιβύη μετά την έναρξη της «Αραβικής Άνοιξης» οδηγήθηκε σε εμφύλιο πόλεμο. Η απομάκρυνση του Καντάφι από την εξουσία είχε ως αποτέλεσμα να ακολουθήσει περίοδος πολιτικής αναστάτωσης, αναρχίας και εξτρεμιστικής βίας. Στις 20 Οκτωβρίου 2011, με τη βοήθεια σφοδρών νατοϊκών βομβαρδισμών στη Σύρτη, συνελήφθη ο Καντάφι από εξτρεμιστές αντάρτες και εκτελέστηκε. Στις 8 Ιανουαρίου 2013 η Λιβύη πήρε το επίσημο όνομα «Κράτος της Λιβύης» και η κυβέρνηση που συγκροτήθηκε προσωρινά αποκατέστησε και ομαλοποίησε τις σχέσεις κατά προτεραιότητα με τις ΗΠΑ, το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ιταλία καθώς και με τις χώρες της ΕΕ και του ευρύτερου γεωπολιτικού χώρου (Σουδάν, Αίγυπτο, Τυνησία, Μαρόκο).

Η εξουσία της κεντρικής λιβυκής κυβέρνησης περιορίζεται στην Τρίπολη και τα περίχωρά της, και αδυνατεί να εκπληρώσει, έστω και στο ελάχιστο την αποστολή που επιθυμούν οι ΗΠΑ και η ΕΕ, δηλαδή την ασφάλεια των λιμανιών από όπου εξάγεται το «μήλον της έριδος» το λιβυκό πετρέλαιο. Υπάρχουν περιοχές της Λιβύης σήμερα που λειτουργούν ως «αυτόνομα κράτη», καθώς απουσιάζει η κεντρική διακυβέρνηση. Η κατάσταση χαρακτηρίζεται από τον αλληλοσπαραγμό των φυλάρχων μέσω εφήμερων συμμαχιών, δολοφονώντας ο ένας τον άλλο και όλοι μαζί δολοφονούν δικαστές, ξένους

---

⁸⁶ Κωνσταντίνος Αδαμίδης, «Το Ισλαμικό Κράτος – Δημιουργία- Μετεξέλιξη – Modus operandi», Πρώτο Θέμα, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/Hrxdjhd>, (ημερομηνία πρόσβασης 07-07-2019).

πολίτες και αξιωματικούς των σωμάτων ασφαλείας. Η κεντρική κυβέρνηση της Τρίπολης κάλεσε επισήμως τη διεθνή κοινότητα και πρωτίστως τον ΟΗΕ να συνδράμουν στο μέγιστο βαθμό για την εξάλειψη της τρομοκρατίας, κάνοντας αναφορά στις περιοχές της Βεγγάζης, της Σύρτης και της Ντέρνα⁸⁷. Πλέον, τον Δεκέμβριο του 2019, οι δυνάμεις του Στρατηγού Χαφτάρ βρίσκονται στα περίχωρα της Τρίπολης και σύμφωνα με αναφορές των διεθνών ΜΜΕ, χρησιμοποιώντας τη βοήθεια της Αιγύπτου, των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων, της Σαουδικής Αραβίας, της Ρωσίας και της Κίνας επιχειρούν να καταλάβουν την πρωτεύουσα Τρίπολη⁸⁸.

---

⁸⁷ Λιβύη: Τα γεγονότα που σημάδεψαν τη χώρα από την πτώση του Καντάφι μέχρι σήμερα», Πρώτο Θέμα, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/3rxdkfu> (ημερομηνία πρόσβασης 16-12-2019).

⁸⁸ «MIG & Wing Loong II του LNA κονιορτοποιήσαν τους ισλαμιστές στη Λιβύη: Ολική υποχώρηση των τουρκόφιλων του GNA», διαθέσιμο <https://cutt.ly/vrxdkFF>, (ημερομηνία πρόσβασης 18-12-2019).

Κεφάλαιο 2: Μεθοδολογία

2.1 Η μεθοδολογία της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης (ΣΓΑ).

Η μεθοδολογία που εφαρμόζεται στη διπλωματική εργασία είναι η ΣΓΑ που αναπτύχθηκε από τον καθηγητή Ιωάννη Θ. Μάζη. Ο ορισμός της μεθόδου που χρησιμοποιεί ο καθηγητής Ιωάννης Θ. Μάζης αναφέρει: «Γεωπολιτική Ανάλυση ενός γεωγραφικού συστήματος ανισορρόπου κατανομής ισχύος καλείται η γεωγραφική εκείνη μέθοδος, η οποία μελετά, περιγράφει και προβλέπει τις συμπεριφορές και τις επιπτώσεις των σχέσεων των αντιτιθέμενων και διακριτών διεθνών πολιτικών δράσεων ανακατανομής ισχύος και των ιδεολογικών μεταφυσικών που τις καλύπτουν στο πλαίσιο των γεωγραφικών ζωνών (σ.σ. συμπλόκων) που οι πολιτικές αυτές εφαρμόζονται»⁸⁹. Από τον παραπάνω ορισμό γίνεται αντιληπτό ότι η Γεωγραφία είναι η επιστήμη και η αναλυτική μέθοδος είναι η Γεωπολιτική. Άρα «το μεθοδολογικό υπόβαθρο της γεωπολιτικής ανάλυσης είναι η οικονομική γεωγραφία»⁹⁰. Πρόκειται για μεθοδολογία συστημικής μορφής και τα στοιχεία της προσδιορίζονται ad hoc. Τα μεγέθη και έννοιες της ΣΓΑ θα χρησιμοποιηθούν ως μεθοδολογικά εργαλεία για την παραγωγή του γεωπολιτικού υποδείγματος ανακατανομής ισχύος. Σύμφωνα με τον Sazul Bernard Coen : « Η πραγματική αξία της σύγχρονης Γεωπολιτικής έγκειται στο ότι πρόκειται για μια δόκιμη ανάλυση των γεωγραφικών παραγόντων που βρίσκονται πίσω από τις δημόσιες σχέσεις και κινούν τις πολιτικές διαδράσεις. Η επιστήμη της Γεωπολιτικής έπρεπε να ξεπεράσει ορισμένες αμφιλεγόμενες περιοχές»⁹¹. Κανείς δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι

---

⁸⁹ Ιωάννης Θ. Μάζης, *Γεωπολιτική των Υδάτων στην Μέση Ανατολή*, Εκδόσεις Τροχαλία, Αθήνα 1996, σελ 28 & Ιωάννης Θ. Μάζης, από παραδόσεις και οδηγίες προς σπουδαστές.

⁹⁰ Ιωάννης Θ. Μάζης, *Γεωπολιτική, η θεωρία και η πράξη*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2002, σελ. 43-44.

⁹¹ Nicholas J. Spykman, *Η Γεωγραφία της Ειρήνης*, Μτφρ. Παναγιώτης Ι Κελάνδριας, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2004, σελ 9. Ο Nicholas J. Spykman ήταν αμερικάνος αναλυτής των διεθνών σχέσεων, γεννημένος στο Άμστερνταμ και ήταν από τους ελάχιστους που ασχολήθηκαν με το αντικείμενο κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής. (1942-1944). Περίοδος η οποία κληροδότησε το σύγγραμμα «Γεωγραφία της Ειρήνης». Η θεωρία του περί Κρηπιδώματος [Rimland] αντανάκλούσε τη θεώρηση του Α.Τ. Μάχαν για τον κόσμο που παρουσιάστηκε ως αντίδοτο στην αντίληψη των πρωτείων της Ζώνης Αξονος [Heartland], παρότι ως

διέπεται από διεθνούς κώδικες διαχείρισης των συμβαινόντων αλλά εντοπίζει και δίνει έμφαση στους παράγοντες δομής και λειτουργίας τους. Για τον Spykman πολύ σημαντικός παράγοντας για την ασφάλεια κάθε χώρας είναι η γεωγραφική της θέση που παίζει πολύ σημαντικό ρόλο και στην άσκηση της εξωτερικής της πολιτικής⁹².

Οι στοχαστές αναλύουν το διεθνή χώρο και τις διάφορες παραμέτρους του για να κατασκευάσουν έναν καμβά αποτύπωσης της πραγματικότητας, εφαρμόζοντας τη γεωπολιτική ανάλυση. Τα εξαχθέντα συμπεράσματα της μελέτης, θα οδηγήσουν στη γεωστρατηγική σύνθεση, η οποία θα αναλυθεί εκτενώς στο 5^ο κεφάλαιο της εργασίας. Είναι ιδιαίτερος σημαντικό στη βάση της ΣΓΑ να δοθεί ο ορισμός του Γεωπολιτικού Συστήματος (ΓΣ)⁹³ που θα μελετηθεί. Επίσης, απαραίτητα στοιχεία της έρευνας που θα διεξαχθεί βάσει της συγκεκριμένης μεθόδου είναι ο εντοπισμός, η περιγραφή και η μελέτη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών, της δομής και της λειτουργίας των τεσσάρων θεμελιωδών Γεωπολιτικών Πυλώνων: πρόκειται για την άμυνα και την ασφάλεια, την οικονομία, την πολιτική και τέλος τον πολιτισμό και την πληροφορία. Οι παραπάνω γεωπολιτικοί πυλώνες καθορίζουν την ισχύ που κατανέμεται σε κάθε ένα από τα προσδιορισθέντα Υποσυστήματα, αλλά και σε ολόκληρο το Σύστημα. Οι Γεωπολιτικοί Δείκτες (ΓΔ) αποτελούν την ποσοτικοποίηση των αναφερόμενων ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των Γεωπολιτικών Πυλώνων και δείχνουν την ανακατανομή ισχύος στο Σύστημα⁹⁴. Ένα στοιχείο που έχει τονιστεί από τον καθηγητή Ιωάννη Θ. Μάζη είναι η έννοια της προσήλωσης/representation. Όλοι οι παράγοντες πρέπει να εξεταστούν χωρίς ιδεοληψίες και ενταγμένοι σε ένα σύστημα στοιχείων που κατηγοριοποιείται και

βασική πηγή έμπνευσής του ήταν ο Sir Halford Mackinder τα στρατηγικά συμπεράσματα του οποίου προσπαθούσε να αντικρούσει.

⁹² Nicholas J. Spykman, 2004, ό.π., σελ 12 - 24.

⁹³ «Σύστημα καλείται το ακριβές άθροισμα των εδαφικών ενοτήτων που αποτελούν τα γεωπολιτικά υποσυστήματα τα προσδιορισθέντα από τον εντοπισμό, την διακεκριμένη δράση και τη συστηματική και διακεκριμένη λειτουργία του συγκεκριμένου γεωπολιτικού παράγοντος στον φυσικό τους χώρο». Ιωάννης Θ.Μάζης, *Μεταθεωρητική Κριτική των Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής: Το Νεοθετικιστικό Πλαίσιο*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2012.

⁹⁴ Ιωάννης Θ.Μάζης, *Μεταθεωρητική Κριτική των Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής: Το Νεοθετικιστικό Πλαίσιο*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2012, σελ 398-399.

καταγράφεται. Ο γεωπολιτικός μελετά την αμυντική, την οικονομική, την πολιτική και την πολιτισμική δομή των αντιπαρατιθέμενων ή συνεργαζόμενων Εθνικών Κοινωνικών Σχηματισμών, καταγράφοντας τα κυριότερα χαρακτηριστικά τους, τα σημεία τριβής τους, καθώς και αν παρατηρούνται τάσεις παρακμής, με τη χρήση ποσοτικών στοιχείων, ούτως ώστε τα εξαγόμενα συμπεράσματα να μην τεθούν υπό αμφισβήτηση ⁹⁵. Η Γεωπολιτική προσφέρει στους αντικειμενικούς ακροατές της αποστειρωμένα στοιχεία, χωρίς ιδεολογικές αγκυλώσεις, αμφισβητώντας πολλές φορές τις εκάστοτε εφαρμοζόμενες πολιτικές στον τομέα των διεθνών σχέσεων και εργάζεται προς όφελος του σκεπτόμενου πολίτη.

Η λακατιανή μεταθεωρητική προσέγγιση απαγορεύει στους ερευνητές του επιστημονικού προγράμματος να διαφωνήσουν με τις θεμελιώδεις πεποιθήσεις του, τον επονομαζόμενο σκληρό πυρήνα του προγράμματος. Σε περίπτωση που υπάρχουν αντιρρήσεις ως προς τις παραδοχές αυτές, τότε θεωρείται αναπόφευκτη η δημιουργία ενός νέου επιστημονικού ερευνητικού προγράμματος. Βάσει των ανωτέρω θα αναφερθούν δύο θεμελιώδεις αξιωματικές παραδοχές, οι οποίες εφαρμόζονται στη μεθοδολογία της ΣΓΑ. Η πρώτη αφορά το κέντρο του σκληρού πυρήνα του γεωπολιτικού ερευνητικού προγράμματος και συγκεκριμένα ότι όλα τα χαρακτηριστικά των υπο - χωρών του γεωγραφικού συμπλόκου - συστήματος είναι μετρήσιμα, καθώς παράγουν μετρήσιμα αποτελέσματα. Η δεύτερη, που εντάσσεται και αυτή στον σκληρό πυρήνα, είναι η υπόθεση ότι στο πλαίσιο του προς μελέτη γεωγραφικού χώρου υπάρχουν δύο πόλοι συγκροτημένοι και ομοιογενείς, αυτοπροσδιοριζόμενοι και ετεροπροσδιοριζόμενοι ως προς το διεθνές περιβάλλον - που προσδιορίζεται από τους διεθνούς δρώντες-ευρισκόμενοι εντός αυτού και έχουν κοινή συστημική σχέση μεταξύ τους ⁹⁶.

Ως ΓΣ ορίζεται η Μέση Ανατολή και η ανάλυση θα επικεντρωθεί στο υποσύστημα Λιβύης – Αιγύπτου με βάση τον γεωπολιτικό παράγοντα ΙΚ και την ανακατανομή ισχύος που προσπαθεί να επιφέρει. Προτού γίνει η ανάλυση, χρήσιμο είναι

---

⁹⁵ Ιωάννης Θ. Μάζης «Ποια η διαφορά ανάμεσα σε Γεωπολιτική Γεωστρατηγική και Γεωπροπαγάνδα», διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/orxdIVf>, (ημερομηνία πρόσβασης 09-07-2019).

⁹⁶ Ιωάννης Θ Μάζης, *Μεταθεωρητική Κριτική των Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής: Το Νεοθετικιστικό Πλαίσιο*, ό.π., σελ 364-365.

να προσδιοριστούν εννοιολογικά οι όροι εξέγερση και τρομοκρατία. Σύμφωνα με τους συγγραφείς «Η εξέγερση είναι μια πολιτική ή στρατιωτική εκστρατεία από μία μη κρατική ομάδα ή ομάδες για να ανατρέψουν ένα καθεστώς ή να αποσχιστούν από μία χώρα»⁹⁷. Πρόκειται για έναν ορισμό που χρειάζεται περαιτέρω ανάλυση. Οι ομάδες που εξεγείρονται είναι οργανώσεις που δεν ελέγχονται από το κράτος, παρόλο που ενδέχεται να λαμβάνουν οικονομική, στρατιωτική ή άλλου είδους βοήθεια από άλλα κράτη. Ο τρόπος για την επίτευξη των σκοπών τους είναι η χρήση βίας ή η απειλή χρήσης βίας. Η εξέγερση έχει ως στόχο την οικοδόμηση ενός διαφορετικού κράτους. Στις ελεγχόμενες περιοχές οι ομάδες λαμβάνουν αποφάσεις, όπως η δημιουργία συστήματος απονομής δικαιοσύνης, φορολογίας και άλλων απαραίτητων υπηρεσιών. Στον αντίποδα, η τρομοκρατία είναι η χρήση βίας με πολιτικά κριτήρια εναντίον αμάχων, με σκοπό τον εκφοβισμό συγκεκριμένων πληθυσμιακών ομάδων. Συνεπώς η αναφορά σε οργανώσεις ως επαναστατικές ομάδες πραγματοποιείται όταν επιδιώκουν να κατακτήσουν έδαφος. Γενικότερα, είναι γνωστό ότι το ΙΚ χρησιμοποιεί τρομοκρατικές τακτικές για την επίτευξη των στόχων του. Όπως προαναφέρθηκε το ΙΚ είναι μία από τις πολλές σαλαφιστικές – τζιχαντιστικές ομάδες, ενώ η πλέον γνωστή πριν από αυτό, από την οποία προέρχεται κιόλας, ήταν η AQ. Το μεγαλύτερο πρόβλημα που κλήθηκε να αντιμετωπίσει η διεθνής κοινότητα σε σχέση με το ΙΚ ήταν η προθυμία και ικανότητά του να εμπνέει και να κατευθύνει επιθέσεις σε μεγάλο αριθμό στόχων σε ολόκληρο τον κόσμο, καθώς και η ικανότητά του στη διαχείριση των παγκόσμιων ΜΜΕ, εκμεταλλευόμενο τη στοχευμένη προπαγάνδα⁹⁸.

Σε αυτό το σημείο θα δοθούν ορισμένες διευκρινήσεις σχετικά με τον όρο σαλαφιστές – τζιχαντιστές που αναφέρθηκε στην προηγούμενη παράγραφο. Υπάρχουν δύο κριτήρια για την υπαγωγή μιας ομάδας σε αυτή την κατηγορία. Πρώτον η σημασία της επιστροφής σε ένα «καθαρό» Ισλάμ, αυτό του Salaf και των ευσεβών προγόνων του.

---

⁹⁷ Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/prxdzI3>, 2017, σελ 6, (ημερομηνία πρόσβασης 23-08-2019).

⁹⁸ Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», 2017, ό.π. σελ 6-7, (ημερομηνία πρόσβασης 23-08-2019).

Δεύτερο κριτήριο η πίστη στη βίαιη jihad (τζιχάντ) είναι fard ‘ayn (προσωπικό θρησκευτικό καθήκον). Οι μελετητές από την εποχή του Μωάμεθ πιστεύουν ότι η τζιχάντ δεν είναι ένας από τους πέντε πυλώνες του Ισλάμ. Οι πέντε πυλώνες είναι η zakat (γενναιοδωρία στους φτωχούς) το hajj (το προσκύνημα στη Μέκκα), το salat (καθημερινές προσευχές), το sawm (νηστεία κατά τη διάρκεια της Ramada) και η shahada (αποδοχή ότι ο Μωάμεθ είναι αγγελιοφόρος του Θεού).⁹⁹ Η τζιχάντ είναι συλλογικό καθήκον (fard kifaya) υπό ορισμένες συνθήκες. Τα πρωτογενούς πηγής έγγραφα υποδεικνύουν ότι η στρατηγική του ΙΚ είναι η επέκταση και η δημιουργία ενός παν-ισλαμικού χαλιφάτου. Η συμπεριφορά του ΙΚ διαμορφώνεται μέσα από θρησκευτικό ζήλο, στρατηγικό υπολογισμό και αποκαλυπτική προφητεία ¹⁰⁰.

Τα ερευνητικά ερωτήματα, στα οποία καλείται να απαντήσει η παρούσα έρευνα μέσω της συστημικής γεωπολιτικής αναλύσης είναι τα εξής:

1. Το ΙΚ θα κατορθώσει στο εγγύς μέλλον να εδραιωθεί στη συγκεκριμένη ή σε μέρος της εξεταζόμενης περιοχής, δημιουργώντας ένα κρατικό μόρφωμα αντίστοιχο με αυτό που δημιούργησε στο Ιράκ και τη Συρία;
2. Οι ΑΜ θα κατορθώσουν να ανακαταλάβουν την εξουσία στην Αίγυπτο, όπως έπραξαν κατά την περίοδο της διακυβέρνησης Μόρση;
3. Η συνεχιζόμενη δράση του ΙΚ και των ΑΜ στη χερσόνησο του Σινά θα ενισχύσει τη συνεργασία μεταξύ της Αιγύπτου και του Ισραήλ, λαμβάνοντας υπόψη τη συνορεύουσα με την Αίγυπτο Λωρίδα της Γάζας;

Αντικειμενικός σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εντοπιστούν οι δομές, οι λειτουργίες του γεωπολιτικού παράγοντα – Ισλαμικό Κράτος, να αναλυθεί η δράση και η λειτουργία του στο εξεταζόμενο ΓΥ Λιβύης – Αιγύπτου και η σχέση που ανέπτυξε με την μητρική ισλαμιστική οργάνωση των ΑΜ, ώστε να καταγραφεί η γεωπολιτική δυναμική του και να παραχθεί το γεωπολιτικό υπόδειγμα αναπαραγωγής ισχύος, το οποίο θα αποτελέσει αφετηρία για την πραγματοποίηση της γεωστρατηγικής σύνθεσης.

---

⁹⁹ Κυριάκος Θ. Νικολάου – Πατραγάς, παραδόσεις στη Σχολή Εθνικής Ασφάλειας της Αστυνομικής Ακαδημίας, 17-10-2019.

¹⁰⁰ Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», 2017, ό.π., σελ 9-10.

2.2 Ανάλυση του θέματος με βάση την ορολογία της ΣΓΑ

Η περιγραφή της ανωτέρω μεθοδολογίας θα προσαρμοστεί στην παρούσα μελέτη με βάση την ακόλουθη μεθοδολογική δομή. Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει στη μη εξέταση του συμπλόκου, αλλά του συστήματος εστιαζόμενο στο υποσύστημα των ενοποιημένων χωρών που αναφέρθηκε.

2.2.1 Προσδιορισμός Γεωπολιτικού Παράγοντα

Ο ΓΠ που θα εξεταστεί είναι το ΙΚ, το οποίο σε συνδυασμό με την μητρική ισλαμιστική οργάνωση των ΑΜ, επιφέρουν σημαντική μεταβολή ισχύος στο εξεταζόμενο σύστημα, φθάνοντας μέχρι και την κατάκτηση της εξουσίας στις εξεταζόμενες χώρες του ενοποιημένου υποσυστήματος. Πρόκειται για ενιαία δράση του εξεταζόμενου ΓΠ που καθορίζει το υποσύστημα.

2.2.2 Προσδιορισμός Γεωπολιτικού Συστήματος.

Το ΓΣ στο οποίο θα εξετασθεί η δράση και η επίδραση του ΓΠ ορίζεται ο γεωγραφικός χώρος της Μέσης Ανατολής, που περιλαμβάνει τα κράτη αυτής και της Βορείου Αφρικής, συμπεριλαμβανομένων των Ιράν, Τουρκίας, Ισραήλ, Σαουδικής Αραβίας και Κάταρ. Το υπάρχον σύστημα της Μέσης Ανατολής άρχισε να συγκροτείται αμέσως μετά τον ΒΠΠ ¹⁰¹.

---

¹⁰¹ Μιχάλης Σαρλής, Συστημική Γεωπολιτική & Ανθρωπογεωγραφία της Μέσης Ανατολής – Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση και Χαρτογραφία του Συμπλόκου Συρίας, Ιράν, Λιβάνου, Εκδόσεις Λειμών, Αθينا, 2019, σελ.15.

2.2.3 Προσδιορισμός Γεωπολιτικού Υποσυστήματος.

Το ορισθέν υποσύστημα¹⁰² ενοποιεί τα κράτη της Λιβύης και της Αιγύπτου. Η ομαδοποίηση των συγκεκριμένων κρατών πραγματοποιήθηκε καθώς έχουν ιδιαίτερη γεωστρατηγική σημασία, αλλά επιπλέον ο γεωπολιτικός παράγοντας ΙΚ και η ισλαμιστική οργάνωση των ΑΜ τα μορφοποιεί και ως προς την εξέταση των γεωπολιτικών δεικτών.

2.2.4 Προσδιορισμός Υπερσυστημικών και Περιφερειακών Δρώντων.

Από την ανάλυση της δράσης του ΓΠ προκύπτει ότι οι υπερσυστημικοί και περιφερειακοί δρώντες που επηρεάζουν το εξεταζόμενο υποσύστημα ή ενδέχεται να το επηρεάσουν στο μέλλον είναι οι ΗΠΑ, η Ρωσία, η Κίνα, η Ευρωπαϊκή Ένωση, η Γαλλία, η Τουρκία, το Κατάρ, η Σαουδική Αραβία και το Ισραήλ.

2.2.5 Προσδιορισμός Πυλώνων Ισχύος.

Όπως ήδη αναφέρθηκε οι Γεωπολιτικοί Πυλώνες (ΓΠΛ) παίζουν ιδιαίτερη σημασία στην ισχύ που κατανέμεται στο προσδιορισθέν υποσύστημα, αλλά και σε ολόκληρο το σύστημα. Ο ΓΠΛ που επελέγη είναι της Άμυνας και Ασφάλειας, καίριας σημασίας, καθώς μέσω αυτού το ΙΚ προσπαθεί να επιβάλει την κυριαρχία του στο εξεταζόμενο υποσύστημα Λιβύης – Αιγύπτου. «Ο Πυλώνας της Άμυνας -Ασφάλειας περιλαμβάνει το σύνολο των γεωπολιτικών δεικτών αμυντικής φύσεως που αφορούν π.χ. τη μέθοδο πεδίου μάχης, κατανομή όπλων ανά επιφάνεια προς κάλυψη, ισχύ πλήγματος και βεληνεκές οπλικών συστημάτων, τεχνολογικούς δείκτες, δυναμικές εσωτερικών μετώπων, είδη εσωτερικών μετώπων και αποσταθεροποίηση του πολιτικού συστήματος, ασύμμετρες απειλές και εσωτερική ασφάλεια, τρομοκρατία και πηγές της, συσχετίσεις με

---

¹⁰² «Υποσύστημα καλείται η ομοιογενής, ως προς την δράση και λειτουργία ενός γεωπολιτικού παράγοντος εδαφική ενότητα», Ιωάννης Θ Μάζης, *Μεταθεωρητική Κριτική των Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής: Το Νεοθετικιστικό Πλαίσιο*, ό.π.

διεθνή συλλογικά συστήματα ασφάλειας, κλπ.»¹⁰³. Εφόσον ελεγχθεί πλήρως ο συγκεκριμένος Πυλώνας από το ΙΚ, εν συνεχεία θα επεκτείνει τον έλεγχό του στους Πυλώνες της Πολιτικής και Οικονομίας καταλαμβάνοντας ολοκληρωτικά το εξεταζόμενο υποσύστημα. Η ανάλυση που θα αναπτυχθεί στην παρούσα μελέτη κινείται στον πρωτογενή και το δευτερογενή αιτιακό χώρο καθώς και τον τριτογενή ειδικό συνθετικό χώρο, ώστε να εξεταστεί η ανακατανομή ισχύος που επιφέρει ο ΓΠ στον συγκεκριμένο Πυλώνα¹⁰⁴.

2.2.6 Επιλογή Γεωπολιτικών Δεικτών.

Τα επιμέρους συνθετικά στοιχεία ανάλυσης των ΓΠΛ καλούνται Γεωπολιτικοί Δείκτες. Οι ΓΔ διαχωρίζονται σε απλούς και σύνθετους. Για τον Γεωπολιτικό Πυλώνα της Άμυνας και Ασφάλειας επελέγησαν οι κάτωθι δείκτες:

---

¹⁰³ Ιωάννης Θ. Μάζης & Συνεργάτες, «Εφαρμογή Απλών και Σύνθετων Δεικτών των Τεσσάρων Γεωπολιτικών Πυλώνων στη Μεθοδολογία της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης: η περίπτωση της Συρίας» *Civitas Gentium*, Volume 5, Αθήνα, 2017, σελ. 14-15.

¹⁰⁴ Οι Γεωγραφικοί Χώροι χωρίζονται σε τέσσερα είδη: τους Πρωτογενείς, τους Δευτερογενείς, τους Τριτογενείς και τους Συνθετικούς. Οι Πρωτογενείς Χώροι διακρίνονται σε δύο είδη υποχώρων: τον Φυσικό Χώρο (χλωρίδα, πανίδα, ανάγλυφο, υπέδαφος, κλίμα, φυσικοί πόροι και φυσικά διαθέσιμα) και τον Στοιχειώδη Ανθρωποχώρο (φυλές, πληθυσμιακές συσσωρεύσεις και δημογραφικές συνθέσεις κατά φύλο και ηλικίες, δημογραφικές κινήσεις κτλ., ενώ στον χωρικό αυτό τύπο δεν συμπεριλαμβάνονται οι εθνικοκρατικοί και εθνοτικοί). Οι Δευτερογενείς Χώροι διακρίνονται σε δύο είδη υποχώρων: τον Πολιτικό Χώρο (αποτελεί παράγωγο των διαντιδράσεων συντήρησης, αναπαραγωγής και εξέλιξης των συστημάτων υλικής ή άυλης παραγωγής με τις εκάστοτε κοινωνίες) και τον Οικονομικό Χώρο. Οι Τριτογενείς Χώροι διακρίνονται σε δύο είδη υποχώρων: τον Πολιτισμικό Χώρο (ο οποίος παρήχθη από την διαλεκτική σύνθεση μεταξύ Οικονομικού και Πολιτικού Χώρου και αποτελεί την συνισταμένη των ανθρωπίνων πνευματικών λειτουργιών και επεμβάσεων στο διεθνές φυσικό, κοινωνικό και πνευματικό περιβάλλον) και τον Εθνικο-κρατικό ή Εθνοκρατικό Χώρο (ο οποίος προκύπτει από την διαλεκτική σύνθεση μεταξύ Πολιτικού και Πολιτισμικού Χώρου). Οι Συνθετικοί Χώροι διακρίνονται σε δύο είδη υποχώρων: τον Πλήρη Συνθετικό Χώρο (αποτελεί το σύνολο των διαλεκτικών Πρωτογενών, Δευτερογενών και Τριτογενών χαρακτηριστικών του Χώρου) και τον Ειδικό Συνθετικό Χώρο/Χωρικά Πλέγματα (αποτελεί τους επιμέρους συνδιασμούς επικαλύψεων μεταξύ της Διαλεκτικής Συνθέσεως του Διδύμου Ανθρωποχώρου-Φυσικού Χώρου και Υποσυνόλων των Δευτερογενών και Τριτογενών Χώρων). Ιωάννης Θ. Μάζης, *Γεωπολιτική: Η Θεωρία και η πράξη*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2002, σελ 34-37.

1. Αριθμός τρομοκρατικών επιθέσεων του ΙΚ στο εξεταζόμενο υποσύστημα, εν συγκρίσει με τις επιθέσεις σε παγκόσμιο επίπεδο, σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο.
2. Αριθμός τρομοκρατικών επιθέσεων του ΙΚ στη Λιβύη σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο.
3. Αριθμός τρομοκρατικών επιθέσεων του ΙΚ στην Αίγυπτο σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο.
4. Αριθμός τρομοκρατικών επιθέσεων του ΙΚ με τη μορφή αντάρτικου πολέμου στο εξεταζόμενο υποσύστημα, εν συγκρίσει με τις επιθέσεις σε παγκόσμιο επίπεδο, σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο.
5. Στοιχεία εξάπλωσης των τρομοκρατικών επιθέσεων του ΙΚ παγκοσμίως, συμπεριλαμβανομένου του εξεταζόμενου υποσυστήματος, σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο.
6. Ποσοτικά στοιχεία της δράσης του ΙΚ και του είδους των τρομοκρατικών επιθέσεων σε παγκόσμιο επίπεδο, συμπεριλαμβανομένου και του εξεταζόμενου υποσυστήματος.

2.2.7 Επιλογή Επιμέρους Γεωπολιτικών Δεικτών.

7. Ο αριθμός των διαδικτυακών υποστηρικτών του ΙΚ σε παγκόσμιο επίπεδο, συμπεριλαμβανομένου και του εξεταζόμενου υποσυστήματος σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο, οι οποίοι δύνανται να καταστούν πυρήνες επιθέσεων.
8. Ποσοστό εδάφους αλλά και πληθυσμού που ελέγχει το ΙΚ επί των συνολικών αριθμών στο συγκεκριμένο υποσύστημα.
9. Ποσοστό εδάφους αλλά και πληθυσμού που έλεγχε το ΙΚ σε Συρία και η συσχέτισή του με τη μείωση του εδάφους που έλεγχε το ΙΚ στο εξεταζόμενο ΓΥ.
10. Απεικόνιση του παν-ισλαμικού Χαλιφάτου που επιχειρήσει να δημιουργήσει το ΙΚ σε παγκόσμιο επίπεδο συμπεριλαμβανομένων των χώρων του εξεταζόμενου ΓΥ.

11. Αναφορά σε συγκεκριμένες επιθέσεις του ΙΚ στα ευρωπαϊκά κράτη, στις ΗΠΑ, σε χώρες της Ασίας – Ειρηνικού, οι οποίες αποδεικνύουν την προσπάθεια για τη δημιουργία του παν-ισλαμικού Χαλιφάτου, μέρος του οποίου θα ήταν οι χώρες του εξεταζόμενου ΓΥ.

2.3 Περιγραφή της Έρευνας

Για την εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας χρησιμοποιήθηκε ικανός αριθμός συγγραμμάτων, καθώς και εκθέσεις από έγκριτα ερευνητικά ιδρύματα της Μέσης Ανατολής και της Αμερικής. Η έρευνα πραγματοποιείται χρησιμοποιώντας ως κατεξοχήν εργαλείο τη ΣΓΑ του καθηγητή Μάζη, συνεπώς τα συγγράμματα του καθηγητή αποτελούν τον κύριο κορμό αυτής. Μέσα από την εξαγωγή συμπερασμάτων και τη σύγκριση των ΓΔ - χαρτών και πινάκων που συνοδεύουν αυτούς - επιχειρείται να καταστεί σαφές εάν οι ΓΔ που επελέγησαν θα εξακολουθήσουν να επηρεάζουν πρώτα το ΓΥ και εν συνεχεία το επίπεδο του συστήματος. Για το σκοπό αυτό θα χρησιμοποιηθεί ο Πυλώνας της Άμυνας και Ασφάλειας, ενώ για την καλύτερη κατανόηση των εξαγόμενων συμπερασμάτων θα γίνει αναφορά στους Πυλώνες της Οικονομίας και Πολιτισμού - Πληροφορίας. Αξιοσημείωτο είναι ότι, δεν είναι δυνατός ο καθορισμός αυστηρά μετρήσιμων μεγεθών. Επιπλέον θα γίνει αναφορά και σε έννοιες μη μετρήσιμες, χωρίς να είναι δυνατή η ποσοτικοποίηση των δεδομένων. Η ανάλυση του ΓΠ θα εστιάσει στο εξεταζόμενο υποσύστημα, ενώ θα γίνει αναφορά και στις επιπτώσεις στο σύστημα της Μέσης Ανατολής, μέσω της εμπλοκής συγκεκριμένων κρατικών δρώντων.

Η συγκεκριμένη έρευνα αποτελείται από την εισαγωγή, τα ιστορικά γεγονότα που έχουν καθοριστική σημασία στην κατανόηση του θέματος, την επισκόπηση της βιβλιογραφίας, τη μεθοδολογία, τη ΣΓΑ του επιλεγέντος θέματος, όπου πραγματοποιείται η επεξεργασία των δεικτών και στο τέλος παρουσιάζεται το γεωπολιτικό υπόδειγμα τάσεων ανακατανομής ισχύος που θα αποτελέσει την αφετηρία της γεωστρατηγικής σύνθεσης.

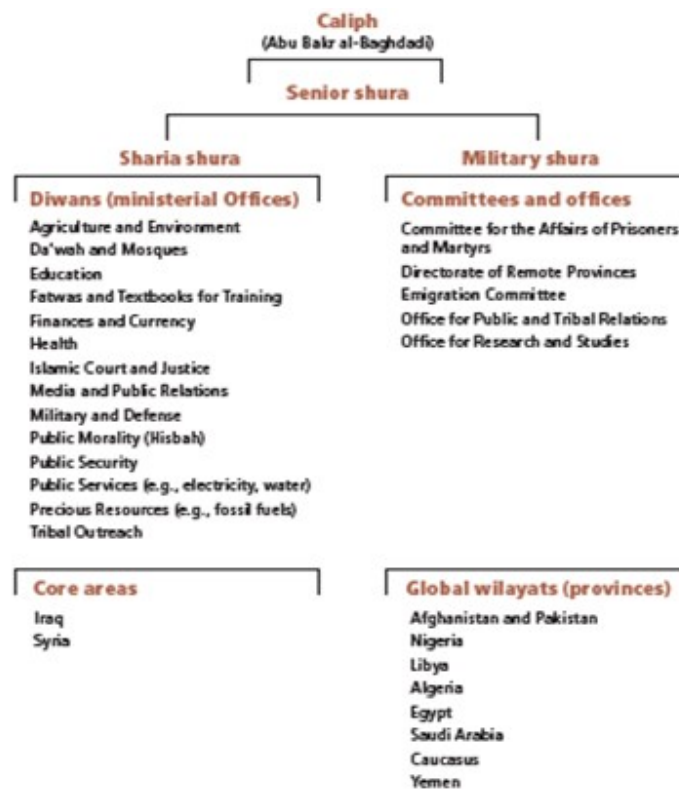
2.4 Ερευνητικοί περιορισμοί

Βάσει του θέματος, η έρευνα για την ανακατανομή ισχύος που θα προκαλέσει ο ΓΠ εστιάζει στο ΓΥ Λιβύης – Αιγύπτου. Θα ερευνηθεί και η σχέση του ΙΚ με την μητρική ισλαμιστική οργάνωση των ΑΜ. Τα γεωγραφικά όρια του συστήματός είναι η Μέση Ανατολή. Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι στόχος της εφαρμοζόμενης συστημικής μεθόδου δεν είναι η κατάθεση «προτάσεων και παρατηρήσεων» αλλά η ανάδειξη της δράσης του ΓΠ, της δυναμικής που αναπτύσσει και τις επιρροές που μπορεί να επιφέρει. Αφού ολοκληρωθεί η έρευνα βάσει της μεθοδολογίας, θα πραγματοποιηθεί η Γεωστρατηγική Σύνθεση, όπου θα επικεντρωθεί στους σκοπούς που αποβλέπουν οι συστημικοί και υπερσυστημικοί δρώντες. Η χρονική περίοδος της έρευνας εκκινεί από την «Αραβική Άνοιξη» και καταλήγει στο τέλος του 2019. Οι γεωγραφικοί χώροι που εξετάζονται είναι: Ο πρωτογενής και δευτερογενής αιτιακός χώρος και ο τριτογενής ειδικός συνθετικός. Τα συμπεράσματα που θα εξαχθούν ίσως να μην περιγράφουν με απόλυτη ακρίβεια την υπάρχουσα κατάσταση του συστήματος σε σχέση με το ΙΚ, καθώς οι δείκτες μεταβάλλονται τακτικά και αυτοί που θα χρησιμοποιηθούν αφορούν τα τελευταία χρόνια. Είναι αυτονόητο ότι στο συγκεκριμένο σύστημα, μόνο η επιλογή εκατοντάδων επικαιροποιημένων δεικτών θα μπορούσε να περιγράψει όσο το δυνατόν καλύτερα την παρούσα κατάσταση. Η περιορισμένη πρόσβαση σε πηγές και πληροφορίες οδήγησε στην επιλογή των σημαντικότερων γεωπολιτικών δεικτών, προκειμένου να ολοκληρωθεί η ΣΓΑ και να εξαχθούν τα απαιτούμενα συμπεράσματα.

Κεφάλαιο 3. Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση για το εξεταζόμενο Υποσύστημα.

Στο παρακάτω σχήμα απεικονίζεται η ιεραρχική δομή οργάνωσης του ΙΚ, όπου διαχωρίζεται η ανώτερη Shura σε Sharia και Military και τα παγκόσμια βιλαέτια (επαρχίες) συμπεριλαμβανομένων της Λιβύης και της Αίγυπτου¹⁰⁵.

Οργανωτική δομή του ΙΚ

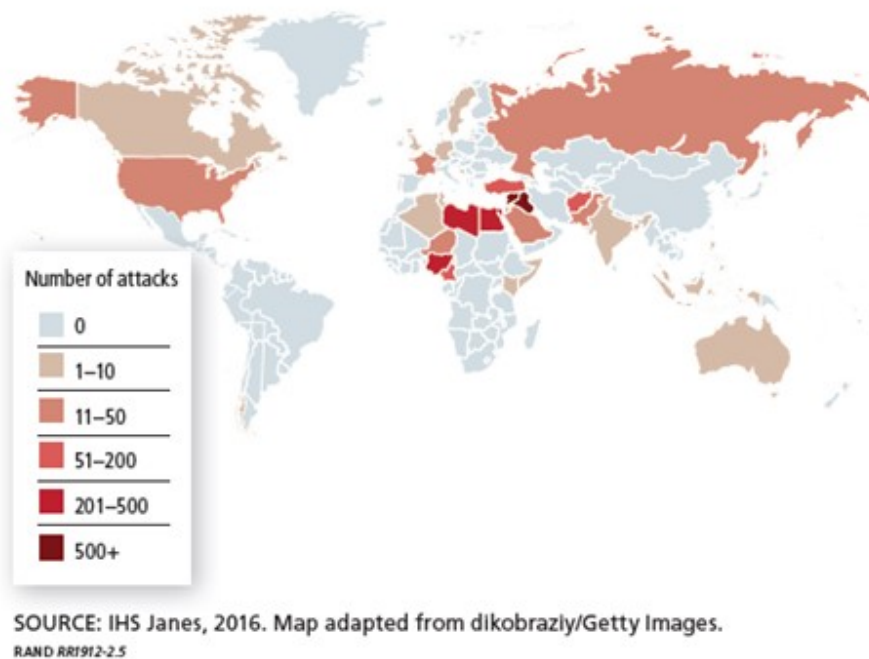
SOURCES: Global Terrorism Database, undated; IHS Jane's, 2016; Aymenn al-Tamimi, "The Evolution in Islamic State Administration: The Documentary Evidence," *Perspectives on Terrorism*, Vol. 9, No. 4, 2015; Aidan Lewis, "Islamic State: How It Is Run," British Broadcasting Corporation, May 22, 2015; Christoph Reuter, "Secret Files Reveal the Structure of the Islamic State," *Der Spiegel*, April 18, 2015; authors' estimates.
RAND AR11172-2.1

¹⁰⁵ Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», 2017, ό.π, σελ 17.

Γεωπολιτικοί Δείκτες

3.1 Γεωπολιτικοί δείκτες δράσης του ΙΚ στο ΓΥ Λιβύης Αιγύπτου.

3.1.1 Παγκόσμιες επιθέσεις του ΙΚ μεταξύ του 2014-2016.

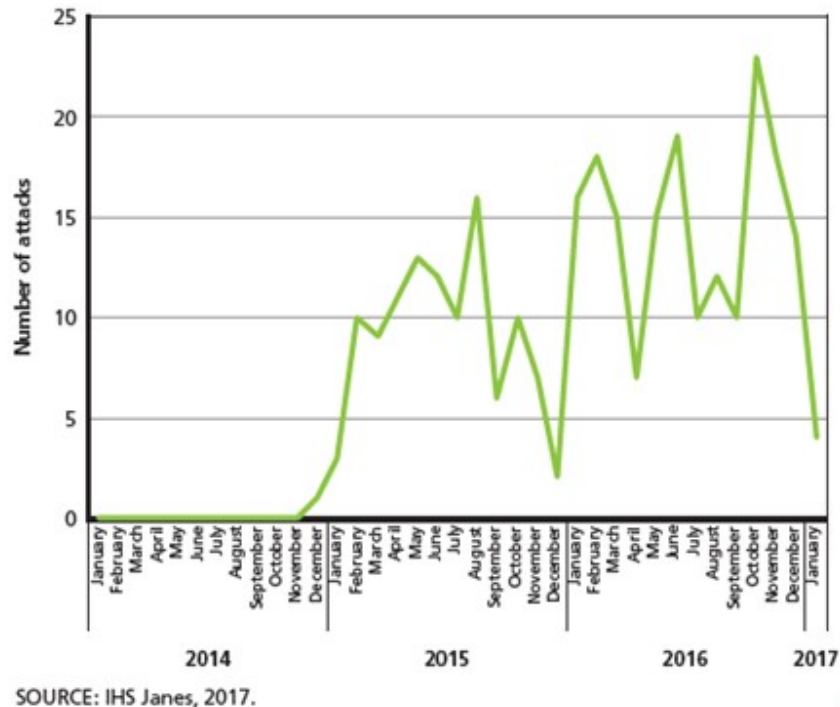

Στον ανωτέρω χάρτη απεικονίζονται οι επιθέσεις του ΙΚ παγκοσμίως, εστιάζοντας στο εξεταζόμενο ΓΥ Λιβύης – Αιγύπτου στο διάστημα 2014-16, οι οποίες ξεπέρασαν τις 500
106

---

¹⁰⁶ Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», 2017, ό.π., σελ 36.

3.1.2 Επιθέσεις του ΙΚ στη Λιβύη.

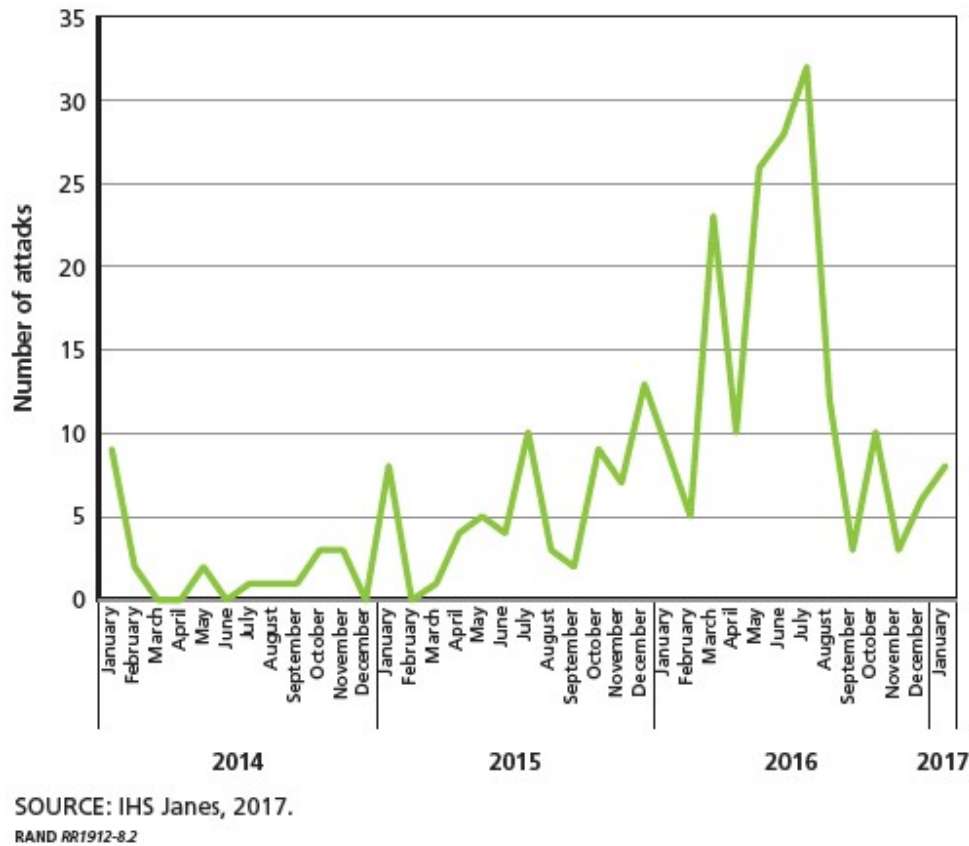

Το ανωτέρω γράφημα δείχνει τον αριθμό των επιθέσεων του ΙΚ στη Λιβύη μεταξύ του 2014 και του 2017, που κορυφώθηκε με 23 επιθέσεις το φθινόπωρο του 2016. Η προστασία των κυβερνητικών εγκαταστάσεων από τις μελλοντικές επιθέσεις θα απαιτήσουν συλλογή πληροφοριών και επάρκεια δυνάμεων ασφαλείας. Η δυνατότητα αυτή δεν υπάρχει για το σύνολο της λιβυκής επικράτειας, παρά μόνο σε ορισμένες περιοχές, όπου οι τοπικές πολιτοφυλακές είναι αποτελεσματικές. Ο σημαντικότερος τομέας ελέγχου του ΙΚ στη Λιβύη - η πόλη της Σύρτης - εξαλείφθηκε, ενώ μικρά σημεία ελέγχου παραμένουν Az Zawiyah, Al Khums, Misratah, Benghazi, Kufrah, Sabha, και η Darnah.¹⁰⁷ Στη Λιβύη η μείωση του πληθυσμού που ελέγχει το ΙΚ προσεγγίζει το 100%.¹⁰⁸

¹⁰⁷ Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», 2017, ό.π., σελ 119.

¹⁰⁸ Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», 2017, ό.π., περίληψη σελ 7.

3.1.3 Επιθέσεις του ΙΚ στην Αίγυπτο.

Το ανωτέρω γράφημα συνοψίζει τις επιθέσεις στην Αίγυπτο μεταξύ 2014 και 2017, οι οποίες το καλοκαίρι του 2016 παρουσίασαν ραγδαία αύξηση και ξεπέρασαν τις 30 σε αριθμό. Τα στοιχεία περιλαμβάνουν επιθέσεις πριν αλλά και μετά τους επίσημους όρκους πίστης (*bay'ah*) της Ansar Bayt al Maqdis στο ΙΚ. Το ΙΚ αντισταθμίζει τη μικρή δύναμη μαχητών που διαθέτει με την πρόσβαση σε προηγμένα όπλα, καθώς έχει προκαλέσει επιθέσεις με πυραύλους εναντίον της πόλης Eilat του Ισραήλ (Χάρτης 10). Επίσης, χρησιμοποίησε ένα φορητό αντιαεροπορικό πύραυλο για την κατάρριψη ενός ελικοπτερου του αιγυπτιακού στρατού. Το πιο σημαντικό, όμως, είναι η διείσδυσή του στις αιγυπτιακές δυνάμεις ασφαλείας, η δολοφονία Αιγύπτιων δικαστικών και αξιωματούχων ασφαλείας, όπως ο Μοχάμεντ Μαρούκ, οι βομβιστικές επιθέσεις με οχήματα σε εγκαταστάσεις ασφαλείας, η χρήση αυτοσχέδιων εκρηκτικών μηχανισμών εναντίον αυτοκινητοπομπών, οι επιθέσεις εναντίον φυλακίων στην έρημο και οι

επιθέσεις στο δίκτυο μεταφοράς φυσικού αερίου από την Αίγυπτο προς το Ισραήλ. Πρόκειται για ένα αμφισβητούμενο πολιτικό ζήτημα, καθώς πολλοί Αιγύπτιοι θεωρούν ότι η τιμή πώλησης του φυσικού αερίου ήταν εξαιρετικά χαμηλή. Το ΙΚ - επαρχία του Σινά - έχει σκοτώσει εκατοντάδες άντρες των αιγυπτιακών δυνάμεων ασφαλείας. Έχει πραγματοποιήσει επιθέσεις στο Κάιρο, το Δέλτα του Νείλου και τη δυτική Αίγυπτο αν και δίνει βαρύτητα στην περιοχή al-Arish. Rafah και Sheikh Zuwaid βορειοανατολικά του Σινά¹⁰⁹ (Χάρτης 11).

Όσον αφορά την Αίγυπτο το ΙΚ έλεγχε μια μικρή έκταση κατά μήκος της χερσονήσου του Σινά, η οποία ορίζεται μεταξύ του Arish (ένα κέντρο περιοχής στο βόρειο Σινά) και τη Rafah (διέλευση συνόρων μεταξύ της Αιγύπτου και της Λωρίδας της Γάζας) και νότια προς τη βάση πολυεθνικής δύναμης παρατηρητών των Ηνωμένων Εθνών στο Σινά. Η συγκεκριμένη περιοχή καλύπτει περίπου 910 km² και έχει περίπου 100.000 κατοίκους, ήτοι λιγότερο από το 0,1% της επικράτειας και του πληθυσμού της Αιγύπτου. Οι προσπάθειες του ΙΚ έχουν επικεντρωθεί στο μικρό χωριό Sheikh Zuweid, ενώ προσπαθεί να επεκταθεί πέρα από αυτόν τον στενό διάδρομο. (Χάρτης 12). Παρότι ο αρχικός έλεγχος δημιουργήθηκε το 2015, μέχρι και τις αρχές του 2017 δεν είχε επεκταθεί. Στην Αίγυπτο το ΙΚ δεν απώλεσε σημαντική έκταση γιατί κατείχε εξ' αρχής ένα μικρό τμήμα της χερσονήσου του Σινά¹¹⁰.

Απαιτείται να ληφθούν μέτρα για την ενίσχυση της Αιγύπτου και ιδίως της Τυνησίας, ώστε να εμποδιστεί στους αλλοδαπούς μαχητές να εισέρχονται και να εξέρχονται στη χώρα. Ο έλεγχος αυτός, λόγω αδυναμίας της κυβέρνησης της Λιβύης, πρέπει να παρασχεθεί από τα γειτονικά κράτη. Οι ΗΠΑ και σύμμαχοί τους θα μπορούσαν να αποτρέψουν την είσοδο των μαχητών παρέχοντας πληροφορίες, ελέγχοντας με προηγμένα μέσα τεχνολογίας τις θαλάσσιες οδούς και τα χερσαία σύνορα ενισχύοντας σημαντικά τις προσπάθειες των τοπικών αρχών.

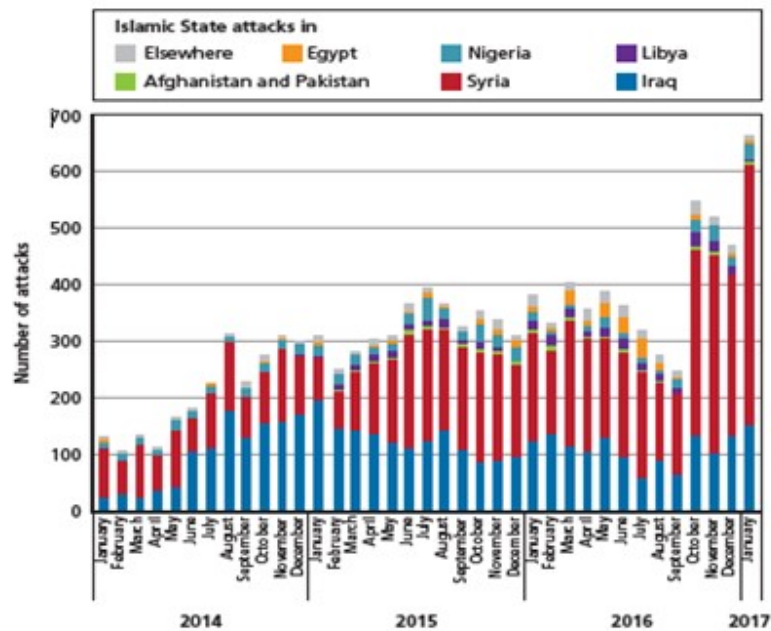
---

¹⁰⁹ Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», 2017, ό.π., σελ 143-144.

¹¹⁰ Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», 2017, ό.π., περίληψη σελ 7.

3.2 Γεωπολιτικοί δείκτες ανάλυσης –παρουσίας του ΙΚ στο Σύστημα της Μέσης Ανατολής.

3.2.1 Παγκόσμιες επιθέσεις του ΙΚ από το 2014 μέχρι τον Ιανουάριο 2017 συμπεριλαμβανομένου και του εξεταζόμενου υποσυστήματος Λιβύης – Αιγύπτου.

SOURCE: IHS Janes, 2017.

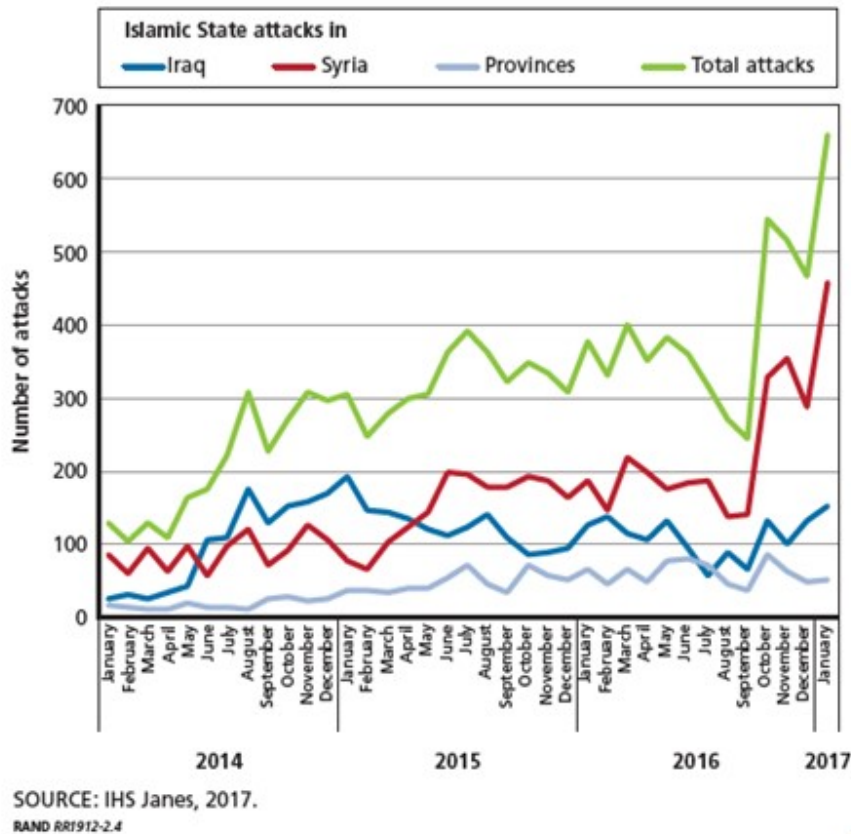
NOTES: "Elsewhere" includes attacks in the Middle East and North Africa (Algeria, Israel, Kuwait, Lebanon, the Palestinian Territories, Saudi Arabia, Tunisia, and Turkey), in Southeast Asia (Bangladesh, Indonesia, and Pakistan), and in Western or European countries (Australia, Belgium, Bosnia and Herzegovina, Canada, Denmark, France, Germany, Russia, the United Kingdom, and the United States).

BARND 011912-5.2

Στο ανωτέρω γράφημα διαπιστώνεται η αύξηση των επιθέσεων κατά το τέλος του 2016 και τις αρχές του 2017, συμπεριλαμβανομένων του ΓΥ Λιβύης – Αιγύπτου, αποδεικνύοντας ότι στρατηγική του ΙΚ αποτελεί η δημιουργία σοβαρών προβλημάτων σε όλες τις εμπλεκόμενες χώρες (Ευρωπαϊκές, Μέσης Ανατολής, Βόρειας Αφρικής, Νοτιοανατολικής Ασίας και των ΗΠΑ) με απώτερο στόχο τον εξαναγκασμό των ξένων κυβερνήσεων σε απόσυρση των δυνάμεών τους και της υπερβολικής αντίδρασής τους,

δικαιολογώντας κατά αυτόν τον τρόπο την εξτρεμιστική συμπεριφορά του και την επέκταση της ριζοσπαστικής ιδεολογίας του.¹¹¹

3.2.2 Αριθμός επιθέσεων του ΙΚ συμπεριλαμβανομένου και του εξεταζόμενου υποσυστήματος Λιβύης – Αιγύπτου.

Όταν το ΙΚ ήρθε αντιμέτωπο με έναν πολύ ισχυρότερο κυβερνητικό αντίπαλο ή προσπάθησε να εδραιωθεί σε μια νέα χώρα, υιοθέτησε συχνά κλασικές τακτικές ανταρτών. Η χρήση στρατιωτικών και πολιτικών πόρων για την κινητοποίηση του τοπικού πληθυσμού, περιλαμβάνονται στις αντάρτικες μορφές πολέμου. Δηλαδή επιδιώκεται η διεξαγωγή επιδρομών «hit-and-run», αποφεύγοντας να αντιμετωπίσει τον εχθρό απευθείας στο πεδίο της μάχης, επιδιώκοντας να υπονομεύσει τη θέληση της

¹¹¹Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», 2017, ό.π., περίληψη σελ 7-8.

κυβέρνησης στη διεξαγωγή πολέμου. Μια αντάρτικη στρατηγική είναι ελκυστική, και εν πολλοίς πετυχημένη, για τις ομάδες που είναι σημαντικά ασθενέστερες από τις κυβερνητικές δυνάμεις ασφαλείας. Αλλά στις περιπτώσεις που αντιμετωπίζει μια αδύναμη κυβέρνηση ή αδύναμους μη κρατικούς αντιπάλους το ΙΚ υιοθετεί συχνά μια συμβατική στρατιωτική στρατηγική, που περιλαμβάνει προσπάθειες να συλλάβει ή να καταστρέψει τις δυνάμεις του αντιπάλου. Κατά αυτόν τον τρόπο ενήργησε το ΙΚ στις αρχές του 2014, όταν οι μαχητές του από τη Συρία μετακινήθηκαν στην επαρχία Anbar του Ιράκ ακόμη και με θωρακισμένα οχήματα, χρησιμοποιώντας τακτικές που ήδη είχαν εφαρμοστεί στη Fallujah και Ramadi. Το ΙΚ ενήργησε περισσότερο σαν συμβατικός στρατός, παρά σαν μια αντάρτικη οργάνωση. Τα στοιχεία δείχνουν ότι η βία στον πυρήνα του ΙΚ και των επίσημων επαρχιών που αφορούσαν άμεση μάχη ήταν 49%, βομβιστικές επιθέσεις 26%, δολοφονίες 14%, δολιοφθορά και επιδρομές 7%, και απαγωγές 4%. Οι μαχητές του ΙΚ στο Ιράκ, στη Συρία, τη Λιβύη και το Αφγανιστάν χρησιμοποίησαν μεθόδους άμεσης τακτικής μάχης κατά των αντιπάλων τους, αντανακλώντας την επιθυμία τους για άμεσο έλεγχο της εμπόλεμης περιοχής. Σε άλλες επαρχίες των ίδιων χωρών, όπου υστερούσαν στρατιωτικά, υιοθέτησαν σε μεγάλο βαθμό μη συμβατικές επιθέσεις, όπως χρήση βομβών, δολιοφθορές και δολοφονίες¹¹².

Όπως απεικονίζεται στο ανωτέρω γράφημα, οι επιθέσεις του ΙΚ στο εσωτερικό του Ιράκ, της Συρίας και των επαρχιών αυξήθηκαν από το 2014 έως τις αρχές του καλοκαιριού του 2016. Μειώθηκαν κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού του 2016, και στη συνέχεια αυξήθηκαν σημαντικά στις αρχές του 2017. Η μεγαλύτερη αύξηση ήταν στα τέλη του 2016 και στις αρχές του 2017 στο Ιράκ και στη Συρία, όπου το ΙΚ πραγματοποίησε επιθετική εκστρατεία βομβιστικών επιθέσεων και δολοφονιών, καθώς έχανε έδαφος. Οι συνδυασμένες επιθέσεις σε επαρχίες του ΙΚ εκτός Ιράκ και Συρίας αυξήθηκαν στα μέσα του 2016 και στη συνέχεια άρχισαν να μειώνονται. Οι επιθέσεις του ΙΚ μειώθηκαν σε κάποιο βαθμό στην Αίγυπτο και το Αφγανιστάν και παρέμειναν σχετικά σταθερές στη Λιβύη από το 2014 έως τις αρχές του 2017. Τα δεδομένα υποδεικνύουν, επίσης, την επέκταση του γεωγραφικού πεδίου εφαρμογής της βίας από το

---

¹¹² Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», 2017, ό.π., σελ 31-35.

IK με την πάροδο του χρόνου. Το 2014, η βία του ΙΚ ήταν σχεδόν αποκλειστικά συγκεντρωμένη στο Ιράκ και τη Συρία, με μερικές επιθέσεις σε χώρες όπως η Αλγερία, η Λιβύη, η Αίγυπτος, η Τουρκία και η Σαουδική Αραβία. Υπήρξε, επίσης, ένας μικρός αριθμός επιθέσεων στη Δύση. Τον Οκτώβριο του 2014, για παράδειγμα, ο Michael Zehaf-Bibeau ενεπλάκη σε μια επίθεση στον Καναδά, σκοτώνοντας ένα στρατιώτη στο μνημείο πολέμου στην Οτάβα και τραυματίζοντας δύο άλλους στο κτίριο του Κοινοβουλίου. Ωστόσο, το 2015 ήταν ένα έτος σημαία για το ΙΚ, καθώς αυξήθηκε ο αριθμός των επιθέσεων που αποδόθηκαν σε αυτό, εξαιτίας της προσχώρησης της Boko Haram από τη Νιγηρία. Σε άλλες επαρχίες του ΙΚ στο Αφγανιστάν, την Αίγυπτο και τη Λιβύη διεξήχθησαν, επίσης, επιθέσεις. Στη Δύση, υπήρξαν οργανωμένες από το ΙΚ ή εμπνευσμένες από αυτό, επιθέσεις στη Γαλλία, τη Δανία, την Τουρκία, τις ΗΠΑ και την Αυστραλία. Μεταξύ των πιο υψηλού συμβολισμού επιθέσεων, εκτός των περιοχών εχθροπραξιών, ήταν τον Δεκέμβριο του 2015 στο San Bernardino της Καλιφόρνια, από τους Syed Rizwan Farook και Tashfeen Malik, οι οποίοι σκότωσαν 14 άτομα και τραυμάτισαν άλλα 21, καθώς και οι επιθέσεις του Παρισιού το 2015 που σκοτώθηκαν 130 άτομα και τραυματίστηκαν άλλα 368¹¹³.

Το 2016, η βία του ΙΚ εξακολούθησε να επεκτείνεται στις δυτικές χώρες. Στο Βέλγιο, συνεργαζόμενοι με το ΙΚ σκότωσαν 32 άτομα σε συντονισμένες βομβιστικές επιθέσεις στο αεροδρόμιο Zaventem και σε συρμό του μετρό. Τον Ιούλιο του 2016, πραγματοποιήθηκε επίθεση με φορτηγό στη Νίκαια της Γαλλίας, η οποία είχε ως αποτέλεσμα να σκοτωθούν 86 άτομα και να τραυματιστούν περισσότερα από 400, ενώ επίσης και τον Ιούνιο του ίδιου έτους στο Ορλάντο σκοτώθηκαν από τρομοκρατική επίθεση 49 άτομα. Στις 19 Δεκεμβρίου 2016, ένας 24χρονος Τυνήσιος μετανάστης κατέλαβε φορτηγό στο Βερολίνο και το οδήγησε σε χριστουγεννιάτικη αγορά, σκοτώνοντας 12 άτομα. Επιπλέον, οι επιθέσεις του ΙΚ εξαπλώθηκαν στην περιοχή Ασίας-Ειρηνικού. Τον Ιανουάριο του 2016, για παράδειγμα, ο Dian Joni Kurnaiadi, ο Muhammad Ali, ο Arif Sunakim και ο Ahmad Muhazan bin Saron σκότωσαν τέσσερις άμαχους, σε μια συντονισμένη επίθεση, χρησιμοποιώντας πυροβόλα όπλα και βόμβες

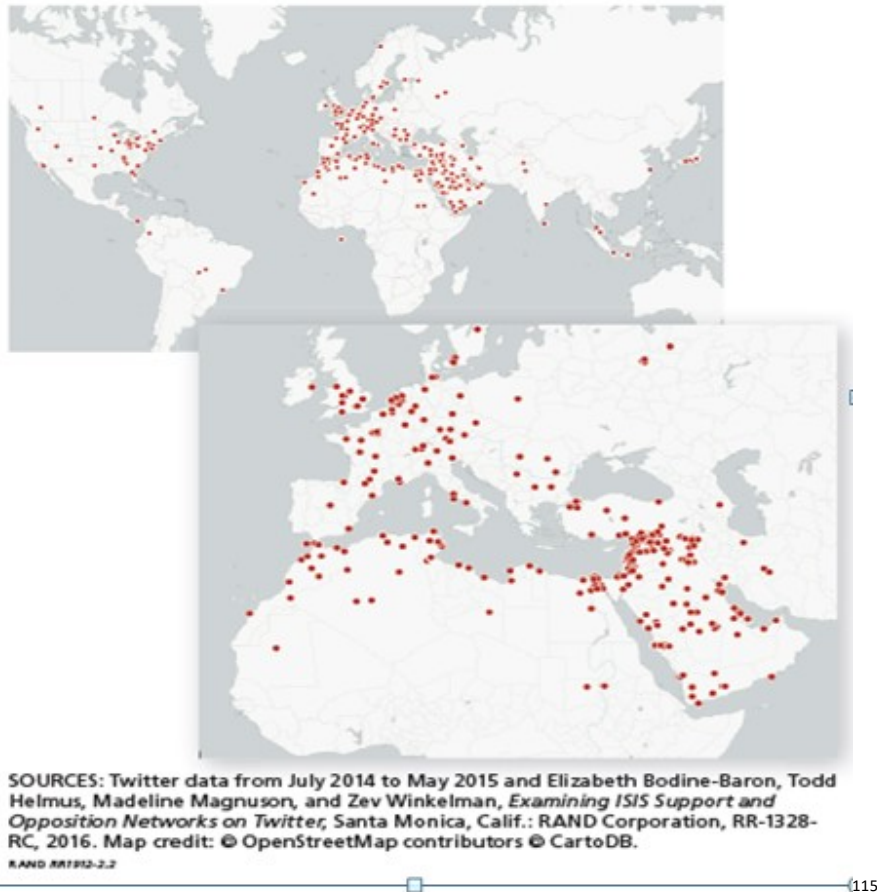
¹¹³Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», 2017, ό.π., σελ 33-35.

στην Τζακάρτα της Ινδονησίας. Οι επιθέσεις αυτές συνεχίστηκαν και το 2017. Τον Ιανουάριο τουλάχιστον 39 άτομα σκοτώθηκαν και σχεδόν 70 τραυματίστηκαν στην Κωνσταντινούπολη της Τουρκίας, όταν ένοπλος άνοιξε πυρ σε νυχτερινό κέντρο διασκέδασης σε μια επίθεση που διεκδίκησε το ΙΚ. Ο Khalid Masood, ο οποίος είχε ριζοσπαστικοποιηθεί εν μέρει εξαιτίας του ΙΚ και άλλης σαλαφιστικής – τζιχαντιστικής προπαγάνδας, σκότωσε 4 άτομα και τραυμάτισε άλλα 50 στο Λονδίνο¹¹⁴.

---

¹¹⁴Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», 2017, ό.π., σελ 35.

3.2.3 Τοποθεσίες των υποστηρικτών του ΙΚ στο Twitter.

115

Το ΙΚ απολάμβανε μεταξύ Ιουλίου 2014 και Μαΐου 2015 την υποστήριξη άνω των 75.000 χρηστών του twitter σε Ευρώπη, Βόρεια Αφρική, Μέση Ανατολή, Βόρεια και Λατινική Αμερική. Με αυτόν τον τρόπο εμπνέει ιδιώτες και εγκαθιδρύει κρυφούς πυρήνες σε όλο τον κόσμο. Οι συγκεκριμένοι χρήστες δεν είναι επίσημα μέλη του ΙΚ, αλλά δύναται να χρησιμοποιηθούν σε διάφορες πράξεις του ΙΚ, όπως

¹¹⁵ Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», 2017, ό.π, σελ 27.

εκστρατείες προπαγάνδας στα ΜΜΕ ή ακόμα και επιθέσεις σε διάφορους στόχους εντός των κρατών που δραστηριοποιούνται.¹¹⁶

3.2.4 Παραδείγματα επίσημων και ανεπίσημων επαρχιών του ΙΚ.

117

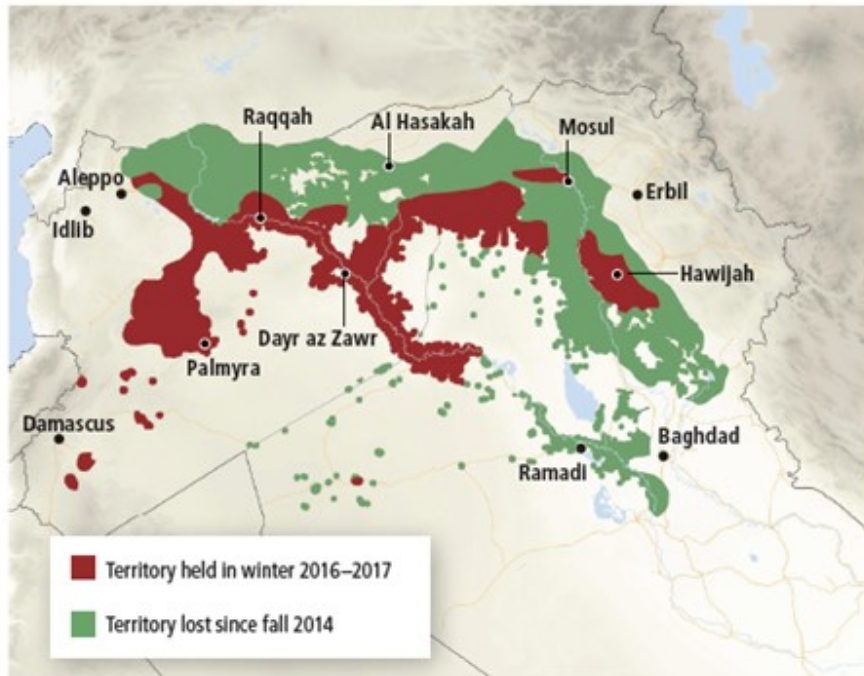
Το ΙΚ προσπάθησε να δημιουργήσει το δικό του παν-ισλαμικό Χαλιφάτο. Η Λιβύη και η Αίγυπτος ανακηρύχθηκαν ως επίσημες επαρχίες του, στρατολογώντας μαχητές με διάφορους τρόπους¹¹⁸.

¹¹⁶ Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», 2017, ό.π, σελ 26.

¹¹⁷ Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», 2017, ό.π, σελ 30.

¹¹⁸ Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», 2017, ό.π., σελ 30.

3.2.5 Ελεγχόμενη περιοχή από το ΙΚ στο Ιράκ και τη Συρία τον χειμώνα του 2016-17.

SOURCES: Fall 2014 estimates are based on U.S. Department of Defense, "Iraq and Syria: ISIL's Areas of Influence, August 2014 Through April 2016," Washington, D.C., 2016a. Winter 2016-2017 estimates are based on authors' estimates of changes in control.

RAND RR1912-S.1

119

Στο χάρτη απεικονίζονται με κόκκινο χρώμα οι περιοχές που ήταν υπό τον έλεγχο του ΙΚ το χειμώνα του 2016 - 2017 και με πράσινο χρώμα οι περιοχές που κατείχε το 2014. Στο Ιράκ, το ΙΚ έλεγχε περίπου 6,3 εκατομμύρια ανθρώπους (το 19% του πληθυσμού) καλύπτοντας έκταση περίπου 58.372 km² (το 13% της περιοχής). Μέχρι το χειμώνα του 2016-17 η εδαφική εμβέλεια του ΙΚ μειώθηκε στα 15.682 km² (4% του εδάφους) και 1,1 εκατομμύρια άτομα (3% του ιρακινού πληθυσμού)¹²⁰.

¹¹⁹ Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», 2017, ό.π., ό. π., περίληψη, σελ 8.

¹²⁰ Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», 2017, ό.π., περίληψη σελ 7.

Παρατηρείται, λοιπόν, μια σημαντική μείωση του πληθυσμού που ελέγχει το ΙΚ στον κύριο πυρήνα του που είναι η Συρία (56%) και το Ιράκ (83%).¹²¹

¹²¹ Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», 2017,ό.π.,σελ 20-22.

3.3 Υπερσυστημικοί δρώντες

Οι υπερσυστημικοί δρώντες που δύνανται να επηρεάσουν ή επηρεάζουν ήδη το εξεταζόμενο ΓΥ είναι οι ΗΠΑ, Ρωσία, ΕΕ, Κίνα. Οι ΗΠΑ, η ΕΕ αλλά και τα ευρωπαϊκά ισχυρά κράτη επιθυμούν τη δημιουργία μιας νόμιμης εθνικής κυβέρνησης, η οποία να αναγνωρίζεται εσωτερικά και διεθνώς και να μπορεί να ασκήσει τα καθήκοντά της, με κύριο πρόσταγμα την ασφάλεια σε όλη τη χώρα. Είναι αναγκαία η στήριξη των πολιτοφυλακών, παρότι έχουν δεσμούς με σαλαφιστικά τζιχαντιστικά δίκτυα. Η ήττα των ομάδων αυτών είναι δυνατή μόνο, εάν υπάρξει αποτελεσματική εθνική κυβέρνηση στη Λιβύη.

3.3.1. ΗΠΑ

Σύμφωνα με τον Zbigniew Brezinski: «Στην τελευταία δεκαετία του 20^{ου} αιώνα, συντελέστηκε μία τεκτονική μετατόπιση στις παγκόσμιες επιθέσεις. Για πρώτη φορά, μια μη ευρασιατική δύναμη αναδείχτηκε ως ο βασικός διαιτητής στον ευρασιατικό συσχετισμό δυνάμεων, αλλά επίσης ως η μεγαλύτερη παγκόσμια δύναμη»¹²². Η Αμερική τα τελευταία χρόνια δείχνει να έχει απολέσει την παγκόσμια πρωτοκαθεδρία¹²³ που ακολούθησε η πτώση της ΕΣΣΔ και αποδέχεται μια σταδιακή συστημική αλλαγή, την μετάβαση από ένα μονοπολικό καθεστώς σε πολυπολικό ¹²⁴.

Η κυβέρνηση Ομπάμα ακολούθησε διαφορετική τακτική, με το πέρασμα του χρόνου, στην αντιμετώπιση του ΙΚ και της οργάνωσης AQI που ενεργούσε πριν από αυτό. Στο πρώτο στάδιο απέσυρε δυνάμεις από το Ιράκ το 2011, ενώ διαβλέποντας την αδυναμία της ιρακινής κυβέρνησης στην αντιμετώπιση του ΙΚ, αποφάσισε να εμπλακεί ενεργά στην υπεράσπιση της Βαγδάτης και να επανακτήσει τις περιοχές στο Ιράκ και τη

¹²² Zbigniew Brezinski, *Η Μεγάλη Σκακιέρα- η αμερικάνικη υπεροχή και οι γεωστρατηγικές της επιταγές*, Μτφρ. Ελένη Αστερίου, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα, 1998, σελ 17.

¹²³ «Ο ρόλος της Ρωσίας στα Δυτικά Βαλκάνια στον 21^ο αιώνα», HuffPost, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/7rxdO45>, (ημερομηνία πρόσβασης 08-10-2019).

¹²⁴ Κωνσταντίνος Γρίβας, Αναπληρωτής Καθηγητής Γεωπολιτικής στη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων, παραδόσεις στη Σχολή Εθνικής Ασφάλειας της Αστυνομικής Ακαδημίας, 21-11-2019.

Συρία που είχαν κατακτηθεί από αυτό. Αποτέλεσμα αυτής της απόφασης ήταν η εμπλοκή των αμερικανικών ειδικών δυνάμεων, μονάδων πληροφοριών και αεροπορικών δυνάμεων. Τέτοιου είδους εμπλοκή των αμερικανικών δυνάμεων σημειώθηκε και στη Λιβύη, τη Νιγηρία και το Αφγανιστάν, προς ανάσχεση της επέκτασης του ΙΚ¹²⁵.

Οι ΗΠΑ επέλεξαν την μερική εμπλοκή στην εκστρατεία ανατροπής του καθεστώτος Καντάφι, αφήνοντας στη Γαλλία τον πρωταγωνιστικό ρόλο. Την στάση αυτή διαδέχθηκε η παντελής απουσία των ΗΠΑ από τις διαλυτικές δυναμικές που διαίρεσαν τη χώρα σε μια πλειάδα αντιμαχόμενων θρησκευτικό-φυλετικών συνασπισμών, που καθιστούσαν - όπως είχε συμβεί παλαιότερα στο Αφγανιστάν και το Ιράκ - σχεδόν αναπόφευκτη την ανάδυση ακραίων τζιχαντιστικών πολιτοφυλακών, οι οποίες μετά το 2014 θα συνασπίζονταν υπό την «σημαία» του ΙΚ. Παρά τη δολοφονία του Αμερικανού πρέσβη στην Βεγγάζη, ανήμερα της ενδέκατης επετείου των επιθέσεων της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, οι ΗΠΑ εθελουφλούσαν, ευρισκόμενες σε μια κατάσταση «αυτισμού» μην έχοντας πάρει μαθήματα από την αποτυχημένη τους πολιτική στο Ιράκ. Επέλεξαν την απόσυρση από το προσκήνιο, αφήνοντας χώρο δράσης και κάλυψη του κενού ισχύος στους μαχητές του ΙΚ και τους ΑΜ που υποστηρίζονταν από το Κάταρ και την Τουρκία. Αντί η Ουάσινγκτον και οι σύμμαχοί της να αντιδράσουν δυναμικά, απλώς απαγκιστρώθηκαν, μπερδεύοντας την ευφορία που επικράτησε μετά την πτώση του καθεστώτος Καντάφι ως σημάδι δημοκρατικής σταθεροποίησης¹²⁶. Αυτή η στάση συνετέλεσε στη δημιουργία μιας ακόμη γεωπολιτικής «μαύρης τρύπας», η οποία προκάλεσε το απόλυτο χάος στη Λιβύη. Η εξαγωγή πολιτικής αστάθειας στα γειτονικά κράτη και ιδίως στην Αίγυπτο μέσω των τζιχαντιστικών τρομοκρατικών ομάδων και τα μεταναστευτικά κύματα προς την Ευρώπη, έχουν καταστήσει τη Λιβύη το σημαντικότερο πρόβλημα στη Βόρεια Αφρική.

---

¹²⁵ Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», 2017, ό.π., σελ 111.

¹²⁶ Θεόδωρος Τσακίρης, «Το γεωπολιτικό τετράγωνο ΗΠΑ, Ρωσίας, Ιράν, Σαουδικής Αραβίας», Foreign Affairs – The Hellenic Edition, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/YrxdAfc> (ημερομηνία πρόσβασης 28-12-2019).

Παρότι οι ΗΠΑ για την επίτευξη των στόχων τους στηρίζονται «σε ένα επεξεργασμένο σύστημα συμμαχιών και συνασπισμών που κυριολεκτικά καλύπτουν όλη την υδρόγειο»¹²⁷, στη Βόρεια και τη Δυτική Αφρική δεν διαθέτουν στρατιωτικές εγκαταστάσεις, αντιθέτως διαθέτουν βάσεις στην Ανατολική Αφρική κυρίως στο Τζιμπουτί. Η καταστροφή του ΙΚ στη Συρία και το Ιράκ θα προκαλέσει την επιστροφή μαχητών γενικότερα στη Βόρεια Αφρική και ειδικότερα στην Λιβύη και την Αίγυπτο. Η ενδυνάμωση του ΙΚ κυρίως στην πόλη της Σύρτης, γενέτειρας του Καντάφι και τόπος συγκέντρωσης της φυλής του, μπόρεσε να εξαλειφθεί με τη χρήση των τοπικών πολιτοφυλακών, με αμερικανική βοήθεια και αεροπορική υποστήριξη. Αυτό προκάλεσε το διασκορπισμό μαχητών του ΙΚ σε διάφορες τοποθεσίες εντός της Λιβύης, καθώς και στα γειτονικά κράτη (Χάρτης 14). Οι ΗΠΑ οφείλουν να αναλάβουν δράση και να προβούν σε αποτελεσματικές κινήσεις, δηλαδή να υποστηρίξουν μια κυβέρνηση με εθνικά χαρακτηριστικά, να εκπαιδεύσουν και εξοπλίσουν τις λιβυκές δυνάμεις ασφαλείας και να καταπολεμήσουν τα εναπομείναντα δίκτυα του ΙΚ στη χώρα, μέσω των αεροπορικών επιθέσεων, βοηθώντας τους ντόπιους συνεργάτες τους. Οι πολλές ομάδες πολιτοφυλακής, αντικρουόμενων συμφερόντων, που ενεργούν εντός της χώρας, είναι απαραίτητο να συνενωθούν και να σχηματίσουν εθνικές δυνάμεις ασφαλείας. Για αυτό το λόγο είναι πολύ πιθανόν να απαιτηθεί η συγκρότηση διεθνούς ειρηνευτικής δύναμης που θα καθοδηγήσει τους εμπλεκόμενους στη συγκρότησή των εθνικών δυνάμεων ασφαλείας¹²⁸.

Το ΙΚ έχει κατορθώσει να διαθέτει μεγάλη ελευθερία κινήσεων στο Σινά, αλλά δεν διαθέτει ελευθερία στα μεγάλα αστικά κέντρα της Αιγύπτου. Ως λύση οι ΗΠΑ θα πρέπει να επιδιώξουν τη στήριξη των αιγυπτιακών δυνάμεων ασφαλείας με την παροχή κατάλληλου εξοπλισμού αλλά και εκπαίδευσης για να μπορέσουν να είναι πιο αποτελεσματικές. Η αιγυπτιακή κυβέρνηση οφείλει να αναζητήσει τη συνεργασία και τη

---

¹²⁷ Zbigniew Brzezinski, *Η Μεγάλη Σκακιέρα- Η αμερικάνικη υπεροχή και οι γεωστρατηγικές της επιταγές*, 2016, ό.π., σελ. 58.

¹²⁸ Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», 2017, ό. π., σελ 113, (ημερομηνία πρόσβασης στις 04-09-2019).

στήριξη των τοπικών φυλών που πλήττονται από τις ενέργειες του ΙΚ και να αναθεωρήσουν τον τρόπο που σχεδιάζουν και εκτελούν τις συμβατικές επιχειρήσεις. Η συνεργασία με το Ισραήλ, λόγω της γειτνίασης με τη χερσόνησο του Σινά, είναι αναγκαία για να υπάρξουν θετικά αποτελέσματα.¹²⁹

Το ΙΚ έχει εγκαθιδρύσει ένα μεγάλο αριθμό επίσημων και ανεπίσημων επαρχιών (βιλαέτια) σε διάφορες χώρες και περιοχές όπως η Υεμένη, η Λιβύη, η Αίγυπτος, η Σαουδική Αραβία, η Αλγερία, το Αφγανιστάν, η Νιγηρία και ο Καύκασος. Επίσης σε διάφορες περιοχές του κόσμου υπάρχει μεγάλος αριθμός τζιχαντιστικών δικτύων, όπως στην περιφέρεια της Ασία - Ειρηνικού συμπεριλαμβανομένων και των Φιλιππίνων – Ινδονησίας που έχουν ορκιστεί πίστη στο ΙΚ. Το ΙΚ δεν υφίσταται πια στη μορφή που ήταν γνωστό το 2014. Στις αρχές του 2019, ο διεθνής συνασπισμός που μάχεται το ΙΚ υπό την ηγεσία των ΗΠΑ, κατέλαβε και τα τελευταία προπύργια των τζιχαντιστών στη Συρία. Έκτοτε, όμως, εκφράζονταν ανησυχίες ότι η οργάνωση ανακτά εδάφη τόσο στο Ιράκ όσο και στη Συρία. Στις 20-08-2019 ο υπουργός εξωτερικών των ΗΠΑ Μάικ Πομπέο παραδέχτηκε ότι το ΙΚ έχει ισχυροποιηθεί σε ορισμένες περιοχές των δύο χωρών. Στο Αφγανιστάν, μια συμφωνία μεταξύ των Ταλιμπάν και των ΗΠΑ για την αποχώρηση των αμερικανικών δυνάμεων θα μπορούσε να οδηγήσει ορισμένους σκληροπυρηνικούς Ταλιμπάν στην «αγκάλη» του ΙΚ, όπως προειδοποιούν Αφγανοί αξιωματούχοι. Το τοπικό παρακλάδι της οργάνωσης, το ΙΚ του Χορασάν, έκανε για πρώτη φορά την εμφάνισή του το 2014 και δρα κυρίως στο ανατολικό και το βόρειο Αφγανιστάν. Ο Πρόεδρος Τραμπ δήλωσε ότι αν η Ευρώπη δεν δεχτεί να παραλάβει τους μαχητές του ΙΚ που κρατούνται αιχμάλωτοι, θα αναγκαστεί να τους απελευθερώσει στις χώρες από τις οποίες προήλθαν, όπως στη Γερμανία και τη Γαλλία. Χιλιάδες άνθρωποι, άνδρες, γυναίκες και παιδιά, από περισσότερες από 50 χώρες, κρατούνται σε στρατόπεδα στη βορειοανατολική Συρία, σε περιοχές που ελέγχονται από τις SDF, τον σύμμαχο των ΗΠΑ. Σ' αυτούς περιλαμβάνονται και τουλάχιστον 2.000 ξένοι μαχητές, πολλοί από χώρες της Δύσης. Είναι δεδομένο ότι η τρέχουσα αμερικανική τακτική θα τύχει προσαρμογής με το πέρασμα των ετών, για να μπορέσει να αντιμετωπίσει

---

¹²⁹ Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», 2017, ό.π., σελ 114.

αποτελεσματικά μία οργάνωση που γνωρίζει να προσαρμόζεται και να επεκτείνεται παγκοσμίως, ακόμη και όταν το εδαφικό της προπύργιο (Συρία – Ιράκ) συρρικνώνεται σε μεγάλο βαθμό. Η περίπτωση για πρόσκαιρη μείωση των επιθέσεων του ΙΚ σε παγκόσμιο επίπεδο είναι πολύ πιθανή, ελλείψει δικτύων και χρηματοδότησης, αλλά οι διαφωνίες μεταξύ των ΗΠΑ και της Ευρώπης για τον τρόπο αντιμετώπισής του και οι συσχετισμοί στην Μέση Ανατολή, θέτει τις βάσεις για να του δώσουν αυτή τη δυνατότητα στο μέλλον¹³⁰.

Η αμφιλεγόμενη πολιτική του Προέδρου Τραμπ στο Σύστημα της Μέσης Ανατολής και ο εναγκαλισμός του με τον ηγέτη της Τουρκίας και υποστηρικτή των ΑΜ Ερντογάν, έχει καταστήσει αναξιόπιστη την άλλοτε παγκόσμια υπερδύναμη απέναντι στους Ευρωπαίους συμμάχους της στο ΝΑΤΟ, αλλά και στους μη κρατικούς δρώντες, όπως οι Κούρδοι της Συρίας.

Ο Henry Kissinger, έχοντας βαθειά γνώση της υφιστάμενης κατάστασης στη Μέση Ανατολή, σημειώνει ότι η παρούσα αιγυπτιακή κυβέρνηση υπό τον Στρατάρχη Σίση είναι συνειδητά «απομακρυσμένη από μια ιστορική συμμαχία με την Αμερική, προτιμώντας μεγαλύτερη ευχέρεια χειρισμών»¹³¹. Η συμπάθεια του Προέδρου Τραμπ προς τον αυταρχικό ηγέτη Ερντογάν και φανατικό εχθρό του Στρατάρχη Σίση, έχει ως αποτέλεσμα η Αίγυπτος να επιλέξει ως βασικό αμυντικό εταίρο τη Γαλλία και δευτερευόντως τη Ρωσία, θέτοντας τις ΗΠΑ στο περιθώριο. Κατά την περίοδο 2013 - 2015, όπου η αιγυπτιακή οικονομία δοκιμάστηκε, βασικοί οικονομικοί και ενεργειακοί αρωγοί δεν ήταν οι «αμέτοχες» ΗΠΑ αλλά οι πετρελαϊκές μοναρχίες της Σαουδικής Αραβίας, των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων (ΗΑΕ) και του Κουβέιτ, που φοβούνται τους ΑΜ και την εξάπλωση της επιρροής τους στον Περσικό Κόλπο με επίκειό τους το Κάταρ¹³².

Η απομονωτική πολιτική του Προέδρου Τραμπ, με πιθανολογούμενη την επανεκλογή του, και η εμπλοκή της Μόσχας στο ευρύτερο σύστημα της Μέσης

---

¹³⁰ Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», 2017, ό.π., σελ 114-117.

¹³¹ Θεόδωρος Τσακίρης, «Το γεωπολιτικό τετράγωνο ΗΠΑ, Ρωσίας, Ιράν, Σαουδικής Αραβίας» ό. π.

¹³² Θεόδωρος Τσακίρης, «Το γεωπολιτικό τετράγωνο ΗΠΑ, Ρωσίας, Ιράν, Σαουδικής Αραβίας» ό. π.

Ανατολής, αλλά και στο εξεταζόμενο ΓΥ, ενδέχεται τα επόμενα χρόνια να μειώσει την προβολή ισχύος των ΗΠΑ σε αυτό.

3.3.2 Ρωσία

Η Ρωσία, σήμερα, προσπαθεί να ενισχύσει τη θέση της σε ένα πολυπολικό κόσμο.¹³³ Η τσαρική Ρωσία επικεντρώθηκε στην άσκηση πολιτικής σε περιοχές που βρίσκονταν στο μαλακό της υπογάστριο, όπως ο Καύκασος, η Κεντρική Ασία, η Περσία και η Κίνα. Μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, η Σοβιετική Ένωση επεδίωξε συμμαχίες με χώρες της Βόρειας Αφρικής και της Μέσης Ανατολής, όπως η Αίγυπτος, η Συρία, η Λιβύη, η Αλγερία και το Ιράκ. Η ανάπτυξη των σχέσεων με τις αραβικές χώρες κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου ήταν καλές. Η άνοδος του Πούτιν στην εξουσία οδήγησε στην ενδυνάμωση της προβολής ισχύος στη Μέση Ανατολή προς εκπλήρωση των στρατηγικών συμφερόντων της Ρωσίας. Η γεωγραφική εγγύτητα με τις χώρες αυτές, ο μεγάλος αριθμός μουσουλμάνων που κατοικούν στη ρωσική επικράτεια, περίπου το 1/7 του πληθυσμού, ο ενεργειακός πλούτος της περιοχής και ο ανταγωνισμός με τις ΗΠΑ, την καθιστούν περιοχή άμεσης προτεραιότητας για τη Ρωσία¹³⁴.

Ο Πούτιν θέλει να αποδείξει στους μουσουλμανικούς πληθυσμούς που διαβιούν στη Ρωσία, ότι επιθυμεί συνεργασία με μουσουλμανικές χώρες και με μη κρατικούς δρώντες που δραστηριοποιούνται στη Μέση Ανατολή. Στο πλαίσιο αυτό έχει αναπτύξει σχέσεις με το θεοκρατικό καθεστώς των Αγιατολάχ στην Τεχεράνη, την Συρία, αλλά και με μη κρατικούς δρώντες, όπως με τη Χαμάς στα παλαιστινιακά εδάφη, αλλά και με τους ΑΜ, οι οποίοι ανέτρεψαν τον πρόεδρο Χόσνη Μουμπάρακ στην Αίγυπτο. Η στάση της Μόσχας απέναντι στους ισλαμιστές είναι διαφορετική σε κάθε χώρα της Μέσης Ανατολής, λαμβάνοντας υπόψη την εξυπηρέτηση των συμφερόντων της. Στην Αίγυπτο στήριξε τους ΑΜ, στη Συρία το καθεστώς Άσαντ, ενώ στη Λιβύη βρέθηκε αντιμέτωπη

---

¹³³ Κωνσταντίνος Γρίβας, Αναπληρωτής Καθηγητής Γεωπολιτικής στη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων, παραδόσεις στη Σχολή Εθνικής Ασφάλειας της Αστυνομικής Ακαδημίας, 21-11-2019.

¹³⁴ Malashenko Alexey, 2013, *Russia and The Arab Spring*, Carnegie Moscow Center, 2013, σελ. 3-5, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/GrxdSFg> (ημερομηνία πρόσβασης 04-09-2019).

με τους εξτρεμιστές ισλαμιστές που τελικά κατόρθωσαν να ανατρέψουν τον Καντάφι και να εκδιώξουν τις ρωσικές εταιρείες που δραστηριοποιούνταν εντός της χώρας¹³⁵.

Η «Αραβική Άνοιξη» μείωσε ακόμη περισσότερο την επιρροή της Μόσχας στη Μέση Ανατολή. Αρχικά, το Κρεμλίνο ερμήνευσε τις εξελίξεις στις αραβικές χώρες ως ένα ενορχηστρωμένο σχέδιο από τη Δύση με σκοπό να μειωθεί η επιρροή της Μόσχας στην περιοχή. Η Μόσχα δεν επιθυμούσε την εμπλοκή των Ευρωπαίων στη Λιβύη και τη Συρία των μοναδικών εναπομεινάντων συμμάχων της στην Μέση Ανατολή. Οι εξελίξεις παραλληλίστηκαν με την πτώση των κομμουνιστικών καθεστώτων στην ΕΣΣΔ στα τέλη της δεκαετίας του '90. Το 2013, το ρωσικό υπουργείο εξωτερικών θεώρησε αυτές τις επαναστάσεις ως επιδιώξεις των Αράβων να επιστρέψουν στις ρίζες τους και να ανανεωθούν οι αραβικές κοινωνίες σε πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο. Ο Πρόεδρος της Ρωσίας Πούτιν, ανέφερε σε δηλώσεις του ότι οι οικονομικές και πολιτικές σχέσεις της Ρωσίας με τις χώρες της Μέσης Ανατολής επηρεάστηκαν αρνητικά από τις εξελίξεις αυτές. Ρωσικές εταιρείες που δραστηριοποιούνταν σε χώρες όπως η Λιβύη και η Αίγυπτος αναγκάστηκαν να αποχωρήσουν¹³⁶.

Η Ρωσία χρησιμοποίησε το δικαίωμα της αρνησικυρίας στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, αλλά τελικά υπέκυψε στις πιέσεις και συμμετείχε στο εμπάργκο κατά του Καντάφι στις 26 Φεβρουαρίου του 2011, ενώ το NATO ολοκλήρωσε την στρατηγική επέμβασής του με τη στρατιωτική επιχείρηση στα τέλη Μαρτίου του ίδιου έτους¹³⁷. Πλήρως ηττημένη στην αντιπαράθεση με το NATO, η Ρωσία αναγνώρισε το Εθνικό Μεταβατικό Συμβούλιο. Η νέα κυβέρνηση ήταν αρνητική στην τήρηση των συμβολαίων αξίας 10 δις δολαρίων, τα οποία είχαν συνομολογηθεί μεταξύ Ρωσίας και Καντάφι. Οι δύο μεγάλοι Ρωσικοί ενεργειακοί κολοσσοί, η Tatneft και η Gazprom, αναγκάστηκαν να αποχωρήσουν και να εγκαταλείψουν τα λιβυκά συμβόλαια. Ο Αλεξέι

---

¹³⁵ Blank Stephen, 2014, *Russian Strategy and Policy in the Middle East*, 2015, σελ. 9-19, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/nrxdfFz> (ημερομηνία πρόσβασης 04-09-2019).

¹³⁶ Malashenko Alexey, 2013, *Russia and The Arab Spring*, Carnegie Moscow Center, 2013, ό. π., σελ. 8-11.

¹³⁷ James Sladden, Becca Wasser, Ben Connable, Sarah Grand-Clement, *Russian Strategy and Policy in the Middle East*, 2015, ό. π., σελ 1-10.

Κοκίν, ένας αναλυτής, ανέφερε «η Ρωσία έμεινε με άδεια χέρια. Το λιβυκό πετρέλαιο θα καταλήξει στους Αμερικάνους και στους Ευρωπαίους»¹³⁸.

Τα γεγονότα της Συρίας, υπήρξαν το σημείο καμπής για την εξωτερική πολιτική της Μόσχας στις αρχές του 21^{ου} αιώνα. Το καθεστώς Άσαντ ήταν φιλικά προσκείμενο στη Ρωσία. Η Ρωσία, έχοντας ηττηθεί στο μέτωπο της Λιβύης, θεωρούσε ότι η Συρία αποτελούσε την τελευταία ευκαιρία της για να ανακτήσει η χώρα την επιρροή της στην περιοχή. Η Ρωσία είχε ως στόχο να αποτρέψει την πτώση του Άσαντ για μια σειρά από λόγους, όπως γεωπολιτικούς και οικονομικούς. Η Μόσχα ήταν αναγκασμένη να δημιουργήσει την εικόνα της μεγάλης δύναμης, μέσω της αυξανόμενης στρατιωτικής παρουσίας της στην Μεσόγειο. Η Μόσχα διατηρεί στρατιωτικές βάσεις στη Συρία, για το λόγο αυτό είναι και πολύ σημαντική για τα συμφέροντά της. Τον Σεπτέμβρη του 2015, η Ρωσία μετέφερε στρατιωτικό υλικό και στρατιωτικούς συμβούλους στη Συρία, για περαιτέρω ενίσχυση του Άσαντ. Ωστόσο από τον Ιούλιο του 2015, η Μόσχα ανέπτυξε μαζικά στρατιωτικές δυνάμεις στη Συρία, η οποία εντάθηκε σημαντικά στους επόμενους δύο μήνες. Αυτό κατεδείκνυε την αποφασιστικότητα της όχι μόνο να υπερασπιστεί τις στρατιωτικές βάσεις της στη Λαττάκεια και στην Ταρτούς, αλλά και να διεξάγει επιθετικές-εκκαθαριστικές επιχειρήσεις εντός της συριακής επικράτειας κατά του ΙΚ¹³⁹.

Η Ρωσία σε έναν μεταβαλλόμενο πολυπολικό κόσμο επιθυμεί να αναδειχθεί ξανά ως μια μεγάλη δύναμη η οποία θα μπορεί να θεωρηθεί ισότιμη με τις ΗΠΑ. Στο πλαίσιο αυτό, έχει αναπτύξει τακτικά στρατεύματα αλλά και νέα «φουρνιά» μισθοφόρων στη Λιβύη, απειλώντας «έτσι τη σταθερότητα της χώρας και αποσταθεροποιώντας την κατάσταση εκεί», ανέφερε ο Αμερικανός υφυπουργός εξωτερικών David Shenker, σύμφωνα με την υπηρεσία Τύπου του υπουργείου εξωτερικών των ΗΠΑ. Ο ανωτέρω αξιωματούχος δήλωσε ότι η ρωσική στρατιωτική παρέμβαση αποσταθεροποιεί την κατάσταση στη Λιβύη. Όταν ρωτήθηκε από δημοσιογράφους πώς αντιλαμβάνεται η Ουάσιγκτον αυτή την «παρέμβαση», ο Σένκερ εξήγησε ότι, «η Ρωσία έχει αναπτύξει

---

¹³⁸ James Sladden, Becca Wasser, Ben Connable, Sarah Grand-Clement, *Russian Strategy and Policy in the Middle East*, 2015, ό.π., σελ 10-15.

¹³⁹ Γιαννακόπουλος, Βασίλειος, *Ισλαμικό Κράτος. Οι ρίζες, δημιουργία και η απειλή του Χαλιφάτου*, Εκδόσεις Πολιτεία, Αθήνα, 2016, σελ 202 -206.

τακτικά στρατεύματα αλλά και μισθοφόρους από την ιδιωτική εταιρεία Wagner στη Λιβύη για να στηρίξει τον Εθνικό Στρατό (LNA) του στρατηγού Χαφτάρ»¹⁴⁰. Την ίδια στιγμή, εξήγησε ο Σένκερ, οι ΗΠΑ δεσμεύονται να εξασφαλίσουν ένα ειρηνικό μέλλον για τους κατοίκους της Λιβύης, αλλά τα ρωσικά στρατεύματα και οι μισθοφόροι το εμποδίζουν αυτό. Η Ουάσιγκτον έχει την πρόθεση να επιβάλει κυρώσεις στη ρωσική εταιρεία μισθοφόρων Wagner PMC, πρόσθεσε. Οι Ρώσοι μισθοφόροι στην Λιβύη έχουν σημαντικά πλεονεκτήματα, όπως όλο τον απαραίτητο σύγχρονο εξοπλισμό και όπλα για να μπορέσουν να υλοποιήσουν τις αποστολές που έχουν αναλάβει από τη Μόσχα, η οποία είναι «παρούσα» στην χώρα αυτή εδώ και τέσσερα χρόνια. Παλαιότερα, υπήρξαν αναφορές στα ΜΜΕ ότι η Ρωσία είχε αναπτύξει περίπου 200 μαχητές στη Λιβύη, αν και δεν ήταν σαφές αν αυτοί ήταν μισθοφόροι ή τακτικοί στρατιώτες. Το Υπουργείο Εξωτερικών της Ρωσίας το αμφισβήτησε αυτό, απορρίπτοντάς το ως ανεπιβεβαίωτη προπαγάνδα.¹⁴¹

Ο βρετανικός τύπος υποστηρίζει ότι η Ρωσία επιθυμεί να μετατρέψει τη Λιβύη σε νέα Συρία, ελέγχοντας με αυτόν τον τρόπο τις προσφυγικές ροές και ασκώντας πίεση στη Δύση. Υψηλόβαθμος Βρετανός αξιωματούχος τόνισε ότι η Μόσχα παρέδωσε βαρύ οπλισμό στις δυνάμεις του στρατηγού Χαφτάρ. Παράλληλα, υποστηρίζει ότι δεκάδες αξιωματούχοι της ρωσικής αντικατασκοπείας στρατού GRU και των ειδικών δυνάμεων έχουν ήδη αναπτυχθεί στην ανατολική Λιβύη όπου εκπαιδεύουν τους άνδρες του Χαφτάρ, ενώ έχουν στηθεί δύο ρωσικές στρατιωτικές βάσεις στο Τομπρούκ και τη Βεγγάζη, χρησιμοποιώντας ως προκάλυμμα για τη δράση τους τη ρωσική ιδιωτική εταιρεία μισθοφόρων Wagner Group. Σύμφωνα με το ρεπορτάζ υπάρχουν υπόνοιες ότι: «έχουν αναπτυχθεί στο έδαφος της Λιβύης και πύραυλους εδάφους-θαλάσσης Kaliber και αντιπυραυλικά συστήματα S-300»¹⁴². Ο πρόεδρος της επιτροπής Εξωτερικών Υποθέσεων της βρετανικής Βουλής, Τομ Τούγκενχατ δήλωσε ότι: «είναι εξαιρετικά

---

¹⁴⁰ Η σύγκρουση ΗΠΑ –Ρωσίας μεταφέρεται στη Λιβύη <https://cutt.ly/arxdG1U> (ημερομηνία πρόσβασης 09-12-2019).

¹⁴¹ Η σύγκρουση ΗΠΑ –Ρωσίας μεταφέρεται στη Λιβύη, ό.π.

¹⁴² «Βρετανικές μυστικές υπηρεσίες: Ο Πούτιν στέλνει στρατό στη Λιβύη για να αποσταθεροποιήσει τη Δύση», [iefimerida](https://cutt.ly/ErxdJyn), διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/ErxdJyn> (ημερομηνία πρόσβασης στις 09-12-2019).

ανησυχητικό ότι η Ρωσία θέλει να ανοίξει νέο μέτωπο κατά της Δύσης στη Λιβύη, αλλά δεν θα πρέπει να προκαλεί κατάπληξη. Θα προσπαθήσουν αναμφίβολα να εκμεταλλευτούν τις προσφυγικές ροές από την Αφρική»¹⁴³.

Στην πρόσφατη συνάντηση μεταξύ του Ρώσου Προέδρου Βλαντιμίρ Πούτιν και του Αιγύπτιου ομολόγου του Άμπντελ Φατάχ Αλ Σίση, στο περιθώριο της συνόδου κορυφής της G20 στην ιαπωνική πόλη της Οζάκα, αποφασίστηκε η ενίσχυση των σχέσεων Ρωσίας – Αιγύπτου σε όλους τους τομείς. Στην Αίγυπτο εκτελούνται κοινά έργα με την Ρωσία, συμπεριλαμβανομένου του πρώτου αιγυπτιακού πυρηνικού σταθμού παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στην πόλη Ντάμπαα και της ρωσικής βιομηχανικής ζώνης στο Σουέζ. Ο Ρώσος Πρόεδρος Βλαντιμίρ Πούτιν επιβεβαίωσε τη σημασία που αποδίδει η χώρα του στην ανάπτυξη των σχέσεων με την Αίγυπτο κατά την προσεχή περίοδο στο πλαίσιο στρατηγικής εταιρικής σχέσης και συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών. Η αγορά σύγχρονου ρωσικού στρατιωτικού υλικού από την Αίγυπτο έχει ενδυναμώσει ακόμα περισσότερο τις μεταξύ τους σχέσεις¹⁴⁴.

Η απομονωτική πολιτική των ΗΠΑ υπό την ηγεσία Τραμπ οδηγεί στην αύξηση της ισχύος της Ρωσίας υπό την ηγεσία Πούτιν στο ευρύτερο σύστημα της Μέσης Ανατολής. Η τυχόν επικράτηση του στρατηγού Χαφτάρ, εκλεκτού της Μόσχας στη Λιβύη, όπου ήδη ελέγχει περίπου το 80% των εδαφών, θα της προσδώσει ιδιαίτερο ρόλο στα τεκταινόμενα, στη Λεκάνη της Μεσογείου και αύξηση της επιρροής της στο ΓΥ Λιβύης - Αιγύπτου σε βαθμό που δεν κατόρθωσε ποτέ στο παρελθόν, είτε ως τσαρική Ρωσία, είτε ως Σοβιετική Ένωση.

---

¹⁴³ «Βρετανικές μυστικές υπηρεσίες: Ο Πούτιν στέλνει στρατό στη Λιβύη για να αποσταθεροποιήσει τη Δύση», *iefimerida*, ό.π.

¹⁴⁴ «Ενίσχυση των σχέσεων Αιγύπτου-Ρωσίας αποφάσισαν Αλ Σίση και Πούτιν», *alphanews.live*, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/arxdKeh> (ημερομηνία πρόσβασης 22-12-2019).

3.3.3 Ευρωπαϊκή Ένωση

Το μεγαλύτερο πρόβλημα για την ΕΕ είναι η μη υιοθέτηση ενιαίας στάσης μεταξύ των κρατών μελών της σε θέματα εξωτερικής πολιτικής, άμυνας, ασφάλειας και με αυτόν τον τρόπο αποδυναμώνεται σε σημαντικό βαθμό η προβολή ισχύος της. Συνεπώς, η κάθε χώρα χαράσσει το δικό της δρόμο. Τα γεγονότα της «Αραβικής Άνοιξης» επηρέασαν σε μεγάλο βαθμό και τις ευρωπαϊκές χώρες και ειδικότερα, τις πρώην αποικιοκρατικές χώρες, οι οποίες ασκούσαν επιρροή σε κάποια καθεστώτα, όπως για παράδειγμα η Γαλλία στις χώρες του Μάγκρεμπ. Αρχικά, η ΕΕ προσπάθησε να εμπλακεί πολιτικά ανοίγοντας έναν ευρύ γύρο πολιτικών συνομιλιών σε κυβερνητικό και κοινοβουλευτικό επίπεδο, κυρίως μέσω συχνών επισκέψεων υψηλών αξιωματούχων στην περιοχή, αλλά και σε επίπεδο μελών της κοινωνίας των πολιτών, μέσω επαφών με μέλη μη κυβερνητικών οργανώσεων που πρωτοστάτησαν στις διαμαρτυρίες. Κατά την περίοδο των εχθροπραξιών μεταξύ των κυβερνητικών δυνάμεων του Μουαμάρ Καντάφι και των αντικαθεστωτικών, μερικές δυτικές χώρες πήραν ξεκάθαρη θέση. Αποτέλεσμα ήταν κατά την στρατιωτική επέμβαση του ΝΑΤΟ στη Λιβύη το 2011 η Γαλλία και η Βρετανία να αναλάβουν καίριο στρατιωτικό ρόλο, ενώ τα υπόλοιπα κράτη μέλη κράτησαν αποστάσεις από αυτή, μεταξύ αυτών και η Γερμανία¹⁴⁵.

Απεδείχθη ότι η στρατιωτική επέμβαση δημιούργησε «κενό ασφαλείας» ανάλογο με εκείνο που προκάλεσε η αμερικανική επέμβαση στο Ιράκ το 2003. Στόχος κάθε στρατιωτικής επέμβασης είναι η εξασφάλιση της ειρήνης, των δημοκρατικών θεσμών διακυβέρνησης, γενικότερα η ασφαλής πρόβλεψη για την επόμενη μέρα. Δυστυχώς οι υπερσυστημικοί ή περιφερειακοί κρατικοί δρώντες απέτυχαν στην πρόβλεψη αυτή. Παραδείγματα αποτελούν η επέμβαση της Σοβιετικής Ένωσης και των ΗΠΑ στο Αφγανιστάν σε διαφορετικές χρονικές περιόδους, στο Ιράκ, ενώ η επέμβαση στη Συρία βρίσκεται σε εξέλιξη μετά από αρκετά χρόνια εχθροπραξιών και απώλειας εκατοντάδων χιλιάδων άμαχου πληθυσμού. Η έλλειψη σταθερής συνεκτικής πολιτικής στη Λιβύη από πλευράς ΕΕ και το «κενό ασφαλείας» που έχει δημιουργηθεί στη χώρα, εγκυμονεί τον

---

¹⁴⁵ Μπόση, Μαίρη, *Η διεθνής ασφάλεια στον μεταψυχροπολεμικό κόσμο. Οι αραβικές εξεγέρσεις και η περίπτωση της Συρίας*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2014, σελ. 271 – 272.

κίνδυνο τα επόμενα χρόνια να δημιουργήσει ασύμμετρες απειλές μέσω των μεταναστευτικών ροών για τα κράτη μέλη της ΕΕ. Παράλληλα, στη Λιβύη έχει αναδυθεί ένα παρακλάδι του ΙΚ το οποίο συνιστά απειλή για την περιφερειακή ισορροπία στην περιοχή. Γενικότερα, η πολιτική που έχει ακολουθήσει η ΕΕ από την έναρξη της «Αραβικής Άνοιξης» μέχρι και σήμερα αποδείχθηκε λανθασμένη σε μεγάλο βαθμό. Αντί να βελτιώσει την κατάσταση, οδήγησε τις χώρες αυτές στο χάος, ειδικότερα στην περίπτωση της Λιβύης¹⁴⁶. Η προβολή ισχύος της ΕΕ ως υπερεθνικού οργανισμού στο εξεταζόμενο ΓΥ είναι μικρή, λόγω της πολιτικής αστάθειας στη Λιβύη τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο και της επιρροής των ΑΜ στην Αίγυπτο και εξαιτίας της έλλειψης ενιαίας στάσης των κρατών μελών της στα θέματα εξωτερικής πολιτικής και άμυνας¹⁴⁷.

Η Φεντερίκα Μογκερίνη, η ύπατη εκπρόσωπος της ΕΕ για θέματα εξωτερικής πολιτικής, τον Απρίλιο του 2019 αναφέρθηκε, με γραπτή ανακοίνωση, στη νέα κατάσταση που διαμορφώνεται στη Λιβύη. Απεκάλεσε τις επιθέσεις του ΕΛΣ κίνδυνο για την ασφάλεια των πολιτών, όπως και για την ειρηνευτική διαδικασία που έχει ξεκινήσει υπό τον ΟΗΕ. Η Μογκερίνη κάλεσε όλα τα εμπλεκόμενα μέρη σε κατάπαυση του πυρός, αλλά απέφυγε να αναφέρει το όνομα του στρατηγού Χαφτάρ, το οποίο έπραξε όμως αργότερα σε ομιλία της στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στο Στρασβούργο. Ο πρώην στρατηγός του λιβυκού στρατού και επικεφαλής του λεγόμενου ΕΛΣ, Χαλιφά Χαφτάρ, έχει αρνηθεί να αναγνωρίσει την κυβέρνηση εθνικής ενότητας της Τρίπολης, που σχηματίστηκε μετά τον τερματισμό του εμφυλίου το 2014 και ως εκ τούτου η στάση του δεν βοηθάει στην ενοποίηση του λαού της Λιβύης¹⁴⁸.

Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει στη Γαλλία καθώς άσκησε μεμονωμένη προβολή ισχύος στο εξεταζόμενο υποσύστημα. Ο ΕΛΣ και ο Χαφτάρ δεν έχουν νομιμοποίηση, αλλά ο Πρόεδρος της Γαλλίας Εμμανουέλ Μακρόν κάλεσε τόσο τον

---

¹⁴⁶ European Council On Foreign Relations (ecfr.eu): European Foreign Policy Scorecard 2016, 2016, σελ 72, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/crxdlw1> (ημερομηνία πρόσβασης 09-12-2019).

¹⁴⁷ Παρασκευή Κεφαλά, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Αιγαίου, παραδόσεις στη Σχολή Εθνικής Ασφάλειας Αστυνομικής Ακαδημίας, 17-10-2019.

¹⁴⁸ Ελ Νταβίντ, επιμέλεια Δήμητρα Κυρανούδη, «Το μέλλον της Λιβύης και η ευρωπαϊκή διπλωματία», 23-04-2019, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/CrxdBFD> (ημερομηνία πρόσβασης 30-07-2019).

πρώτο όσο και τους εκπροσώπους της κυβέρνησης της Τρίπολης υπό τον πρωθυπουργό Φαγιέζ Αλ Σαράτζ για εμπιστευτική συνάντηση στο Παρίσι, προκειμένου να εξευρεθεί λύση και να επέλθει συνεννόηση στον ορισμό εκλογών, το οποίο και επετεύχθη. Η Γαλλία πρωτοστάτησε στην στρατιωτική επέμβαση του 2011 και την πτώση του Μουαμάρ Καντάφη, με συνέπεια η χώρα να βιώνει καταστάσεις απόλυτου χάους. Μετά τον Μακρόν, ο Χαφτάρ συνάντησε και άλλους ξένους πολιτικούς. Πρόσφατα, με τη βοήθεια και των χωρών του Κόλπου, έγινε γνωστό επίσης ότι έχει θέσει υπό τον έλεγχό του σημαντικές περιοχές με κοιτάσματα πετρελαίου στο νότιο τμήμα της χώρας. Για τη Γαλλία δεν αρκεί μόνο αυτό, αλλά η μεγάλη σημασία που έχουν τα νότια σύνορα της Λιβύης, δεδομένου ότι συνορεύει με πρώην γαλλικές αποικίες, τον Νίγηρα και το Τσαντ. Εάν η Γαλλία θεωρήσει ότι ο Χαφτάρ έχει περισσότερες πιθανότητες να σταθεροποιήσει την κατάσταση στη Λιβύη, τότε η υποστήριξή του φαίνεται ίσως λογική. Εντούτοις, επισήμως τουλάχιστον, η Γαλλία τηρεί ακόμη διαφορετική στάση. Δηλώνει επισήμως την υποστήριξή της στη νόμιμη κυβέρνηση του πρωθυπουργού Φαγιέζ Αλ Σαράτζ και τη διαμεσολάβηση του ΟΗΕ. Ωστόσο πολλοί είναι καχύποπτοι απέναντι στις γαλλικές προθέσεις, μεταξύ των οποίων και εκπρόσωποι της κυβέρνησης Αλ Σαράτζ στην Τρίπολη. Ο ρόλος της Γαλλίας στο συγκεκριμένο ΓΥ ενδέχεται να ενισχυθεί, καθώς ως πρώην αποικιοκρατική δύναμη, θεωρεί τη βόρεια Αφρική ως προνομιακό πεδίο αύξησης της ισχύος της¹⁴⁹.

3.3.4 Κίνα

Κύριος στόχος της εξωτερικής κινεζικής πολιτικής είναι τόσο η δημιουργία εποικοδομητικών σχέσεων και με τις τέσσερις μεγάλες εθνοτικές ομάδες - Άραβες, Πέρσες, Τούρκους και Εβραίους – όσο και η μη παρέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις των κρατών, έχοντας ως κοινή συνισταμένη την εξυπηρέτηση των οικονομικών συναλλαγών και των στρατηγικών συμφερόντων της. Στο πλαίσιο αυτό η Κίνα ανέπτυξε

---

¹⁴⁹ Ελ Νταβίντ, επιμέλεια Δήμητρα Κυρανούδη, «Το μέλλον της Λιβύης και η ευρωπαϊκή διπλωματία», ό. π.

διπλωματικές σχέσεις με την πλειοψηφία των χωρών της Μέσης Ανατολής, αλλά και με μη κρατικούς δρώντες, όπως η Χαμάς στα παλαιστινικά εδάφη και η Χεζμπολάχ στο νότιο Λίβανο. Επίσης, δεν τήρησε σαφή στάση για κανένα περιφερειακό ζήτημα, προς όφελος της οικονομίας της¹⁵⁰.

Τον Μάρτιο του 2018 καταργήθηκε το όριο των προεδρικών θητειών και ο Σι Τζινπίνγκ ανακηρύχθηκε ηγέτης εφ' όρου ζωής και η Κίνα μετατράπηκε από ένα απολυταρχικό καθεστώς σε δικτατορία. Η χώρα διατηρούσε εξαιρετικές σχέσεις με τα απολυταρχικά καθεστώτα, όπως τη Λιβύη του Μουαμάρ Καντάφη, τόσο σε πολιτικό όσο και σε εμπορικό επίπεδο. Μετά την πτώση του Καντάφη η οικονομική δραστηριότητα της Κίνας έχει μειωθεί. Η Κίνα αναμένει την οριστική πολιτική διευθέτηση για να επαναπροσδιορίσει τη στάση της. Βρίσκεται απέναντι στην ισλαμιστική ιδεολογία και τις εξτρεμιστικές ισλαμιστικές ομάδες που εμφορούνται από αυτήν, καθώς φοβάται τις αποσχιστικές τάσεις που θα ενταθούν στην αυτόνομη επαρχία της Σιντσιάνγκ, όπου πλειοψηφεί η τουρκογενής εθνική ομάδα των Ουιγούρων. Επιπλέον υπάρχει ο φόβος ότι Κινέζοι μαχητές, είναι πιθανόν να επιστρέψουν από τον πόλεμο της Συρίας και του Ιράκ, όπου συστρατεύθηκαν με το ΙΚ και να πραγματοποιήσουν τρομοκρατικές επιθέσεις. Λόγοι γεωστρατηγικής ασφάλειας επιβάλλουν τη στήριξη του σηιτικού παράγοντα, που εκπροσωπείται από το καθεστώς της Τεχεράνης στη Μέση Ανατολή, έναντι των ακραίων σουνιτών που εκπροσωπούνται από τους ΑΜ και υποστηρίζονται από το Κάταρ και την Τουρκία έχοντας την ανοχή των ΗΠΑ. Άλλωστε, οι ΑΜ και οι φιλικές σε αυτούς χώρες, υποστηρίζουν το αποσχιστικό κίνημα των μουσουλμάνων Ουϊγούρων αυτονομιστών στην επαρχία Σινγιάνγκ της Κίνας. Η επαρχία αυτή είναι πλούσια σε μεταλλεύματα, επιφανειακά και υπόγεια ύδατα, κοιτάσματα λιθανθράκων, πετρελαίου και φυσικού αερίου. Αποτελεί συνδετικό κόμβο για την ενεργειακή σύνδεση Ρωσίας – Κίνας, καθώς συνορεύει με το Καζακστάν¹⁵¹.

---

¹⁵⁰ Chen James, *The Emergence of China in the Middle East*, Strategic Forum: National Defense University, 2011, σελ. 1-7, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/prxdL3T> (ημερομηνία πρόσβασης 09-12-2019).

¹⁵¹ Michael Singh Lane-Swig Senior Fellow and Managing Director , *Chinese Policy in the Middle East in the Wake of the Arab Uprisings*, The Washington Institute For Near East Policy, 2014, σελ 7, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/7rxdXhl> (ημερομηνία πρόσβασης 09-12-2019).

Η Κίνα μέσω του φιλόδοξου αναπτυξιακού στρατηγικού σχεδίου - One Belt One Road - που περιλαμβάνει 152 χώρες, εντάσσει την Αίγυπτο και συγκεκριμένα τη χερσόνησο του Σινά με τη διώρυγα του Σουέζ ¹⁵² στις κομβικές χώρες υλοποίησής του και ενδιαφέρεται για την επίτευξη ειρήνης και τη σταθεροποίηση της συγκεκριμένης περιοχής. Ως εκ τούτου θα επιδιώξει τα επόμενα χρόνια να ενισχύσει την προβολή ισχύος της στο εξεταζόμενο ΓΥ Λιβύης – Αιγύπτου (Χάρτης 15).

---

¹⁵² Σήμερα, περίπου το 8% του συνόλου του παγκόσμιου εμπορίου και το 3% του παγκόσμιου ενεργειακού εφοδιασμού διέρχονται από το κανάλι.

4. Γεωπολιτικό υπόδειγμα τάσεων ανακατανομής ισχύος.

Το παρόν υπόδειγμα έχει ως στόχο να αξιολογήσει τη δράση του ΙΚ - γεωπολιτικού παράγοντα ανακατανομής ισχύος - στο ΓΣ της Μέσης Ανατολής που ορίζεται από τα αραβικά κράτη της Βορείου Αφρικής, συμπεριλαμβανομένων των Ιράν, Τουρκίας, Σαουδικής Αραβίας, Κάταρ και Ισραήλ και ειδικότερα στο ΓΥ Λιβύης - Αιγύπτου. Για την αξιολόγηση θα χρησιμοποιούνται οι ΓΔ κατά τον τρόπο που αναφέρθηκαν στον ΓΠΛ Ισχύος Άμυνας – Ασφάλειας. Η είσοδος του ΙΚ και η δράση του στο εξεταζόμενο υποσύστημα είχε ως στόχο τη δημιουργία «νησίδων εξουσίας» και την πλήρη κατάληψη της εξουσίας και στα δύο κράτη.

Η μέθοδος που χρησιμοποιείται είναι η ΣΓΑ, προκειμένου να διαπιστωθεί η επιτυχής ή μη προβολή ισχύος του ΙΚ στο συγκεκριμένο ΓΥ. Αποτελεί αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι τόσο στην Αίγυπτο, μέσω και των ΑΜ που αποτελούν τη μήτρα της παγκόσμιας ισλαμιστικής τρομοκρατίας, όσο και στη Λιβύη, το ΙΚ άσκησε σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο από την έναρξη της «Αραβικής Άνοιξης» και την πτώση των καθεστώτων του Μουαμάρ Καντάφι και Χόσνι Μουμπάρακ επιτυχημένη προβολή ισχύος.

4.1 Αίγυπτος

Στην Αίγυπτο η προβολή ισχύος της οργάνωσης των ΑΜ έφθασε στο απόγειο της με την κατάληψη της εξουσίας από αυτή και την ανάδειξη στο ύπατο αξίωμα της χώρας του Μοχάμεντ Μόρση, από τις 30 Ιουνίου 2012 μέχρι και της 3 Ιουλίου 2013, όπως αναφέρθηκε εκτενώς σε προηγούμενες ενότητες. Όσον αφορά τη δράση του ΙΚ στην επαρχία του Σινά και την προβολή ισχύος μέσω των συνεχόμενων τρομοκρατικών επιθέσεων και τον έλεγχο μεγάλων τμημάτων από αυτό, σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στη σχέση μεταξύ των ΑΜ και του ΙΚ και το σχεδιασμό για τη μεταφορά πληθυσμού και την ίδρυση ανεξάρτητου κράτους. Οι ΑΜ θεωρούν ότι αν κατακτήσουν την εξουσία, όπως επί των ημερών της προεδρίας Μόρση, σε περίπτωση εκδίωξης των Παλαιστινίων από τη Λωρίδα της Γάζας θα είναι εύκολο να πειστεί ο αιγυπτιακός λαός για την ανάγκη

παραχώρησης της Χερσονήσου στους «Αδελφούς της Χαμάς»¹⁵³ και τη δημιουργία ισλαμικού εμιράτου.¹⁵⁴

Το κοινό χαρακτηριστικό μεταξύ του ΙΚ και των ΑΜ είναι η στρατηγική της τρομοκρατίας, κινητοποίησης και πόλωσης. Οι τακτικές των δολοφονιών και των τρομοκρατικών επιθέσεων, έχουν ως στόχο τον εκφοβισμό του πληθυσμού και επιδιώκουν να εξαναγκάσουν κυβερνήσεις να προβούν σε παρορμητικές αποφάσεις τις οποίες υπό διαφορετικές συνθήκες δεν θα επέλεγαν. Προκρίνεται η σταδιακή διαδικασία αποσύνθεσης των πληθυσμών από τις κυβερνήσεις, προκειμένου να καταστήσουν πιο ελκυστικές τις ιδέες του τζιχαντιστικού σαλαφισμού, έτσι ώστε να τον καταστήσουν προοδευτικά περισσότερο ελκυστικό και να ενταχθούν στους κόλπους του.¹⁵⁵

Στην Αίγυπτο το ΙΚ συνεργάστηκε με την ομάδα Ansar Baytal Maqdis (ABM) (Υποστηρικτές της Ιερουσαλήμ), η οποία είχε εμπλακεί σε εκστρατεία βίας εναντίον αιγυπτιακών και ισραηλινών στόχων. Ηγέτες από την ομάδα ABM, που εδρεύει στο Σινά, ορκίστηκαν την πίστη τους στον Άμπου Μπάκρ αλ-Μπογντάντη. Ακολουθώντας τις διαδηλώσεις στην πλατεία Tahrir το 2011, η Αίγυπτος βίωσε πολιτική αναταραχή, ανεξέλεγκτη είσοδο μεταναστών από τη Λιβύη, λόγω της εξέγερσης, και την απελευθέρωση εκατοντάδων τζιχαντιστών από τις φυλακές της Αιγύπτου. Ο στρατός της Αιγύπτου, ως θεματοφύλακας του κράτους, έχει αναλάβει, με δημοκρατικές διαδικασίες, πλέον, τη διακυβέρνηση της χώρας εκδιώκοντας την κυβέρνηση που σχημάτισαν οι ΑΜ υπό την προεδρία του Μοχάμεντ Μόρση. Οι τρομοκρατικές οργανώσεις, λόγω των συνθηκών που επικράτησαν, δραστηριοποιήθηκαν εντός της χώρας, κυρίως στη Χερσονήσο του Σινά, όπου η θυγατρική του ΙΚ, σε συνεργασία με τους ΑΜ, πραγματοποίησε εξέγερση εναντίον της κρατικής διοίκησης. Πλέον, η Αίγυπτος με την υποστήριξη της διεθνούς κοινότητας είναι σε θέση να μειώσει την ισχύ του ΙΚ στη χώρα

---

¹⁵³ Ιωάννης Θ. Μαζης, *Γεωπολιτικά ζητήματα στην ευρύτερα Μέση Ανατολή*, Εκδόσεις Λειμών, Επιμέλεια Κυριάκου Θ. Νικολάου - Πατραγά, Αθήνα, 2018, σελ 1309.

¹⁵⁴ Κυριάκος Θ. Νικολάου – Πατραγάς, παραδόσεις στη Σχολή Εθνικής Ασφάλειας της Αστυνομικής Ακαδημίας, 12-12-2019.

¹⁵⁵ Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», 2017, Ο.π., σελ 136.

και να βελτιώσει την ασφάλεια στην ευρύτερη περιοχή. Συγκεκριμένα, μπορεί να ελέγξει τα πληθυσμιακά κέντρα στο Σινά, να αποδυναμώσει τα δίκτυά του στην Άνω Αίγυπτο, στο Κάιρο και στο Δέλτα του Νείλου και να μειώσει την ικανότητά του να χρησιμοποιεί τη δυτική περιοχή της αιγυπτιακής ερήμου και τη Λιβύη ως καταφύγιο των μαχητών του¹⁵⁶.

Το ΙΚ – επαρχία του Σινά επιθυμεί να ιδρύσει Ισλαμικό Εμιράτο στη συγκεκριμένη Χερσόνησο και εν συνεχεία σύμφωνα με τις διακηρύξεις του να «απελευθερώσει» την Ιερουσαλήμ. Από τον Νοέμβριο του 2014 έχουν αναγνωρίσει τον Άμπου Μπάκρ αλ-Μπογντάντη ως Χαλίφη του ενιαίου κράτους και έχουν ενθαρρύνει και άλλες τζιχαντιστικές ομάδες στην αναγνώρισή του. Το ΙΚ – επαρχία του Σινά, υποστηρίζει ότι οι επιθέσεις εναντίον των δυνάμεων ασφαλείας της Αιγύπτου, όπως και η κατάρριψη του ρωσικού αεροσκάφους είναι η εκδίκηση για τη συμπεριφορά τους (*al-itha' r*) απέναντι στους μουσουλμάνους, με τη Ρωσία να βαρύνεται για την εμπλοκή της στον πόλεμο της Συρίας. Επίσης, πραγματοποιεί επιθέσεις στα σύνορα με το Ισραήλ και συνεργάζεται με παλαιστινιακές ομάδες. Το κενό εξουσίας στη Λιβύη του έχει δώσει τη δυνατότητα να πραγματοποιεί επιθέσεις, χρησιμοποιώντας την αραιοκατοικημένη περιοχή της δυτικής ερήμου. Παρά ταύτα υπάρχουν οργανώσεις που είναι πιστές στην ΑQ. Ένα τρίγωνο στη χερσόνησο που συνδέει τις πόλεις Rafah, Al -Arish, and Sheikh Zuwaid λειτουργεί πιο ελεύθερα για το ΙΚ. Στην κοιλάδα του Νείλου και στη Δυτική Αίγυπτο η οργάνωση Hisham Ashmawi, συνεργάζεται με το ΙΚ και βρίσκεται πίσω από τρομοκρατικές επιθέσεις¹⁵⁷ (Χάρτης 11).

Η Αίγυπτος είναι η χώρα με το μεγαλύτερο πληθυσμό στον αραβικό κόσμο. Οι μαχητές του ΙΚ που δραστηριοποιούνται στη χερσόνησο του Σινά είναι μερικές εκατοντάδες μέχρι 1.000. Παρά τον μικρό αριθμό μαχητών, έχουν πραγματοποιήσει εντυπωσιακές τρομοκρατικές επιθέσεις, όπως η δολοφονία του Γενικού Εισαγγελέα της Αιγύπτου το 2014 και η κατάρριψη ρωσικού αεροσκάφους, με πάνω από 200 νεκρούς,

---

¹⁵⁶ Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, 2017, Ο.π., σελ 136-137.

¹⁵⁷ Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, 2017, ό. π., σελ. 138.

που απογειώθηκε από το Sharm El Sheikh το 2015 (Χάρτης 10). Το έδαφος που ελέγχει το ΙΚ εντός της Αιγύπτου δεν έχει αλλάξει σε μεγάλο βαθμό μεταξύ 2015 και 2017. Καλύπτει μια περιοχή 910 km² με πληθυσμό περίπου 100.000 κατοίκων (Χάρτης 12). Αντιπροσωπεύει περίπου το 0,1% του πληθυσμού και της επικράτειας της Αιγύπτου¹⁵⁸.

4.1.2 Αντίδραση αιγυπτιακών δυνάμεων ασφαλείας.

Οι αιγυπτιακές δυνάμεις ασφαλείας, διεξάγουν στρατιωτική δράση εναντίον του ΙΚ - επαρχία του Σινά, αλλά πολλές φορές δεν είναι αποτελεσματική. Η χρήση συμβατικών στρατιωτικών τακτικών, όπως οι επιθέσεις ελικοπτέρων εναντίον των κρησφύγετων των τρομοκρατών αποτελούν μονόδρομο στην αντιμετώπισή του. Επίσης, καταπολεμούν τη συνεργασία και το λαθρεμπόριο μεταξύ Αιγύπτων και Παλαιστίνιων μαχητών. Το καθεστώς της Αιγύπτου κατεδάφισε σπίτια δημιουργώντας μια ζώνη ασφαλείας 1 km κατά μήκος των συνόρων με τη Γάζα. Το Κάιρο κήρυξε σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης την περιοχή του Σινά ενδυναμώνοντας τη θέση των δυνάμεων ασφαλείας και εξασφαλίζοντας μεγαλύτερη ευχέρεια στην κράτηση υπόπτων. Το ΙΚ μεγέθυνε αυτή την τακτική, προκειμένου να λάβει δημόσια υποστήριξη κατά των ενεργειών του καθεστώτος. Η υπανάπτυξη της περιοχής, οι οικονομικές δραστηριότητες του στρατού κατά μήκος της ακτογραμμής του Σινά, η κατοχή του από το Ισραήλ την περίοδο 1967-1982 και η απομόνωση που ακολούθησε αυτήν, όπως και η φυλετική φύση των τοπικών κοινοτήτων που τις διαχωρίζουν από τις αστικές περιοχές της ενδοχώρας, δημιουργούν δυσπιστία απέναντι στην κεντρική κυβέρνηση. Το Κάιρο έχει χαρακτηρίσει τρομοκρατικές οργανώσεις πολλές περισσότερες ομάδες από αυτές που έχουν χαρακτηρίσει οι ΗΠΑ. Το πλέον σημαντικό είναι ο χαρακτηρισμός των ΑΜ το 2013 ως τρομοκρατικής οργάνωσης και απειλής για την εθνική ενότητα. Ορισμένα δυσσαρεστημένα μέλη των ΑΜ εντάχθηκαν στο ΙΚ- επαρχία του Σινά¹⁵⁹.

---

¹⁵⁸ Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», 2017, ό.π., σελ 139-140.

¹⁵⁹ Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», 2017, ό.π., σελ 142-144.

4.2 Λιβύη

Στη Λιβύη, το ΙΚ έστειλε απεσταλμένους στα τέλη του 2014 για να συναντηθεί με εξτρεμιστικές ομάδες, όπως η Ansar al-Sharia, σε μια προσπάθεια να δημιουργήσουν μια επίσημη σχέση. Μετά το θάνατο του Μουαμάρ Καντάφι το 2011, υπήρξε η πεποίθηση ότι θα καταστεί εφικτή η πορεία προς τη δημοκρατική ομαλοποίηση. Η πορεία αυτή διακόπηκε το καλοκαίρι του 2014, με την έναρξη του εμφυλίου πολέμου. Η πτώση του Καντάφι άφησε ένα επικίνδυνο κενό ισχύος στη χώρα. Στα δυτικά, η υποστηριζόμενη από τον ΟΗΕ «Κυβέρνηση Εθνικής Συμφωνίας» (GNA) δεν έχει καταφέρει να αναλάβει καθήκοντα, εξαιτίας της άρνησης ή ανικανότητας της Βουλής των Αντιπροσώπων να δώσει την έγκρισή της, αφήνοντας τη χώρα χωρίς κυβέρνηση, ενώ παράλληλα πολέμαρχοι σε άλλα σημεία της Λιβύης ακολουθούν τις δικές τους πορείες, αλλάζοντας πλευρές κατά το δοκούν. Επίσης, υπάρχουν πληροφορίες πως το ΙΚ ανασυντάσσεται στη Λιβύη. Η Λιβύη μεταβλήθηκε σε ένα αποτυχημένο κράτος με αντιμαχόμενες κυβερνήσεις, αντιμετωπίζοντας οικονομική και ανθρωπιστική κρίση. Οι προσπάθειες των υπερσυστημικών δρώντων ΗΠΑ και των Ευρωπαίων συμμάχων τους, με επικεφαλής τον ΟΗΕ, για τη δημιουργία κυβέρνησης εθνικής ενότητας μεταξύ των αντιμαχόμενων μερών, δεν απέδωσε. Το ΙΚ δημιούργησε διάφορες βάσεις εντός της λιβυκής επικράτειας, παρότι η ισχύς του μειώθηκε σημαντικά με την εκδίωξή του από την πόλη της Σύρτης. Εξακολουθεί, όμως, να παραμένει σημαντική απειλή για την ασφάλεια της χώρας γεγονός το οποίο αποδεικνύεται από την αεροπορική επίθεση των ΗΠΑ κατά στρατοπέδου του ΙΚ στις 18 Ιανουαρίου του 2017. Είναι επιτακτική πλέον η ανάγκη για τη λήψη μέτρων σε πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο και την εγκαθίδρυση μιας κυβέρνησης με εσωτερική και διεθνή νομιμοποίηση.¹⁶⁰

Η πόλη Ντέρνα στην Ανατολική Λιβύη ήταν εστία ανάπτυξης ριζοσπαστικού τζιχαντισμού πολύ πριν την έκρηξη της «Αραβικής Άνοιξης». Εκατοντάδες μαχητές από την πόλη μεταφέρθηκαν στο Ιράκ και πολέμησαν κατά των αμερικανικών δυνάμεων κατά το αποκορύφωμα των εχθροπραξιών. Μαζί με την πόλη της Βεγγάζης ενίσχυαν

---

¹⁶⁰ Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», 2017, ό.π., σελ 106.

σταθερά το ΙΚ στη Συρία. Η επιστροφή μαχητών από τη Συρία στην Ντέρνα είχε ως αποτέλεσμα να σχηματιστεί το ριζοσπαστικό ισλαμικό συμβούλιο (Shura) και σταδιακά να ελέγξουν την πόλη. Το ΙΚ απέστειλε από τη Συρία τρεις αξιωματούχους προς οργάνωση του συμβουλίου, αλλά παρείχε και κάθε είδους άλλη βοήθεια. Το 2015 το ΙΚ δημιούργησε ένα δεύτερο πόλο καταλαμβάνοντας την πόλη της Σύρτης από την Ansar al- Saria, μία από τις ομάδες που ήταν υπεύθυνες για την επίθεση εναντίον των εγκαταστάσεων της διπλωματικής αποστολής των ΗΠΑ στη Βεγγάζη και το θάνατο του Αμερικανού Πρέσβη Κρις Στίβενς τον Σεπτέμβριο του 2012. Τον Φεβρουάριο του 2015 το ΙΚ αποκεφάλισε 21 Αιγύπτιους κόπτες χριστιανούς στη Σύρτη. Μέσα στους επόμενους μήνες το ΙΚ εξεδίωξε την Ansar al - Sharia και τις Ταξιαρχίες των πολιτοφυλάκων που ήταν σε πλήρη στήριξη της Misratan και συνυπήρχαν με την πρώτη. Το ΙΚ ανέλαβε πλήρως τον έλεγχο μιας πόλης 80.000 περίπου κατοίκων μαζί με τις γειτονικές πόλεις Bin Jawad and An Nawfaliyah¹⁶¹.

Το ΙΚ διοίκησε με τη χρήση της Σαρήα, δημιούργησε θρησκευτική αστυνομία, ενήργησε ως μεσάζοντας στην μεταναστευτική κίνηση της Μεσογείου και προχώρησε στην καθιερωμένη πολιτική των αποκεφαλισμών και εξαναγκαστικών μετανοήσεων. Οι τραπεζικές κατασχέσεις και οι εκβιασμοί του τοπικού πληθυσμού επανελήφθησαν, όπως και στις περιοχές του Ιράκ και της Συρίας. Το ΙΚ επέκτεινε την παρουσία του στις πόλεις Benghazi, Ajdabiyah, Tripoli, Misrata, Derna, Sabratha, και πιθανόν και αλλού. Το ΙΚ ενθάρρυνε τη μετακίνηση ξένων μαχητών από το Λίβανο προς τη Λιβύη στο πλαίσιο της εξάπλωσής του. Ξένοι μαχητές είχαν τη δυνατότητα με σχετική ευκολία να εισέρχονται από ξηράς μέσω Τυνησίας, Τσαντ, Αιγύπτου και Σουδάν, ενώ εξίσου εφικτό ήταν και από τη θάλασσα. Το ΙΚ στη Λιβύη δεν το υπηρέτησαν μόνο γηγενείς μαχητές, αλλά και μαχητές από την Τυνησία, Αίγυπτο, Ιράκ, Υεμένη, Σαουδική Αραβία, Νιγηρία και άλλες εθνικότητες. Μόνο οι μαχητές από την Τυνησία υπολογίζονται σε 1.000, ενώ υπήρξαν ενδείξεις συνεργασίας με το βιλαέτι του Σινά. Το ΙΚ επεδίωξε να χρησιμοποιήσει το πετρέλαιο της Λιβύης ως πηγή εσόδων. Επιχείρησε να καταλάβει τις πετρελαιοπηγές στο Al Sidr και Ras Lanuf. Επιτέθηκε στις δυνάμεις του εθνικού στρατού της Λιβύης του

---

¹⁶¹ Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», 2017, ό.π, σελ 132.

στρατηγού Χαλίφα Χαφτάρ ¹⁶² στη Βεγγάζη, του διοικητή της ανατολικής κυβέρνησης της Λιβύης¹⁶³. Το ΙΚ ενισχύοντας τη θέση του στη Σύρτη προέβη σε επιθέσεις μικρότερης κλίμακας στην Τρίπολη, στη Μισράτα, καθώς και στη Βεγγάζη εναντίον των δυνάμεων του στρατηγού Χαφτάρ.

Το ΙΚ το 2015 προσπάθησε να προβάλει την ισχύ του στη Τυνησία, ελπίζοντας στην αποσταθεροποίησή της και με απώτερο στόχο να μπορέσει να ενδυναμώσει τη θέση του στην Αλγερία. Ομάδα του ΙΚ από την πόλη Sabratha της Λιβύης ήταν υπεύθυνη για επιθέσεις εντός της Τυνησίας κατά το 2015 και 2016. Οι ΗΠΑ πραγματοποίησαν αεροπορικές επιθέσεις εναντίον της ομάδας που είχε ως βάση την πόλη Sabathra, τον

---

¹⁶² Ο απόστρατος στρατηγός Χαλίφα Χαφτάρ είναι Λίβυος και Αμερικανός πολίτης, στρατιωτικός αξιωματικός και επικεφαλής του Εθνικού Στρατού της Λιβύης (LNA). Αντικατέστησε εννέα εκλεγμένα δημοτικά συμβούλια από στρατιωτικούς διοικητές και από τον Μάιο του 2019, συμμετείχε στον Δεύτερο Λιβυκό Εμφύλιο Πόλεμο. Στις 2 Μαρτίου 2015 διορίστηκε διοικητής των ένοπλων δυνάμεων που ήταν πιστοί στο εκλεγμένο νομοθετικό σώμα, στη Λιβυκή Βουλή των Αντιπροσώπων. Ο Χαφτάρ γεννήθηκε στην πόλη της Ajdabiya της Λιβύης. Υπηρέτησε στον λιβυκό στρατό υπό τον Μουαμάρ Καντάφη και πήρε μέρος στο πραξικόπημα που έφερε τον Καντάφη στην εξουσία το 1969. Έλαβε μέρος με τον λιβυκό στρατό κατά του Ισραήλ στον πόλεμο του Yom Kippur το 1973. Το 1987 κατά τη διάρκεια του πολέμου ενάντια στο Τσαντ συνελήφθη. Ο Καντάφη κατελήφθη από μεγάλη αμμηχανία και αποτέλεσε σημαντικό πλήγμα για τις φιλοδοξίες του στο Τσαντ. Ενώ φυλακίστηκε, μαζί με τους συναδέλφους του σχημάτισαν ομάδα με την ελπίδα να ανατρέψουν τον Καντάφη, αλλά απέτυχαν. Απελευθερώθηκε γύρω στο 1990 κατόπιν πιέσεων και συμφωνίας με την κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών. (Κυριάκος Θ. Νικολάου–Πατραγάς, παραδόσεις στη Σχολή Εθνικής Ασφάλειας της Αστυνομικής Ακαδημίας, 12-12-2019). Μέσω Γαλλίας ταξίδεψε στις ΗΠΑ, όπου και πέρασε σχεδόν δύο δεκαετίες στο Langley της Βιρτζίνια στις ΗΠΑ, κερδίζοντας την αμερικανική ιθαγένεια. Το 1993, ενώ κατοικούσε στις Ηνωμένες Πολιτείες, καταδικάστηκε ερήμην σε εγκλήματα κατά της Τζαμαχιρίας και καταδικάστηκε σε θάνατο. Ο Χαφτάρ κατείχε ανώτερη θέση στις δυνάμεις που ανέτρεψαν τον Καντάφη στον λιβυκό εμφύλιο πόλεμο. Το 2014 ήταν διοικητής του Λιβυκού Στρατού όταν το Γενικό Εθνικό Κογκρέσο (ΓΕΚ) του ζήτησε να εγκαταλείψει την εξουσία, αλλά αρνήθηκε. Ο Χαφτάρ ξεκίνησε μια εκστρατεία εναντίον του ΓΕΚ και των ισλαμικών φονταμενταλιστών συμμάχων του. Η καμπάνια του επέτρεψε να διεξαχθούν εκλογές για να αντικατασταθεί το ΓΕΚ, αλλά στη συνέχεια να εξελιχθεί σε εμφύλιο πόλεμο. Το 2017, ο Ramzi al-Shaeri, αντιπρόεδρος του δημοτικού συμβουλίου της Ντέρνα και οι δικηγόροι Ryan Goodman και Alex Whiting, κατηγορούσαν τον Χαφτάρ για το έγκλημα πολέμου να διατάξει τη δολοφονία αιχμαλώτων πολέμου κατά την ανάκτηση της Ντέρνα. Ο Χαφτάρ χαρακτηρίστηκε ως «ο πιο ισχυρός πολέμαρχος της Λιβύης», έχοντας αγωνιστεί «με και κατά σχεδόν κάθε σημαντικής παράταξη» στις συγκρούσεις της Λιβύης, ότι έχει «φήμη για ασυναγώνιστη στρατιωτική εμπειρία» και πως κυβερνάει με «σιδερένια γροθιά» <https://cutt.ly/ErxdYfH>, (ημερομηνία πρόσβασης 10-09-2019).

¹⁶³ Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», 2017,ό.π., σελ 109-110.

Φεβρουάριο του 2016. Το καλοκαίρι και το φθινόπωρο του ίδιου έτους επανέλαβαν τις αεροπορικές επιθέσεις, παρέχοντας βοήθεια σε ομάδες πολιτοφυλακών από τη Μισράτα και εξεδίωξαν την πλειοψηφία των μαχητών του ΙΚ από τη Σύρτη. Το ΙΚ μάχεται οποιαδήποτε άλλη τζιχαντιστική ομάδα στη Λιβύη που δεν ορκίζεται υπακοή στον αρχηγό του, αλλά και τις ομάδες που συμμετείχαν στη δημοκρατική διαδικασία στην μετά Καντάφη εποχή¹⁶⁴.

Η μείωση ελέγχου του ΙΚ, από την άνοιξη του 2015 μέχρι το χειμώνα του 2016-17, απεικονίζεται στο Χάρτη 13. Ειδικές δυνάμεις των ΗΠΑ και του Ηνωμένου Βασιλείου παρείχαν περιορισμένη υποστήριξη στην επιτυχία των πολιτοφυλακών Misratan. Οι τελευταίοι, όπως και το ΙΚ, υπέστησαν βαριές απώλειες κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων. Πολλοί μαχητές του ΙΚ δραπέτευσαν σε διάφορες περιοχές όπως η νότια περιοχή Fezzan στα σύνορα με το Τσαντ και την Αλγερία. Μέχρι το χειμώνα του 2016-17 το ΙΚ δεν ασκούσε ουσιαστικό έλεγχο σε καμία περιοχή της χώρας, παρότι υπήρχαν πολυάριθμοι πυρήνες του εντός αυτής¹⁶⁵.

4.3 Συστημικοί δρώντες

4.3.1 Κάταρ

Με την έναρξη των Αραβικών εξεγέρσεων το 2010, το Συμβούλιο Συνεργασίας των έξι χωρών του Κόλπου επικεντρώθηκε κυρίως στην επιβίωση των καθεστώτων τους. Η Σαουδική Αραβία, το Κάταρ, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, το Μπαχρέιν, το Κουβέιτ και σε μικρότερο βαθμό το Ομάν, λειτουργούν κάτω από τις δικές τους εσωτερικές προκλήσεις και όχι με βάση το κοινό καλό του Κόλπου. Κατά συνέπεια, οι χώρες του Συμβουλίου, λαμβάνοντας υπόψη τα κρατικά τους συμφέροντα, υιοθέτησαν μια

---

¹⁶⁴ Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», 2017, ό.π, σελ 111.

¹⁶⁵ Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», 2017, ό.π, σελ 112.

αντιφατική στάση στις περισσότερες αραβικές χώρες, όπως για παράδειγμα στις περιπτώσεις της Λιβύης, της Αιγύπτου, της Υεμένης και της Συρίας¹⁶⁶.

Το Κάταρ έχει έκταση 11.627 km² και πληθυσμό 2.644.000 κατοίκους από τους οποίους 313.000 είναι πολίτες του Κάταρ και οι υπόλοιποι 2.300.000 είναι μετανάστες, μεταξύ αυτών 200.000 Αιγύπτιοι. Παρά το μικρό του μέγεθός του, ασκεί δυσανάλογα μεγάλη επιρροή παγκοσμίως και αναγνωρίζεται ως μέση δύναμη και επιθυμεί να προωθήσει και να προβάλλει την ισχύ του στο σύστημα της Μέσης Ανατολής. Έχει αναπτύξει στενότερη συνεργασία με την οργάνωση των ΑΜ, όπως και με το Ιράν και την Τουρκία, που επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό το σύστημα της Μέσης Ανατολής. Το Κάταρ προσπαθεί να ανταγωνισθεί τον ηγεμονισμό της Σαουδικής Αραβίας στον Κόλπο και εν γένει στον αραβομουσουλμανικό κόσμο. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού χρησιμοποιείται το ισλαμιστικό κίνημα των ΑΜ. Επιπλέον χρηματοδοτεί και συνεργάζεται με πρώην και νυν στελέχη της ΑQ και του ΙΚ για ενέργειες στο επιχειρησιακό - στρατιωτικό επίπεδο και συγκεκριμένα στα μέτωπα που έχουν αναπτυχθεί εντός των κρατών που έχουν στοχοποιηθεί. Η Ντόχα επεμβαίνει στη Συρία, στο Λίβανο, στην Υεμένη προκειμένου να αποσταθεροποιήσει το Βασίλειο της Σαουδικής Αραβίας. Επίσης έχει καταστεί και μεγάλος χρηματοδότης, μέσω της τουρκικής κυβέρνησης, των τρομοκρατικών δυνάμεων που πολεμούν το καθεστώς του Άσαντ. Είναι γνωστή η συνεργασία του Κάταρ με την ΑQ, όπως για παράδειγμα με το στέλεχος της Αμπεντελχακήμ Μπελχάγκ, που προσέφερε τις υπηρεσίες του για την εκδίωξη του καθεστώτος Καντάφη και στη συνέχεια το ίδιο πρόσωπο μετακινήθηκε στην Συρία, καθ' υπόδειξή της, για να οργανώσει τις προαναφερόμενες τρομοκρατικές ομάδες. Επιπλέον, έπαιξε σημαντικό ρόλο στην ανατροπή του καθεστώτος Μουμπάρακ στην Αίγυπτο και την ανάληψη της εξουσίας από τη φιλική ισλαμιστική οργάνωση των ΑΜ. Δεν διστάζει να συνεργαστεί με την Τεχεράνη στο Μπαχρέιν και την Υεμένη, λόγω της υπεροχής του σιιτικού στοιχείου σε αυτές¹⁶⁷. Ο γεωπολιτικός παράγων που

---

¹⁶⁶ Sailer Mathias. «Changed Priorities in the Gulf: Saudi Arabia and the Emirates rethink their relationship with Egypt», 2016, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/hrxdN8J> σελ. 1- 8, (ημερομηνία πρόσβασης 30-07-2019).

¹⁶⁷ Ιωάννης Θ. Μάζης, *Γεωπολιτικά Ζητήματα στην Ευρύτερα Μέση Ανατολή Τόμος II*, επιμέλεια Κυριάκου Θ. Νικολάου Πατραγά, Λειμών, Αθήνα, 2018, σελ 1291-92.

χρησιμοποιείται από το Κάταρ για την επίτευξη των στόχων του είναι οι ΑΜ. Η προβολή ισχύος του Κάταρ στο εξεταζόμενο ΓΥ θα μειωθεί με τυχόν επικράτηση του στρατηγού Χαφτάρ στην Λιβύη. Το ίδιο συμβαίνει και στην Αίγυπτο λόγω της κατάρρευσης του καθεστώτος των ΑΜ. Η πιθανή επικράτηση υπερσυστημικών και περιφερειακών δρώντων (ΗΠΑ, Ρωσία, Γαλλία, Η.Β) με αντίθετα συμφέροντα στο εξεταζόμενο ΓΥ θα το θέσει εκτός της σφαίρας επιρροής του.

4.3.2 Σαουδική Αραβία

Η Σαουδική Αραβία και οι μοναρχίες του Κόλπου ήταν ιδιαίτερα ανήσυχες, γιατί για πρώτη φορά μετά την εισβολή στο Κουβέιτ, από τον Σαντάμ Χουσεΐν το 1990, ένιωσαν να τίθεται σε κίνδυνο η επιβίωση τους από το ΙΚ και αποφάσισαν να βοηθήσουν μέσω της συμμετοχής τους στις αμερικανικές επιθέσεις εναντίον αυτού¹⁶⁸. Ιδιαίτερος σημαντική είναι η ανάδειξη του ρόλου και της ευθύνης της Σαουδικής Αραβίας στην ενίσχυση της τρομοκρατίας. Από τους 19 αεροπειρατές που έλαβαν μέρος στην τρομοκρατική επίθεση κατά των Δίδυμων Πύργων της Νέας Υόρκης, την 11^η Σεπτεμβρίου του 2001, οι 15 ήταν Σαουδάραβες. Ο Μπιν Λάντεν ήταν μέλος της σαουδαραβικής ελίτ. Οι επίσημες αμερικανικές αρχές γνώριζαν μέσω των εγγράφων που τους είχαν προσκομίσει οι αρμόδιες υπηρεσίες, ότι μέγας χρηματοδότης της AQ και άλλων εξτρεμιστικών τζιχαντιστικών ομάδων ήταν η Σαουδική Αραβία και οι μοναρχίες του Κόλπου. Παρά ταύτα ο Πρόεδρος Τζορτζ Γουόκερ Μπους αποσιώπησε το γεγονός και δεν κατηγόρησε τη Σαουδική Αραβία ως υπεύθυνη για την επίθεση. Δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να υποτιμάται η μεγάλη επιρροή που ασκεί η Σαουδική Αραβία στη Μέση Ανατολή. Ο κύριος λόγος δεν είναι άλλος από τα τεράστια αποθέματα πετρελαίου που διαθέτει. Ο Ουαχαμπισμός,¹⁶⁹ το επίσημο δόγμα του κράτους, αποτελεί φονταμενταλιστική εκδοχή του Ισλάμ του 18^{ου} αιώνα, επιβάλλει με αυστηρότητα το νόμο της σαρήα, όπου οι γυναίκες είναι δεύτερης κατηγορίας πολίτες, ενώ οι Σηίτες και οι

---

¹⁶⁸ Patric Cockburn, *Η επιστροφή των Τζιχαντιστών – το Ισλαμικό Κράτος και η νέα εξέγερση των Σουνιτών*, Μεταίχιμο, Αθήνα, 2014, σελ 10.

¹⁶⁹ Το ΙΚ και η AQ έχουν στηρίξει την ιδεολογία τους στον Ουαχαμπισμό.

Σούφι θεωρούνται αιρετικοί και αποστάτες, ενώ αντιμετωπίζονται με σκληρότητα και οι διώξεις δεν διαφέρουν σε τίποτα από αυτές των εβραίων και των χριστιανών. Η ανάδυση του ισλαμικού φονταμεταλισμού είναι το αποτέλεσμα της κυριαρχίας του Ουαχαμισισμού επί του σονιτικού Ισλάμ¹⁷⁰.

Η Σαουδική Αραβία οργάνωσε και χρηματοδότησε ένα δίκτυο κατασκευής τζαμιών και εκπαίδευσης ιεροκηρύκων σε πολλές χώρες της Μέσης Ανατολής, της Βόρειας Αφρικής και της Ευρώπης, ιδιαίτερα στην περιοχή των Βαλκανίων. Με αυτόν τον τρόπο ασκήθηκε τεράστια πίεση στους Σηίτες και οι συγκρούσεις με τους Σονίτες έλαβαν τη μορφή ακήρυχτου πολέμου. Οι σχέσεις μεταξύ των πιστών στα δύο «δόγματα» δηλητηριάζονται καθημερινά. Επίσης οι ΑΜ ασκούν μεγάλη επιρροή στο εσωτερικό της Σαουδικής Αραβίας και στις χώρες του Κόλπου¹⁷¹. Η Σαουδική Αραβία, η Αίγυπτος και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα έχουν αποφασίσει να εμποδίσουν την άνοδο των ΑΜ στην βόρεια Αφρική. Τα μέλη των ΑΜ, αντιδρώντας, επικρίνουν τις κυβερνήσεις του Κόλπου για τη στήριξη που παρείχαν στον Στρατηγό Σίση στην ανατροπή του καθεστώτος των ΑΜ στην Αίγυπτο, όπως και για την οικονομική στήριξη που συνεχίζουν να παρέχουν στον Σίση, πλην του Κάταρ που έχει ταχθεί στο πλευρό τους. Ο βασιλικός οίκος των Σαούντ, διακρίνοντας τον κίνδυνο που ελλοχεύει για τη συνέχιση της δυναστείας από τους ΑΜ, πιέζει το Κάταρ για τον τερματισμό της υποστήριξης προς αυτούς και την εκδίωξή τους, λαμβάνοντας υπόψη ότι στο εσωτερικό στερείται κοινωνικής βάσης¹⁷². Το σαουδαραβικό καθεστώς των Σαούντ αποτελεί τον θεματοφύλακα της ισλαμικής πίστης. Οι ιερότερες πόλεις των μουσουλμάνων Μέκκα και Μεδίνα βρίσκονται εντός της σαουδαραβικής επικράτειας¹⁷³.

---

¹⁷⁰ Παρασκευή Κεφαλά, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Αιγαίου, παραδόσεις στη Σχολή Εθνικής Ασφάλειας της Αστυνομικής Ακαδημίας, 18-10-2019.

¹⁷¹ Patric Cockburn, 2014, ό.π., σελ 27-29.

¹⁷² Φακατσέλης Αχιλλέας, «Ο ψυχρός πόλεμος στον Περσικό κόλπο, οξύνεται η αντιπαράθεση Ιράν-Σαουδικής Αραβίας» Εφημερίδα *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, 23/04/2011.

¹⁷³ Παρασκευή Κεφαλά, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Αιγαίου, παραδόσεις στη Σχολή Εθνικής Ασφάλειας της Αστυνομικής Ακαδημίας, 18-10-2019.

Οι ΗΠΑ, αντιλαμβανόμενες τη σχέση μεταξύ των καθεστώτων της Σαουδικής Αραβίας, Μπαχρέιν και Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων και των Σονιτών εξτρεμιστών, απαίτησαν τη συμμετοχή τους στους αεροπορικούς βομβαρδισμούς εναντίον των τζιχαντιστών στη Συρία, προκειμένου να συμβάλλει στη διάρρηξη των σχέσεων μαζί τους. Η Σαουδική Αραβία το 2015 δέχθηκε μεγάλο πλήγμα από το ΙΚ, όταν ανέλαβε την ευθύνη για 15 τρομοκρατικές επιθέσεις σε σιιτικά τεμένη εντός της επικράτειάς της. Η Σαουδική Αραβία προσπαθεί να ασκήσει ηγετική πολιτική στις χώρες του Κόλπου, μην διστάζοντας να καταστείλει την «Αραβική Άνοιξη» στο Μπαχρέιν, όπου εμπλεκόταν η σιιτική μειονότητα της χώρας, χρησιμοποιώντας τις ένοπλες δυνάμεις της. Ενώ ο μακροχρόνιος πόλεμος με τους Σηίτες Χούτι στην Υεμένη αποτελεί πλέον σημείο αναφοράς για την γενικότερη στάση της ¹⁷⁴.

Η στρατηγική «διαίρει και βασίλευε» που ακολουθείται από τις χώρες του Κόλπου, μεταξύ αυτών και η Σαουδική Αραβία, καταστέλλει ορισμένες ισλαμιστικές τρομοκρατικές οργανώσεις, αλλά ενδυναμώνει ωστόσο τον σεχταρισμό των Σαλαφιστών και ουσιαστικά δεν αποτελεί λύση για τις χώρες του Κόλπου. Η Σαουδική Αραβία έχει αναμειχθεί σε αρκετές συγκρούσεις στις γειτονικές της χώρες. Η στρατηγική της Σαουδικής Αραβίας έχει ως άξονα τη μη σύγκρουση με τις στρατιωτικές δυνάμεις του Ιράν, της Χεζμπολάχ και της Ρωσίας, αλλά τον πόλεμο δια αντιπροσώπων (proxy wars). Οι σαουδαραβικές αρχές ασφαλείας θεωρούνται ιδιαίτερος ικανές και αποτελεσματικές. Το ΙΚ επιδιώκει τη δημιουργία πυρήνων εντός του βασιλείου των Σαούντ. Αυτό πιστοποιείται από την πλευρά του και από την ανακοίνωση ίδρυσης του βιλαετιού της Σαουδικής Αραβίας το 2014. Επίσης, αντιδράσεις προκάλεσε η πρόσφατη επίθεση εναντίον των πετρελαϊκών εγκαταστάσεων της γιγαντιαίας εθνικής πετρελαϊκής εταιρείας ARAMCO, με τη χρήση τηλεκατευθυνόμενων μη επανδρωμένων αεροσκαφών (UAVs)¹⁷⁵. Πολλοί ξένοι αξιωματούχοι θεωρούν ότι η χρηματοδότηση του ΙΚ

---

¹⁷⁴ Max Fischer, «The cold war between Saudi Arabia and Iran that's tearing apart the Middle East, explained» 2016, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/2rxd1wh> (ημερομηνία πρόσβασης 23-12-2019).

¹⁷⁵ «Σαουδική Αραβία: Η επίθεση των Χούτι μειώνει κατά 50% την παραγωγή του πετρελαίου» διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/Qrxd2wQ>, (ημερομηνία πρόσβασης 25-12-2019).

προέρχεται και από Σαουδάραβες ιδιώτες. Επίσης, θεωρούν ύποπτη τη στάση του Σαουδαραβικού καθεστώτος απέναντι στο ΙΚ¹⁷⁶.

Οι σχέσεις με τις ΗΠΑ έχουν διαταραχθεί καθώς μια σειρά από γεγονότα μεγάλωσαν το χάσμα ανάμεσα στην Ουάσιγκτον και το Ριάντ, καθιστώντας αναπόφευκτη την περαιτέρω γεωπολιτική αυτονόμηση της Σαουδικής Αραβίας και την συνεπαγόμενη διάβρωση των θεμέλιων, επί των οποίων εδράζεται η περιφερειακή αμερικανική πρωτοκαθεδρία. Η προεδρία Ομπάμα ήταν ιδιαίτερος συγκαταβατική έναντι των ΑΜ και της κυβέρνησης Μόρση στην Αίγυπτο, ενώ υπήρξε και φανερό απροθυμία της αμερικανικής κυβέρνησης να νομιμοποιήσει επί σειρά ετών την αιγυπτιακή αντεπανάσταση του Ιουλίου 2013, δημιουργώντας έντονα ερωτηματικά στη Σαουδική Αραβία για το ενδεχόμενο οι ΗΠΑ να στήριζαν και οι ίδιες με την αποσταθεροποιητική δυναμική των αραβικών εξεγέρσεων¹⁷⁷.

Τον Απρίλιο του 2019, ο στρατηγός Χαφτάρ ξεκίνησε εκστρατεία για την κατάληψη της Τρίπολης, με τη βοήθεια της Αιγύπτου, της Σαουδικής Αραβίας και των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων. Και οι τρεις χώρες εκτιμούν ότι ο Χαφτάρ μπορεί να αντιμετωπίσει την επιρροή στη χώρα των ισλαμιστών, ενώ βρίσκονται απέναντι από την Τουρκία το Κάταρ και μέχρι πρότινος το Σουδάν. Οι χώρες αυτές στηρίζουν την κυβέρνηση Αλ Σάρατζ και τα συμφέροντα των ΑΜ στην επικράτεια της Λιβύης. Η προβολή ισχύος της Σαουδικής Αραβίας στο σύστημα της Μέσης Ανατολής θα βρίσκεται σε διαρκή αμφισβήτηση από το Ιράν και τις χώρες που ασκεί επιρροή.

4.3.3 Ισραήλ

Το κράτος του Ισραήλ βρίσκεται στην καρδιά της Μέσης Ανατολής. Από την ίδρυσή του ως ανεξάρτητο κράτος μέχρι και σήμερα, έχει αντιμετωπίσει διάφορους εχθρούς, κρατικούς ή μη δρώντες. Η μη αποδοχή από πλευράς Αράβων της παρουσίας του στη συγκεκριμένη περιοχή, το έχει αναγκάσει να δημιουργήσει ένα δόγμα

---

¹⁷⁶ Eric Cuunnigham & Brian Murphy «*Islamic State asserts responsibility for Shiite mosque blast in Saudi Arabia*», 2015, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/Orxd28r> (ημερομηνία πρόσβασης 23-12-2019).

¹⁷⁷ Θεόδωρος Τσακίρης, «Το γεωπολιτικό τετράγωνο ΗΠΑ, Ρωσίας, Ιράν, Σαουδικής Αραβίας» ό.π.

ασφαλείας, το οποίο κυριαρχείται από το αίσθημα «πολιορκίας» από τα γειτονικά αραβικά κράτη. Το αίσθημα αυτό έχει μεταδοθεί και στην κοινωνία του Ισραήλ. Οι αραβοϊσραηλινοί πόλεμοι, οι τρομοκρατικές επιθέσεις και η «αντιφάντα» από πλευράς Παλαιστινίων, έχουν ενισχύσει τη συγκεκριμένη στάση, ενδυναμώνοντας ταυτοχρόνως τη στρατιωτική του ισχύ και τις λειτουργίες ασφαλείας. Το Ισραήλ ακολουθεί μια αμφίσημη πολιτική στο συριακό εμφύλιο, αλλά και στη σύγκρουση μεταξύ Σονιτών και Σηιτών. Επίσημως, η ισραηλινή κυβέρνηση διακηρύσσει την ουδετερότητά της στο συριακό εμφύλιο. Υπάρχουν δύο πολιτικές τάσεις στο συγκεκριμένο ζήτημα. Η πρώτη επιθυμεί την παραμονή του Άσαντ στην εξουσία, καθώς θεωρείται «ο διάβολος που το Ισραήλ γνωρίζει». Οι υποστηρικτές της τάσης αυτής αναφέρουν ότι το καθεστώς Άσαντ για σχεδόν τέσσερις δεκαετίες διατήρησε την ηρεμία στα σύνορα των δύο χωρών και έχει λειτουργήσει ως ανάχωμα κατά των ισλαμιστικών κομμάτων που επιχειρούν να καταλάβουν την εξουσία στη Συρία. Η διαφορετική πολιτική προσέγγιση επιθυμεί την πτώση του καθεστώτος Άσαντ, άρα και της επιρροής του Ιράν στη χώρα, όπως και της πιθανολογούμενης μη μεταφοράς όπλων στην Χεζμπολάχ μέσω της συριακής επικράτειας. Μην μπορώντας να απαντήσει σε αυτό το δίλημμα η ισραηλινή κυβέρνηση ακολουθεί επισήμως ουδέτερη πολιτική.¹⁷⁸

Το Ισραήλ έχει συνάψει μια ανεπίσημη «αιρετική συμμαχία» με τη Σαουδική Αραβία. Στα παλαιστινιακά εδάφη η Χαμάς αποτελεί «παιδί» των ΑΜ, κατόπιν ενθάρρυνσης του Ισραήλ, που χρηματοδότησε και στήριξε υποψηφίους της τοπικής αυτοδιοίκησης τις δεκαετίες του 1970 και 1980 - κυρίως εξτρεμιστές και ισλαμιστές - ενάντια στους υποψηφίους της Οργάνωσης για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης¹⁷⁹.

Για το Ισραήλ είναι ιδιαίτερος ανησυχητική η ενίσχυση της προβολής ισχύος του Ιράν τα τελευταία χρόνια στο σύστημα της Μέσης Ανατολής. Έχοντας κατορθώσει να καταστεί περιφερειακός δρών, το Ιράν κατόρθωσε να ενδυναμώσει τη Χεζμπολάχ στον

---

¹⁷⁸ Malmvig Helle, «Geopolitics and non-western intervention in Syria Israel's Conflicting Interests in the Syrian war, 2016, DIIS· Danish Institute for international studies, διαθέσιμο στο rb.gy/yocxkb (ημερομηνία πρόσβασης 14-12-2019).

¹⁷⁹ Berti, Benetteta, «Seeking Stability: Israel's approach to the Middle East and North Africa», σελ. 1-3. 2015. διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/Crxd3q4> (ημερομηνία πρόσβασης 14-12-2019).

Λίβανο και θεωρείται ως μια από τις μεγαλύτερες επιτυχίες της εξωτερικής πολιτικής του, καθώς η Τεχεράνη επιθυμεί να προωθήσει τον Σηιτισμό και το Θεοκρατικό σύστημα διακυβέρνησης σε όλο τον μουσουλμανικό κόσμο¹⁸⁰. Σε αυτό συνετέλεσε και η υποστήριξη του Ιράν προς την Χαμάς και προς τους Παλαιστίνιους Τζιχαντιστές. Οι συγκρούσεις του Ισραήλ με αυτές τις οργανώσεις, σε στρατιωτικό επίπεδο, χαρακτηρίζονται ως ασύμμετρες.

Το Τελ Αβίβ επιδιώκει να προσεγγίσει διπλωματικά τις χώρες της περιφέρειάς του. Δεν πρόκειται να έρθει σε επαφή με το Ιράν και τους συμμάχους του, γιατί τους θεωρεί την μεγαλύτερη απειλή για την ασφάλειά του. Οι εκ διαμέτρου αντίθετες απόψεις με τη Τουρκία και ο νεοοθωμανισμός του Ερντογάν, καθιστά απαγορευτική την όποια προσέγγιση. Όμως, οι οικονομικές σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών δεν έχουν επηρεαστεί στο ελάχιστο, υποδεικνύοντας ότι υπάρχει δυνατότητα προσέγγισης στο μέλλον. Το Ισραήλ και η Σαουδική Αραβία μοιράζονται την αντίθεσή τους για το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν αλλά και για το γεγονός ότι η Τεχεράνη εμφανίζει ηγεμονικές τάσεις σε περιφερειακό επίπεδο. Με την Αίγυπτο του στρατάρχη Σίση υπάρχει συνεργασία στο θέμα της Χερσονήσου του Σινά και της Λωρίδας της Γάζας. Σύμφωνα με τους όρους της συνθήκης του Καμπ Ντέιβντ, η χερσόνησος του Σινά αποτελεί αποστρατικοποιημένη ζώνη, όμως το Ισραήλ έχει συναινέσει με τη στάση του στην ανάπτυξη στρατιωτικών δυνάμεων της Αιγύπτου για να πολεμήσουν τις τζιχαντιστικές ομάδες που δραστηριοποιούνται στην περιοχή, να ανακτήσουν τον έλεγχο και να επιβάλουν την τάξη¹⁸¹. Όσον αφορά την Ιορδανία, διατηρεί αποτελεσματική συνεργασία στο θέμα της ασφάλειας.

Τα γεγονότα της «Αραβικής Άνοιξης» επηρέασαν σχεδόν τις περισσότερες αραβικές χώρες. Το Ισραήλ δεν επιθυμεί να αναλάβει ενεργό ρόλο σε αυτά. Η στάση που κράτησε ήταν από παθητική μέχρι περιορισμένη. Κύριο βάρος στην εξωτερική του πολιτική δόθηκε στη διατήρηση των καθεστώτων της Αιγύπτου και της Ιορδανίας, γιατί

---

¹⁸⁰ Μαίρη Μπόση, *Ζητήματα Ασφάλειας στη Νέα Τάξη Πραγμάτων*, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα, 1999, σελ.87-89.

¹⁸¹ «Σινά: Μία χερσόνησος πυριτιδαποθήκη», Το Βήμα, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/hrxd8ne> (ημερομηνία πρόσβασης 19-12-2019).

με αυτά συνεργαζόταν στους τομείς της ασφάλειας και της καταπολέμησης της τρομοκρατίας. Σήμερα το πλέον σημαντικό ζήτημα για το Τελ Αβίβ είναι ο τρόπος διαχείρισης της συριακής κρίσης και της ενίσχυσης του ρόλου του Ιράν στην περιοχή . Τυχόν επικράτηση του άξονα Ρωσίας, Ιράν, καθεστώς Άσαντ και Χεζμπολάχ, θα το φέρει σε δυσχερή θέση. Όσον αφορά το Ιράκ, το ενδιαφέρον του Ισραήλ επικεντρώνεται στο ενδεχόμενο μιας κουρδικής ανεξαρτησίας. Διακαής πόθος για τους ιρακινούς Κούρδους είναι να αποκτήσουν ένα καθεστώς πλήρης αυτονομίας, αλλά οι προοπτικές για μια ενδεχόμενη ανεξαρτησία, βρίσκει αντίθετες τις ΗΠΑ και την Τουρκία. Οι ΗΠΑ, επιθυμούν να διατηρηθεί η εδαφική ακεραιότητα του Ιράκ και επίσης δεν θέλουν να τους επιρρίψει ευθύνες η διεθνής κοινότητα για την κατάσταση στο Ιράκ μετά την αποχώρηση των αμερικανικών στρατευμάτων. Η Τουρκία, θεωρεί ότι μια ενδεχόμενη ανεξαρτησία αποτελεί μεγάλο κίνδυνο, διότι θα έχει ως αποτέλεσμα να ξεσηκωθούν οι Κούρδοι που διαβιούν στην χώρα. Το Ισραήλ, ενδιαφέρεται στην προοπτική να αποκτήσουν οι Κούρδοι κρατική υπόσταση. Οι συμμαχίες με μη αραβικά κράτη αποτελεί μέρος της πάγιας τακτικής του Ισραήλ. Η πιθανότητα δημιουργίας ενός κουρδικού κράτους στο Ιράκ ή τη Συρία θεωρείται ως καίρια αλλαγή στο χώρο της Μέσης Ανατολής με δυνατότητες συνεργασίας σε πολλούς τομείς. Οι δύο ισχυρότερες τζιχαντιστικές οργανώσεις AQ και IK είναι ορκισμένοι εχθροί του Ισραήλ, έχοντας πραγματοποιήσει μικρής κλίμακας τρομοκρατικές ενέργειες στο Ισραήλ ή σε διάφορους ισραηλινούς στρατιωτικούς στόχους. Το σύνθημα των μαχητών IK αντηχεί στα αυτιά της ηγεσίας του Ισραήλ «Πρώτα η Δαμασκός, μετά η Ιερουσαλήμ». Όπως αναφέρθηκε η τζιχαντιστική οργάνωση ABM («Υποστηρικτές της Ιερουσαλήμ») δραστηριοποιείται στη χερσόνησο του Σινά. Βρίσκεται σε πόλεμο με τις δυνάμεις του αιγυπτιακού στρατού, όμως πολλές φορές έχει συνεργαστεί με ομάδες εντός της Λωρίδας της Γάζας, με αποτέλεσμα να έχει πραγματοποιήσει αρκετές επιθέσεις στα ισραηλινό - αιγυπτιακά σύνορα¹⁸².

Άξιο αναφοράς είναι οι διεργασίες που πραγματοποιούνται για τον μετασχηματισμό του δόγματος ασφαλείας του ισραηλινού στρατού. Σύμφωνα με το «momentum plan» οι ένοπλες δυνάμεις της χώρας σκοπεύουν να δαπανήσουν μεγάλα

---

¹⁸² Itamar Rabinovich, «Israel and the Changing Middle East», σελ 4-12, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/Grxd4mc> (ημερομηνία πρόσβασης 01-07-2020).

ποσά για την προμήθεια αποτελεσματικού στρατιωτικού υλικού που θα τους δώσει τη δυνατότητα να βελτιώσουν την αεροπορική άμυνα, προκειμένου να επιτύχουν ισχυρά πλήγματα κατά των εχθρών τους, μη δίνοντας τη δυνατότητα πρόκλησης επιθέσεων από αυτούς. Ο Αρχηγός των ισραηλινών ενόπλων δυνάμεων παρουσίασε στο τέλος του 2019 ένα πολυετές σχέδιο για την μετατροπή του ισραηλινού στρατού σε ταχύτερο, καλύτερα εκπαιδευμένο και πιο ικανό στην υπεράσπιση του εβραϊκού κράτους από τις μελλοντικές απειλές¹⁸³.

Το σχέδιο έχει τον διακριτικό τίτλο «Momentum», ή «Tenufa» στα εβραϊκά – προβλέπει τεράστιες επενδύσεις στην ανάπτυξη του οπλοστασίου των ισραηλινών ενόπλων δυνάμεων, όπως η αύξηση του αριθμού των μη επανδρωμένων αεροσκαφών μεσαίου μεγέθους και την απόκτηση μεγάλου αριθμού πυραύλων από τις Ηνωμένες Πολιτείες για χτυπήματα ακριβείας. Το σχέδιο τέθηκε σε ισχύ επίσημα την 1 Ιανουαρίου του 2020, χωρίς να γίνουν γνωστές λεπτομέρειες σχετικά με το χρονοδιάγραμμα υλοποίησής του, έχοντας ως καταληκτικό χρόνο υλοποίησης τα πέντε έτη.¹⁸⁴

Καταλήγοντας, το Ισραήλ αποτελεί ισχυρό κρατικό δρώντα στο σύστημα της Μέσης Ανατολής. Η κυβέρνηση Τραμπ στηρίζει αναφανδόν την κυβέρνηση Νετανιάχου. Η μεταφορά της πρεσβείας των ΗΠΑ στην Ιερουσαλήμ, η επικρότηση των απόψεων του Ισραήλ για τα υψίπεδα του Γκολάν και τους εβραϊκούς οικισμούς στα παλαιστινιακά εδάφη, έχουν ισχυροποιήσει ακόμα περισσότερο τη θέση του στο προαναφερόμενο σύστημα. Η παρουσία, όμως, ισλαμιστικών ομάδων σε Συρία, Λίβανο, Αίγυπτο και στη λωρίδα της Γάζας αποτελούν απειλή για την ασφάλεια της χώρας. Συνεπώς, η στάση που έχει τηρήσει το Ισραήλ, δηλαδή να μην εμπλέκεται ενεργά στα εσωτερικά δρώμενα άλλων αραβικών κρατών, αλλά να ενεργεί με διάφορες μυστικές αποστολές και αεροπορικές επιθέσεις κατά συγκεκριμένων στόχων είναι πιθανόν να συνεχιστεί στο εγγύς μέλλον.

---

¹⁸³ Judah Ari Gross «IDF unveils Momentum Plan to make it deadier, if it can pay for it» , διαθέσιμο στο <https://bit.ly/38qAXit> (ημερομηνία πρόσβασης 01-07-2020).

¹⁸⁴ Ο.π.

4.3.4 Ιράν

Κατά τη δεκαετία του 1970, το Ιράν αποτέλεσε τον πιο στενό σύμμαχο των ΗΠΑ στην περιοχή του Κόλπου μέχρι το 1979, όπου το καθεστώς του Σάχη ανατράπηκε από το Σηιτικό ιερατείο του Αγιατολάχ Χομεϊνί. Το αντιδυτικό θεοκρατικό καθεστώς που εγκατέστησε ο Χομεϊνί, ανάγκασε τις ΗΠΑ να επιδιώξουν στενότερες σχέσεις με τη Σαουδική Αραβία. Το Ιράν υποστηρίζει μέσω των Φρουρών της Επανάστασης, αλλά και της Χεζμπολάχ, το καθεστώς Άσαντ στη Συρία. Η σχέση του Ιράν με τη Συρία χαρακτηρίζεται στο πέρασμα του χρόνου ως στρατηγική, παρότι τα ιδεολογικά χαρακτηριστικά των καθεστώτων που την συγκροτούν είναι διαφορετικά, λαμβάνοντας υπόψη και τις πιέσεις που δέχθηκε αυτή, από το 1980 μέχρι και σήμερα¹⁸⁵. Η συνέχεια της «Ισλαμικής Αφύπνισης», αρχής γενομένης με την επανάσταση των Αγιατολάχ το 1979, αποτελούν για την ιρανική ηγεσία τα γεγονότα της «Αραβικής Άνοιξης». Θεωρεί ότι η ανατροπή αυτών των «διεφθαρμένων» καθεστώτων «αποτελεί νίκη της μεγάλης επανάστασης του ιρανικού έθνους» κατά δήλωση του Αγιατολάχ Αλί Χαμενεϊ, ανώτατου θρησκευτικού ηγέτη του Ιράν¹⁸⁶. Το πολιτικό - θρησκευτικό καθεστώς του Ιράν, παρά τις πρόσφατες διαδηλώσεις εναντίον του, έχει την υποστήριξη μεγάλου μέρους του κοινωνικού συνόλου, δίνοντάς του τη δυνατότητα να πρωταγωνιστεί ως περιφερειακή δύναμη στα τεκταινόμενα της Μέσης Ανατολής. Η σφαίρα επιρροής του Ιράν εκτείνεται στις σηιτικές κοινότητες του Λιβάνου, της Υεμένης, της Συρίας, του Ιράκ και των περισσότερων χωρών του Κόλπου, μεταξύ των οποίων και της περιοχής Αλ Κτέιφ της Σαουδικής Αραβίας¹⁸⁷.

---

¹⁸⁵ Μιχάλης Σαρλής, Συστημική Γεωπολιτική & Ανθρωπογεωγραφία της Μέσης Ανατολής – Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση και Χαρτογραφία του Συμπλόκου Συρίας, Ιράν, Λιβάνου, Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα, 2019, σελ.13.

¹⁸⁶ Άρεφ Αλομπέντ , «Ο ακήρυχτος πόλεμος μεταξύ Ιράν και Σαουδικής Αραβίας», Κέντρο Μεσογειακών, Μεσανατολικών και Ισλαμικών Σπουδών, 2011, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/hrxd7j2> (ημερομηνία πρόσβασης 14-12-2019).

¹⁸⁷ Άρεφ Αλομπέντ , «Ο ακήρυχτος πόλεμος μεταξύ Ιράν και Σαουδικής Αραβίας», Κέντρο Μεσογειακών, Μεσανατολικών και Ισλαμικών Σπουδών, 2011,ό.π.

Το Ιράν αντιλαμβάνεται τα γεγονότα της «Αραβικής Άνοιξης» ως εξεγέρσεις, οι οποίες αποτελούν τη συνέχεια της «Ισλαμικής Αφύπνισης», που ξεκίνησε με την ιρανική επανάσταση του 1979. Σήμερα, η ανατροπή αυτών των διεφθαρμένων καθεστώτων αποτελεί νίκη της μεγάλης επανάστασης του ιρανικού έθνους, κατά δήλωση του Αγιατολάχ Αλί Χαμενεϊ.¹⁸⁸ Η προσπάθεια εδραίωσης του Ιράν ως περιφερειακής δύναμης περνάει μέσα από την πυρηνική τεχνολογία που έχει μετατραπεί ως ένα νέο σύνθημα του ιρανικού εθνικισμού. με πολιτικό στόχο τη δημιουργία εθνικής συναίνεσης γύρω από την απόκτηση πυρηνικής τεχνολογίας. Η επιδίωξη του Ιράν για μετατροπή του σε πυρηνική δύναμη και συνεπαγόμενης ηγεμονίας στον αραβικό – ισλαμικό κόσμο το έχει καταστήσει ως την υπ' αριθμόν ένα απειλή για τους υπερσυστημικούς και περιφερειακούς δρώντες. Η «Αραβική Άνοιξη» του έχει προσφέρει για πρώτη φορά μετά την επανάσταση του 1979, την ευκαιρία να κινηθεί με προσοχή και ευελιξία επιδιώκοντας να αντιταχθεί στους σκοπούς των ΗΠΑ και των συμμάχων τους στο σύστημα της Μέσης Ανατολής. Η αποχώρηση των αμερικανικών στρατιωτικών δυνάμεων από το Ιράκ και η συνακόλουθη αύξηση της ιρανικής επιρροής σχεδόν 25 χρόνια από τη λήξη του αιματηρού πολέμου μεταξύ Ιράν - Ιράκ στο τελευταίο και εν συνεχεία η επέκταση στη Συρία, δημιούργησε μια περιοχή επιρροής, συμπεριλαμβανομένης και του νότιου Λιβάνου, που έχει ανησυχήσει βαθιά τα σονιτικά κράτη και το κράτος του Ισραήλ. Η επικράτηση των ιδεών της ισλαμικής επανάστασης, το πυρηνικό πρόγραμμα της Τεχεράνης και οι επεμβάσεις της στις γειτονικές χώρες του Κόλπου, συνθέτουν τους λόγους ανησυχίας του καθεστώτος Σαούντ στη Σαουδική Αραβία, παραδοσιακό αντίπαλο του Ιράν, αλλά και του Ισραήλ¹⁸⁹. Το Ιράν μέσω και της συνεργασίας του με την Ρωσία και την Τουρκία έχει ενισχύσει την προβολή ισχύος του στη Μέση Ανατολή και ιδιαίτερα στην περιοχή του Κόλπου. Πρόκειται για χώρα με τεράστιο ιστορικό βάθος, η οποία πιθανόν στο άμεσο μέλλον, να καταστεί ισχυρή περιφερειακή δύναμη στην περιοχή της Μέσης Ανατολής.

---

¹⁸⁸ Άρεφ Αλομπέντ , «Ο ακήρυχτος πόλεμος μεταξύ Ιράν και Σαουδικής Αραβίας», Κέντρο Μεσογειακών, Μεσανατολικών και Ισλαμικών Σπουδών, 2011,ό.π.

¹⁸⁹ Αλομπέντ Άρεφ, «Ο ακήρυχτος πόλεμος μεταξύ Ιράν και Σαουδικής Αραβίας», 2011, ό. π.

4.3.5 Τουρκία

Η τουρκική ανάμειξη στον πόλεμο της Λιβύης αποτελεί μέρος ενός γενικότερου σχεδίου του Προέδρου Ερντογάν στην ανατολική Μεσόγειο. Οι πολεμικές συγκρούσεις, πλέον, πραγματοποιούνται γύρω από την πρωτεύουσα Τρίπολη. Η ανάμειξη των ξένων δυνάμεων, μεταξύ αυτών, και της Τουρκίας είναι μεγάλη. Ο απόστρατος στρατηγός Χαλίφα Χαφτάρ, ο οποίος ελέγχει μεγάλο τμήμα της χώρας, αποτελεί τον κύριο αντίπαλο της επίσημης και διεθνώς αναγνωρισμένης λιβυκής κυβέρνησης, με την Άγκυρα να την υποστηρίζει στρατιωτικά και πολιτικά. Ο στρατηγός Χαφτάρ υποστηρίζεται από ισχυρές χώρες του Κόλπου, την Αίγυπτο, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και τη Σαουδική Αραβία, οι οποίες έχουν ως κοινό εχθρό τους ΑΜ. Ωστόσο, στον εμφύλιο πόλεμο της Λιβύης που οδήγησε στην πτώση του Καντάφι, η Τουρκία υποστήριξε τζιχαντιστικές ομάδες που έχουν σχέση με τους ΑΜ. Ο Ερντογάν χρησιμοποιεί την οργάνωση των ΑΜ ως βραχίονα επεκτατισμού και διείσδυσης της Τουρκίας στο ευρύτερο σύστημα της Μέσης Ανατολής και ειδικότερα στο εξεταζόμενο υποσύστημα Λιβύης - Αιγύπτου. Η Τουρκία εδράζει την υποστήριξή της στις τρομοκρατικές ομάδες, στη δυνατότητα που της παρέχει η χορήγηση όπλων στη νόμιμα, βάσει διεθνούς δικαίου, διεθνώς αναγνωρισμένη λιβυκή κυβέρνηση. Η Λιβύη είναι μια χώρα με πλούσια αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου, η οποία βρίσκεται πλησίον εμπορικών οδών στη Μεσόγειο. Η αποσταθεροποίησή της, έδωσε τη δυνατότητα σε ξένες χώρες να εισέλθουν στη διχασμένη χώρα. Η Τουρκία ήταν μία εξ' αυτών. Εντούτοις, όσο διευρύνει τον έλεγχό του ο στρατηγός Χαφτάρ σε πολλές περιοχές, τόσο οι τουρκικές εταιρείες που βρίσκονται στη Λιβύη τίθενται υπό πίεση¹⁹⁰.

Για τον Χαφτάρ η παρουσία της Τουρκίας αποτελεί αγκάθι, λαμβάνοντας μέτρα εναντίον της, απαγορεύοντας στις περιοχές που βρίσκονται υπό τον έλεγχό του τις εμπορικές πτήσεις από την Τουρκία και στα τουρκικά πλοία να αγκυροβολούν στις λιβυκές ακτές, ενώ υπάρχει απειλή για εντάλματα σύλληψης εναντίον Τούρκων πολιτών. Κάνοντας πράξη τις απειλές τους οι δυνάμεις του Χαφτάρ, για μερικές ώρες, συνέλαβαν

---

¹⁹⁰ Χούλια Σένκ, επιμέλεια Δήμητρα Κυρανούδη, «Γιατί η Τουρκία έχει εμπλακεί στη Λιβύη», DW, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/Orxd5v7> (ημερομηνία πρόσβασης 30-07-2019).

έξι Τούρκους ως αντίποινα της ήττας που υπέστησαν τα στρατεύματά του έξω από την Τρίπολη τον Απρίλιο του 2019. Οι συλληφθέντες αφέθηκαν ελεύθεροι μετά από πιέσεις της Άγκυρας. Οι δυνάμεις της κυβέρνησης της Τρίπολης ήταν εξοπλισμένες με τουρκικά τεθωρακισμένα. Ο Καντάφη είχε δώσει τη δυνατότητα σε πολλές τουρκικές εταιρείες να δραστηριοποιούνται στη Λιβύη. Πολλές τουρκικές κατασκευαστικές εταιρείες κατασκεύαζαν μεγάλα έργα, αν και δεν υπάρχουν ακριβή στοιχεία για τον όγκο των τουρκικών οικονομικών δραστηριοτήτων. Το διεθνές επενδυτικό ενδιαφέρον μειώθηκε δραστικά λόγω του εμφυλίου πολέμου. Οι τουρκικές εταιρείες, ως αντάλλαγμα της στήριξης Ερντογάν στην κυβέρνηση της Τρίπολης συνεχίζουν να αναλαμβάνουν έργα. Παρόλα αυτά όσο διευρύνει τον έλεγχό του ο στρατηγός Χαφτάρ σε πολλές περιοχές τόσο οι τουρκικές εταιρείες που βρίσκονται στη Λιβύη τίθενται υπό πίεση¹⁹¹. Η προβολή ισχύος στο συγκεκριμένο υποσύστημα είναι συνυφασμένη με την επικράτηση ή μη των πολιτικών αντιπάλων της Άγκυρας. Ήδη στην Τυνησία, το Σουδάν και την Αλγερία οι κυβερνήσεις πρόσκυνται στους ΑΜ¹⁹².

Κατά τη σημερινή περίοδο, επικρατεί γενικότερη αναστάτωση στην Ανατολική Μεσόγειο. Μετά την «Αραβική Άνοιξη», ήρθε η συριακή κρίση για να ανατρέψει την ισορροπία δυνάμεων. Σταδιακά διαμορφώνεται μια νέα περιφερειακή πραγματικότητα, που αφορά την Ελλάδα όχι μόνο λόγω γεωγραφικής θέσης, αλλά και λόγω της τακτικής της Τουρκίας. Η εισβολή της Τουρκίας στη Συρία, η κατάληψη σημαντικών συριακών εδαφών κατά μήκος των σύρο-τουρκικών συνόρων και η εκδίωξη των αμιγώς κουρδικών πληθυσμών και η αντικατάστασή τους με τουρκογενείς πληθυσμούς, προκειμένου να διασπαστεί η συνέχεια του κουρδικού στοιχείου στη συγκεκριμένη περιοχή, έχοντας λάβει το πράσινο φως από ΗΠΑ και Ρωσία, θα οδηγήσει στην επίλυση του σημαντικότερου ζητήματος ασφαλείας για το τουρκικό κράτος. Το πρόσφατο μνημόνιο μεταξύ της Τουρκίας και της διεθνώς αναγνωρισμένης κυβέρνησης της Τρίπολης, άλλαξε τα δεδομένα στην ανατολική Μεσόγειο και αποτελεί ισχυρό πλήγμα κατά των ελληνικών συμφερόντων. (Χάρτης 16). Η «συμφωνία» Άγκυρας - Τρίπολης δεν είναι κενό γράμμα.

---

¹⁹¹ Χούλια Σέγκ, επιμέλεια Δήμητρα Κυρανούδη, «Γιατί η Τουρκία έχει εμπλακεί στη Λιβύη», ό. π.

¹⁹² Κυριάκος Θ. Νικολάου – Πατραγάς, παραδόσεις στη Σχολή Εθνικής Ασφάλειας της Αστυνομικής Ακαδημίας, 17-10-2019.

Είναι μια συμφωνία που υπεγράφη ανάμεσα στην Τουρκία και σε μια αναγνωρισμένη κυβέρνηση από τον ΟΗΕ. Όμως, είναι ασύμβατη με το διεθνές δίκαιο. Η Ελλάδα υποστηρίζει ότι δεν παράγει έννομα αποτελέσματα και δεν δεσμεύει τρίτους. Αποτελεί την αντίδραση της Τουρκίας στα σχήματα συνεργασίας με το Ισραήλ, την Αίγυπτο και την Κύπρο, όπου πρωταγωνιστεί η Ελλάδα. Η νέα πραγματικότητα στη Μεσόγειο προκαλεί ανασφάλεια στον Ερντογάν, ο οποίος πλέον αναμετράται με την τουρκική ιστορία. Οραματίζεται να εξελιχθεί σε νέο εθνοπατέρα, στόχο που θα ήθελε να υλοποιήσει το 2023, μαζί με την 100ή επέτειο της ανακήρυξης της Τουρκικής Δημοκρατίας. Έτσι, ο ίδιος επιχειρεί να μπει στο ενεργειακό παιχνίδι, υπογράφοντας συμφωνία με μια χώρα με ασταθή κυβέρνηση που φαίνεται υπό κατάρρευση. Η ελληνική κυβέρνηση πραγματικά αιφνιδιάστηκε. Η δήλωση του υπουργού Εξωτερικών κ. Νίκου Δένδια ότι είχε συνομιλήσει με τον Λίβυο ομόλογό του στο περιθώριο της συνεδρίασης του ΟΗΕ τον Σεπτέμβριο του 2019 και τον είχε διαβεβαιώσει για την μη υπογραφή της συμφωνίας είναι ενδεικτική της προσέγγισης από ελληνικής πλευράς¹⁹³. Οι ελληνικές κυβερνήσεις δεν έχουν προχωρήσει σε συμφωνία οριοθέτησης Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης με κανένα συνορεύον παράκτιο κράτος. Συνεπώς, εάν οι ΑΜ επικρατήσουν και στο εξεταζόμενο υποσύστημα, η Τουρκία θα καταστεί ισχυρός περιφερειακός δρών και η προβολή ισχύος της θα αυξηθεί κατακόρυφα.

---

¹⁹³ «Εκπνέει το τελεσίγραφο Δένδια στον Λίβυο πρέσβη - Αναμένεται να κηρυχθεί «persona non grata», CNN Greece, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/Yrxd6mi> (ημερομηνία πρόσβασης 25-12-2019).

Κεφάλαιο 5. Γεωστρατηγική σύνθεση – Συμπεράσματα.

Σύμφωνα με τον Zbigniew Brzezinski, μέσω της γεωστρατηγικής¹⁹⁴ θα επιχειρήσουν οι παγκόσμιοι δρώντες να επιτύχουν την πρωτοκαθεδρία, δηλαδή να επιτύχουν τη στρατηγική διαχείριση των γεωπολιτικών τους συμφερόντων¹⁹⁵. Ιδιαίτερο ρόλο διαδραματίζουν τα κράτη – γεωπολιτικοί παίκτες¹⁹⁶ και τα κράτη- γεωπολιτικοί άξονες¹⁹⁷. Η Γαλλία, η Γερμανία, η Ρωσία, η Κίνα και η Ινδία είναι σημαντικοί και δραστήριοι γεωστρατηγικοί παίκτες, ενώ η Μεγάλη Βρετανία δεν μπορεί να χαρακτηριστεί γεωστρατηγικός παίκτης. Η Τουρκία και το Ιράν είναι σημαντικοί περιφερειακοί γεωστρατηγικοί παίκτες και ενέχουν το ρόλο κρίσιμων γεωπολιτικών αξόνων¹⁹⁸. Πρόκειται για μεσαίου μεγέθους δυνάμεις που εκμεταλλεζόμενες κυρίως το συριακό εμφύλιο, επιδιώκουν να ενισχύσουν τον περιφερειακό τους ρόλο. Η αίσθηση του καθήκοντος και της ιστορικής σημασίας τους, τις ωθεί να επεκτείνουν την επιρροή

---

¹⁹⁴ Η Γεωστρατηγική είναι η περίοδος της εφαρμογής των συμπερασμάτων της γεωπολιτικής ανάλυσης, όπου κάθε εθνοκρατικός δρών επιδιώκει το μέγιστο δυνατό αποτέλεσμα στο πλαίσιο του διεθνούς συστήματος, αξιοποιώντας τα γεωπολιτικά συμπεράσματα. Η γεωστρατηγική των κρατών είναι η αποκόμιση του μέγιστου εθνικού συμφέροντος και σε καμία περίπτωση δεν μπορεί χαρακτηριστεί σαν επιστήμη, καθώς η προσέγγιση που αναπτύσσουν τα κράτη δεν εμπεριέχει σταθερούς όρους, αλλά γίνεται με αποκλειστικώς υποκειμενική εθνοκρατική γωνία. Είναι λάθος να συγχέουμε τις έννοιες στρατηγική και γεωπολιτική. Οι Mackinder, Spykman, Haushofer κ.α. ενέτασσαν λανθασμένα στην γεωπολιτική ανάλυση και τα συμπεράσματα που προέκυπταν από την εθνοκεντρική χρήση της. Ιωάννης. Θ. Μάζης, *Μεταθεωρητική Κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής: Το Νεοθετικιστικό Πλαίσιο*, Παπαζήση, 2012, ό. π., σελ. 393-395.

¹⁹⁵ Zbigniew Brzezinski, 2016, ό.π., σελ. 18.

¹⁹⁶ «Δραστήριοι γεωπολιτικοί παίκτες είναι τα κράτη που έχουν την ικανότητα και την εθνική θέληση να ασκήσουν δύναμη ή επιρροή πέρα από τα σύνορά τους ώστε να μεταβάλλουν την υπάρχουσα γεωπολιτική κατάσταση των πραγμάτων», Zbigniew Brzezinski, 2016, ό. π., σελ. 78.

¹⁹⁷ «Γεωπολιτικοί άξονες είναι τα κράτη των οποίων η σημασία δεν προέρχεται από τη δύναμή τους ή τα κίνητρά τους αλλά από την ευαισθησία θέση τους και από τις συνέπειες τις οποίες έχει η δυνητικά ευάλωτη κατάστασή τους στη συμπεριφορά των γεωστρατηγικών παικτών. Τις περισσότερες φορές, τους γεωπολιτικούς άξονες καθορίζει η γεωγραφία τους, που τους προσδίδει σε μερικές περιπτώσεις ειδικό ρόλο, λόγω της θέσης τους, ελέγχουν την πρόσβαση σε σημαντικές περιοχές είτε επειδή αρνούνται πόρους σε κάποιο σημαντικό παίκτη», Zbigniew Brzezinski, 2016, ό.π., σελ. 79.

¹⁹⁸ Zbigniew Brzezinski, 2016, ό.π., σελ. 80.

τους. Η εθνική συνοχή και των δύο κρατών αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα στην εδραίωση της κυριαρχίας τους στις περιοχές που εποφθαλμιούν. Η Τουρκία αποτελεί το νότιο αγκυροβόλιο του ΝΑΤΟ, σταθεροποιεί τη Μαύρη Θάλασσα και ελέγχει την πρόσβαση στη Μεσόγειο. Το Ιράν παρότι βρίσκεται σε σύγκρουση με τις ΗΠΑ από την ιρανική επανάσταση του 1979, εξουσιάζει απόλυτα τις ακτές του Περσικού κόλπου και αποτελεί φραγμό στη ρωσική προσπάθεια για έξοδο στον Περσικό κόλπο.¹⁹⁹

Έτερο βασικό στοιχείο αποτελεί η ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ του Ισραήλ και της κυβέρνησης της Αιγύπτου υπό τον στρατάρχη Σίση θα ενισχυθεί τόσο στη χερσόνησο του Σινά, όσο και στη Λωρίδα της Γάζας, ενώ τυχόν επικράτηση των ΑΜ στην Αίγυπτο θα οδηγήσει τις δύο χώρες σε συνομιλίες για την εξεύρεση κοινά αποδεκτής λύσης.

Όσον αφορά το ΙΚ από την ίδρυσή του έχει ως στρατηγική επιδίωξη τη δημιουργία, όσο το δυνατόν, ενός εκτενέστερου παν-ισλαμικού Χαλιφάτου. Ενώ η Συρία και το Ιράκ αποτελούσαν το σκληρό πυρήνα του ΙΚ, στόχος των ηγετών του ήταν η διεύρυνση του χαλιφάτου στην Αφρική, τη Μέση Ανατολή και την Ασία. Επιπλέον, οι ηγέτες του ΙΚ έδωσαν μεγάλη σημασία στις κατευθυνόμενες ή εμπνευσμένες επιθέσεις στη Βόρεια Αμερική, Ευρώπη, Αυστραλία, γενικότερα κατά των δυτικών κυβερνήσεων και πληθυσμών. Όμως, το ΙΚ αντιμετώπισε σημαντικές δυσκολίες στην πραγματοποίηση αυτού του οράματος. Το ΙΚ προς έκπληξη των ΗΠΑ, δυτικών αλλά και κυβερνήσεων των κρατών του Κόλπου επεκτάθηκε απότομα κατά το 2014 και το 2015 με την κατάληψη μεγάλων εκτάσεων στο Ιράκ και τη Συρία, στη συνέχεια στη Λιβύη, την Αίγυπτο, το Αφγανιστάν και τη Νιγηρία συνεργαζόμενο πάντα με τις τοπικές ομάδες. Ωστόσο, στη συνέχεια, ο έλεγχος των εδαφών και του πληθυσμού μειώθηκε, καθώς το ΙΚ αντιμετώπισε αντίσταση από κυβερνητικές δυνάμεις και μη κρατικές ένοπλες ομάδες σε όλες αυτές τις περιοχές. Τα στοιχεία των εκλογών δείχνουν ότι το ΙΚ και η ιδεολογία δεν απολαμβάνουν πλέον της εκτίμησης του μουσουλμανικού κόσμου και βαίνουν μειούμενα. Ωστόσο η οργάνωση συνέχισε να εμπνέει τις τρομοκρατικές επιθέσεις²⁰⁰.

---

¹⁹⁹ Zbigniew Brzezinski, 2016, ο.π., σελ. 90-91.

²⁰⁰ Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», 2017, ό.π, σελ 36.

Η προσφυγή του ΙΚ στους μουσουλμανικούς πληθυσμούς πέρα από τον άμεσο έλεγχο που πέτυχε, ήταν αποτέλεσμα συντεταγμένης προσπάθειας στην εγκαθίδρυση ενός λειτουργικού και αναδυόμενου Χαλιφάτου. Επίσης, προκάλεσε μεγάλη εντύπωση στην παγκόσμια κοινή γνώμη η ικανότητά του να εμπνέει, να στηρίζει και να κατευθύνει επιθέσεις εκτός των περιοχών ελέγχου του, παρότι είναι πιθανό το ενδεχόμενο τα εδάφη αυτά να απολεσθούν. Ελλείψει εδάφους, το ΙΚ μπορεί να αντιμετωπίσει μεγαλύτερη δυσκολία στην πρόσληψη και τον εντοπισμό πρόσθετων ξένων μαχητών. Χιλιάδες αλλοδαποί μαχητές επιδιώκουν να επιστρέψουν στην πατρίδα τους και κάποιοι θα επιχειρήσουν να πραγματοποιήσουν επιθέσεις εκεί. Η απώλεια του βασικού εδαφικού πυρήνα, μπορεί επίσης να οδηγήσει πολλούς από τους κατοίκους στις απομακρυσμένες επαρχίες του να ανακατευθύνουν την πίστη τους, ίσως στην ΑQ ή ίσως να συνεχίσουν να λειτουργούν ανεξάρτητα. Αν στο απελευθερωμένο έδαφος είναι δυνατόν να συγκροτηθεί κρατική δομή, το ΙΚ ή ένας βίαιος διάδοχος ενδέχεται να παρουσιασθεί ξανά ²⁰¹.

Το ΙΚ αναπτύχθηκε κυρίως λόγω δύο πολέμων. Του πολέμου στο Ιράκ το 2003 μετά τη εισβολή των ΗΠΑ και της Συρίας το 2011. Η συμβολή των ΗΠΑ, των ευρωπαϊκών κρατών και των περιφερειακών τους συμμάχων στη Μέση Ανατολή, δηλαδή της Τουρκίας, της Σαουδικής Αραβίας και των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων δημιούργησαν τις κατάλληλες συνθήκες για την άνοδό του. Οι δυνάμεις αυτές προκάλεσαν παρασκηνακά την εξέγερση των Σονιτών στη Συρία που επεκτάθηκε στο Ιράκ, βοηθούμενη και από την φατριαστική πολιτική του πρωθυπουργού Νούρι Αλ Μαλίκι και την έναρξη του εμφυλίου πολέμου σε αυτό. Οι επιπτώσεις για την παγκόσμια πολιτική ήταν τεράστιες και τις συνέπιες τις βιώνουν πολλά κράτη ανά την υφήλιο. Το 1,6 δισεκατομμύρια των μουσουλμάνων πιστοποιεί ότι το ΙΚ θα παραμείνει ισχυρό για πάρα πολλά χρόνια και η προβολή ισχύος του μπορεί να συνταράξει ανά πάσα στιγμή την παγκόσμια κοινότητα²⁰². Το ΙΚ λειτούργησε ως ασταθής διεθνικός παράγοντας και αποτέλεσε γεωπολιτικό καταλύτη στο γεωγραφικό χώρο της Μέσης Ανατολής. Ο

---

²⁰¹ Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», 2017, ό.π., σελ 36-37.

²⁰² Patric Cockburn, 2014, ό.π., σελ 29-32.

συγκεκριμένος χώρος, λόγω της ύπαρξης διαφορετικών θρησκευτικών του πληθυσμιακού και ενεργειακού δυναμικού του, αναπαράγει συγκρούσεις τους τελευταίους αιώνες. Το ΙΚ είχε σημαντικές επιτυχίες, δρώντας καίρια από το 2011 έως και το 2017, επηρεάζοντας όχι μόνο το σύνολο του γεωγραφικού συστήματος της ευρύτερης Μέσης Ανατολής, του ευρωπαϊκού υπερσυστήματος, αλλά και σε παγκόσμια κλίμακα, λόγω της αξιοσημείωτης τρομοκρατικής του δράσης. Η παγκόσμια δράση του συσχετίστηκε με το ΓΥ Λιβύης – Αιγύπτου, καθώς τα συνολικά δεδομένα αποτέλεσαν και το θεμελιώδες κριτήριο ανάλυσης του γεωπολιτικού του ρόλου στην εξεταζόμενη περιοχή.

Θεωρείται ότι το ΙΚ επεδίωξε μέσω της εδαφικής κατάκτησης, στη βάση της θεωρίας του «Ζωτικού Χώρου» του Ratzel, να λειτουργήσει ως οργανισμός και όχι ως οργάνωση. Όσο ανέπτυξε το στρατιωτικό και εμπορικό του δυναμικό και διευρυνόταν τόσο έτεινε να εγκαταλείψει την οργανική του υπόσταση²⁰³. Εξάγεται ως εκ τούτου το συμπέρασμα ότι επιχειρήθηκε η ανάδυση ενός νέου αραβικού έθνους-κράτους στα πρότυπα του Χαλιφάτου των μεσαιωνικών χρόνων. Η επιλογή του ΙΚ να ξεκινήσει εκστρατεία τρομοκρατίας σε άλλα ΓΥ, η αναθεωρητική του ρητορική και πρακτική, καθώς και οι σκηνές θανάτου που προέβαλαν οι προπαγανδιστικοί του μηχανισμοί στα ελεγχόμενα εδάφη, ήταν δεδομένο ότι θα ενεργοποιούσε σε βάρος του τη δυναμική αντίδραση ισχυρών δρώντων στο σύστημα της Μέσης Ανατολής. Οι πιθανότητες εξωτερικής νομιμοποίησης της προσπάθειας δημιουργίας κράτους ήταν ούτως ή άλλως μηδενικές. Το ΙΚ δε στόχευε όμως εκεί, καθώς δεν αναγνώριζε καμία διεθνή εξουσία ή αρχή πλην της δικιάς του. Στόχευε στο να αφυπνίσει τους πιστούς μουσουλμάνους και να παρουσιαστεί σαν το θύμα της επίθεσης των δυτικών ιμπεριαλιστών, οι οποίοι για μια ακόμη φορά αδικούνταν και επιτίθονταν στον μουσουλμανικό κόσμο.

Εκτιμάται ότι η δράση του θα συνεχίζει να καθορίζει σε σημαντικό βαθμό τα τεκταινόμενα στο σύστημα της Μέσης Ανατολής και θα αποτελεί δυνητική απειλή για την ασφάλεια των κρατών του ευρωπαϊκού υπερσυστήματος. Η ήττα του ΙΚ έχει οδηγήσει πολλούς μαχητές στο να επιστρέψουν στις πατρίδες τους. Ο κίνδυνος της

---

²⁰³ Friedrich Ratzel: «Η γερμανική γεωγραφία και η γένεσις τῆς γεωπολιτικῆς», Πρακτικά 1ης Ἐπιστημονικῆς Ἡμερίδος Συλλόγου Φοιτητῶν Τμήματος Γεωγραφίας, Πανεπιστήμιον Αἰγαίου, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/5rxfqld> (ημερομηνία πρόσβασης 28-12-2019).

πιθανής μετάλλαξης του είναι πιθανός. Σύμφωνα με μελέτη του ΟΗΕ, ο αριθμός των μαχητών, συμπεριλαμβανομένων και των προερχόμενων από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ανέρχεται στους 25.000 από 100 έθνη. Παρά τη βελτίωση των μέτρων ασφαλείας και τη χρήση των νέων τεχνολογιών για την παρακολούθηση των επίδοξων τρομοκρατών, η μεγάλη τους διασπορά τους δίνει τη δυνατότητα να μετακινούνται με σχετική ευκολία και να κάνουν πράξη τις απειλές τους²⁰⁴. Το ΙΚ επιθυμεί τη συνέχιση των επιθέσεων, ευελπιστώντας στην υπερβολική αντίδραση των ξένων κυβερνήσεων, στοχεύοντας στην πίστη των απανταχού μουσουλμάνων και στην επέκταση της ριζοσπαστικής ιδεολογίας του. Ο τελικός στόχος του ΙΚ στις χώρες που εποφθαλμιά είναι η εξόντωση των Σηιτών και των μη μουσουλμάνων.

---

²⁰⁴ Pew Research Center-Religion and Public Life, «The Future of World Religions: Population Growth Projections, 2010-2050», διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/mrxfyNr> (ημερομηνία πρόσβασης 28-12-2019).

Επίλογος

Η απο-αποικιοποίηση των αραβικών κρατών ανέδειξε τον αραβικό εθνικισμό, που εξαιτίας του αυταρχικού τρόπου διακυβέρνησης, και της αποτυχίας των μαρξιστικών ρητορικών και πρακτικών, έστρεψαν τους πιστούς μουσουλμάνους στα ισλαμιστικά κινήματα. Εξαιρετική συμβολή έχει η δράση των ΑΜ, που αναγνωρίζονται πλέον ως το πλέον σημαντικό κίνημα της ισλαμικής αμφισβήτησης, ενώ τα κείμενα των ηγετών τους αποτελούν το ιδεολογικό υπόβαθρο της ΑQ, του ΙΚ και πλήθους εξτρεμιστικών ισλαμιστικών οργανώσεων. Για τους ΑΜ η χρήση βίας και η τρομοκρατία είναι το μέσο επιβολής και εφαρμογής του Ισλάμ, με τρόπο ολοκληρωτικό και στο σύνολο της κοινωνίας των πιστών. Σε κάθε περίπτωση θα ήταν καθόλα νόμιμο σύμφωνα με τη «τζιχάντ» και τις επιταγές του Προφήτη. Το ΙΚ επεκτείνει τη ρητορική των ΑΜ και αντλεί την ιδεολογία του από το σαλαφιστικό κίνημα του 19^{ου} αιώνα. Οι Σαλαφιστές θεωρούν ότι αποτελούν το μοναδικό ιδεολογικό υπόβαθρο βάσης του οποίου θα γίνει η επιστροφή στη χρυσή εποχή των ημερών του Προφήτη. Η επιστροφή στις συνθήκες εκείνες είναι επιτακτική και η βία το μέσο, ενώ η επιτυχία τους θα αποτελέσει τη διάδοχη κατάσταση των ημερών του Προφήτη. Χωρίς να απορρίπτουν την τεχνολογική πρόοδο, απορρίπτουν όλα τα πολιτικά συστήματα. Η πηγή του πολιτικού συστήματος και όλων των κοινωνικών συστημάτων περιέχεται στο Ιερό Κοράνι. Οι πρακτικές και οι μέθοδοι διοίκησης του ΙΚ στις περιοχές που κατακτήθηκαν, ανέδειξαν το σαλαφιστικό - τζιχαντιστικό δόγμα ως κυρίαρχη ιδεολογία. Η διαφορετική ερμηνεία του σαλαφιστικού δόγματος αποτελεί και τη βασική αιτία ρήξης μεταξύ του ΙΚ και της ΑQ.

Η αντίδραση των λοιπών περιφερειακών και διεθνών δρώντων για την αναχαίτιση της επιθετικής ορμής του Ι.Κ, σε σχέση με τις γεωστρατηγικές τους επιδιώξεις, κυρίως των ΗΠΑ και της Ρωσίας, επέτρεψε την αναχαίτιση του και την ανατροπή της γεωγραφικής του σταθεροποίησης. Το κενό που δημιουργήθηκε από τη στρατιωτική σύμπτυξη του ΙΚ, ακολουθούν σημαντικές γεωπολιτικές εξελίξεις, καθώς όλοι οι εμπλεκόμενοι διεθνείς δρώντες προβαίνουν σε πολιτικές και στρατιωτικές ενέργειες, με την περιοχή του συστήματος της Μέσης Ανατολής και κατ' επέκταση το εξεταζόμενο ΓΥ να βρίσκεται σε διαρκή κρίση.

Η διαφαινόμενη ήττα του ΙΚ στη Συρία και το Ιράκ σε καμία περίπτωση δεν εξαλείφει την απειλή στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής, αλλά αντιθέτως παραμένει ισχυρός μη κρατικός δρών, ικανός να πραγματοποιήσει επιθέσεις που θα προκαλέσουν αναταραχή σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι τρομοκρατικές επιθέσεις σε χώρες της Δυτικής Ευρώπης όπως στο γραφείο του σατιρικού περιοδικού Charlie Hebdo στο Παρίσι στις 7 Ιανουαρίου 2015, στο αεροδρόμιο των Βρυξελλών στις 22 Μαρτίου 2016, στο μετρό του Λονδίνου στις 15 Ιουνίου 2019, αποδεικνύουν ότι οι τζιχαντιστές μαχητές που επέστρεψαν από τον πόλεμο της Συρίας, χρησιμοποιώντας και τις λιβυκές ακτές, αποτελούν φορείς του σονιτικού εξτρεμισμού και μπορούν να επιφέρουν σημαντικά πλήγματα στις χώρες που θα επιλέξουν να δραστηριοποιηθούν.

Επίσης θα δημιουργήσει τετελεσμένα ως προς την απήχηση του, εντός της συγκεκριμένης επικράτειας (κράτος, οργάνωση). Παρόλα αυτά, υπάρχει μεγάλη πιθανότητα, όπως έκανε και η AQ πριν από αυτό, να μετασχηματιστεί και να διευρύνει την επίδρασή του σε διάφορες γεωγραφικές περιοχές του κόσμου, μεταξύ αυτών στη βόρεια Αφρική και ιδιαιτέρως στο ΓΥ που εξετάστηκε (Λιβύης – Αιγύπτου), καθώς και στην Ευρώπη. Βασική πολιτική του ΙΚ, είναι η καθιέρωση θυγατρικών κρατών στη Μέση Ανατολή, Αφρική και Ασία. Απαραίτητο στοιχείο αυτής της στρατηγικής είναι η παν-ισλαμική επέκταση σε όλες τις ηπείρους. Η πλήρης εξάλειψη του ΙΚ θα απαιτήσει προσπάθειες ετών, από τον κατεξοχήν παγκόσμιο υπερσυστημικό δρώντα, τις ΗΠΑ, αλλά και από τον έτερο υπερσυστημικό δρώντα τη Ρωσία, στο έδαφος της οποίας κατοικούν τζιχαντιστές και ακολουθεί συστηματική πολιτική εξόντωσής τους. Είναι πολύ πιθανό η αντίδραση του ΙΚ να είναι οξεία και να οδηγήσει σε παγκόσμια αύξηση των τρομοκρατικών επιθέσεων με εμβληματικά χαρακτηριστικά, όπως προαναφέρθηκαν στην παρούσα εργασία. Όμως η οικονομική αδυναμία, αποτέλεσμα της απώλειας ελέγχου των πλουτοπαραγωγικών πηγών στη Συρία και στο Ιράκ, θα μειώσει τη χρηματοδότηση τέτοιων επιχειρήσεων και είναι πολύ πιθανόν να οδηγήσει στην πλήρη αποδιοργάνωσή του.

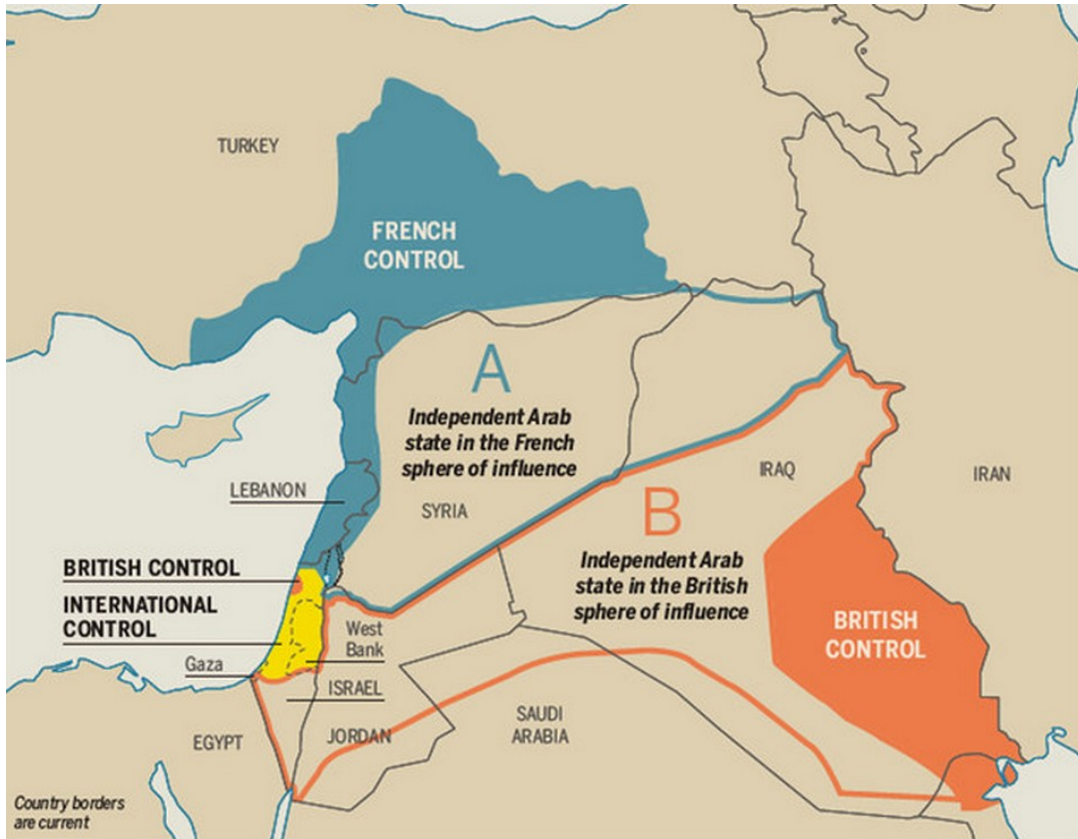
Παράρτημα Χαρτών

Χάρτης 1

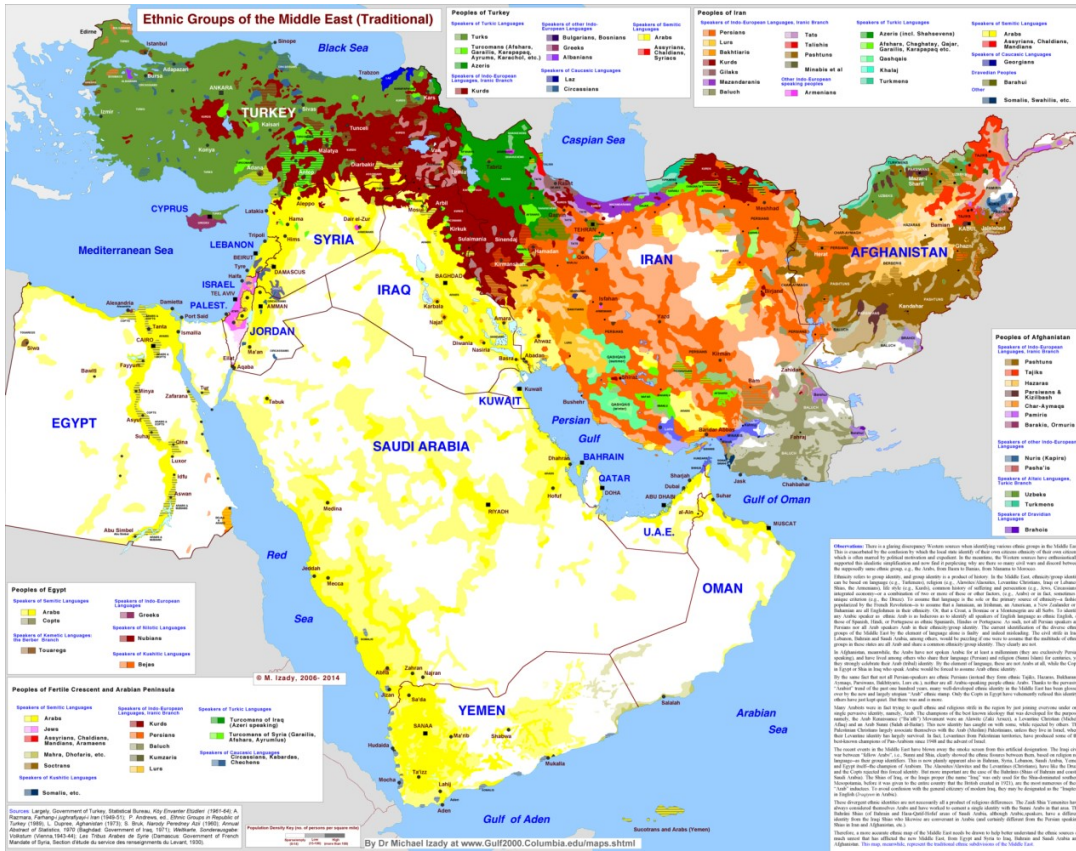
Πηγή (defence- point.gr)

Χάρτης 2

Πηγή (<https://www.vox.com/a/maps-explain-the-middle-east>)

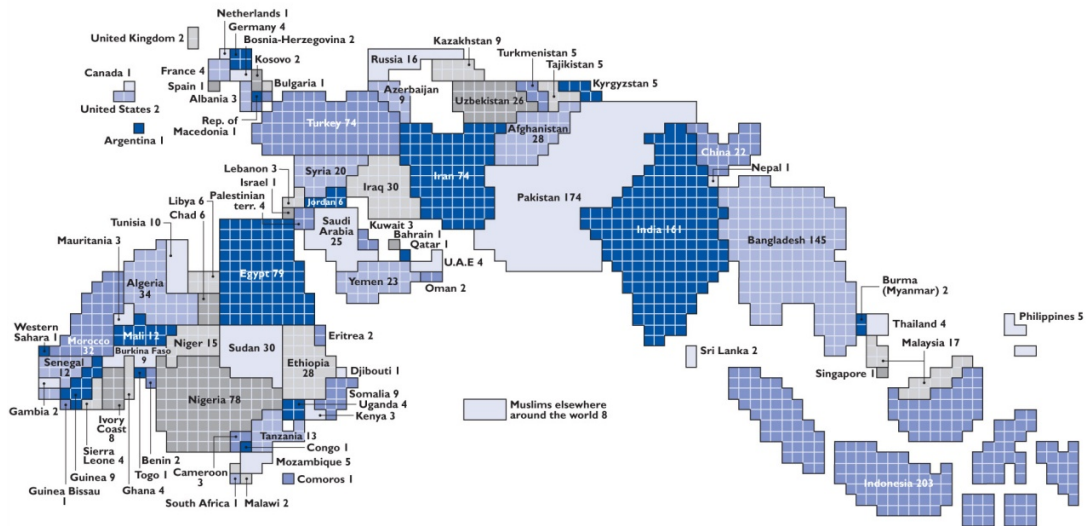
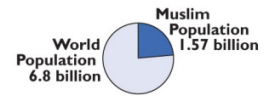
Χάρτης 3

Πηγή (<https://www.vox.com/a/maps-explain-the-middle-east>)

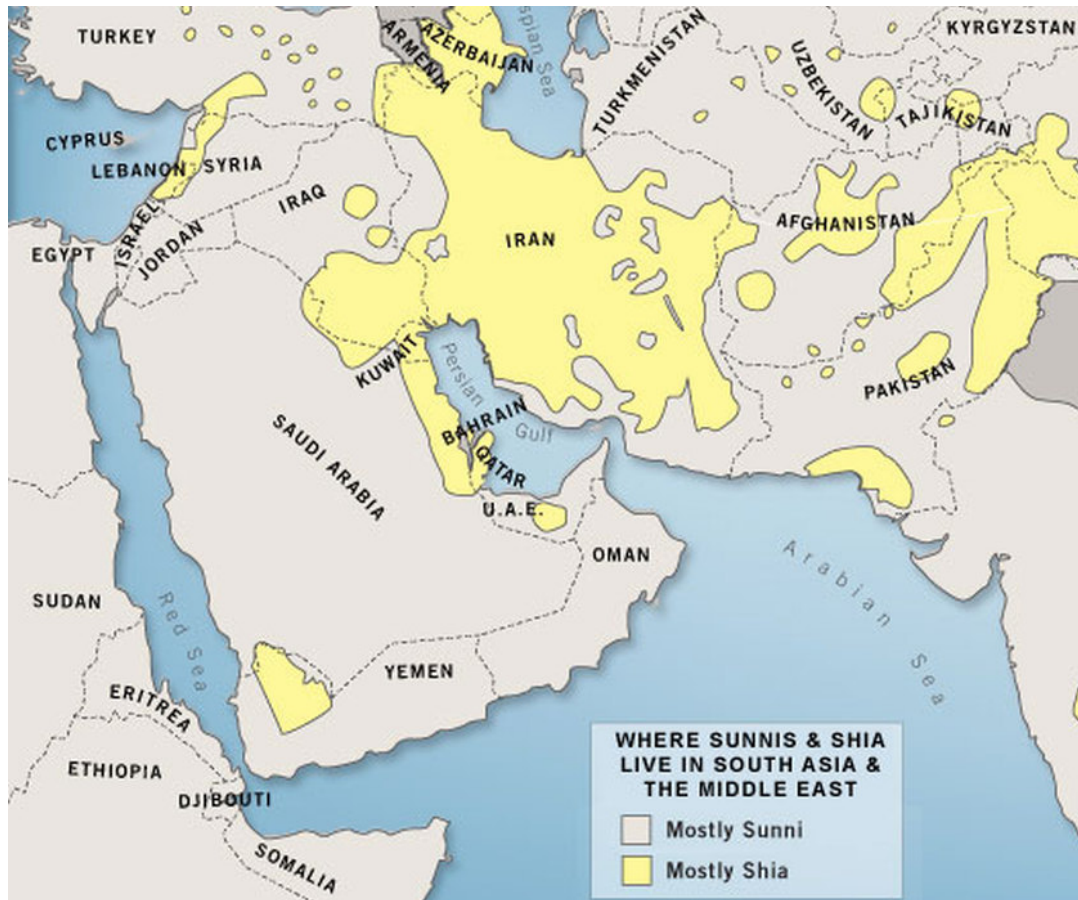
Χάρτης 4

This 'weighted' map of the world shows each country's relative size based on its Muslim population. Figures are rounded to the nearest million.

Πηγή (<https://www.vox.com/a/maps-explain-the-middle-east>)

Χάρτης 5

Πηγή (<https://www.vox.com/a/maps-explain-the-middle-east>)

Χάρτης 6

Πηγή (<https://www.vox.com/a/maps-explain-the-middle-east>)

Χάρτης 7

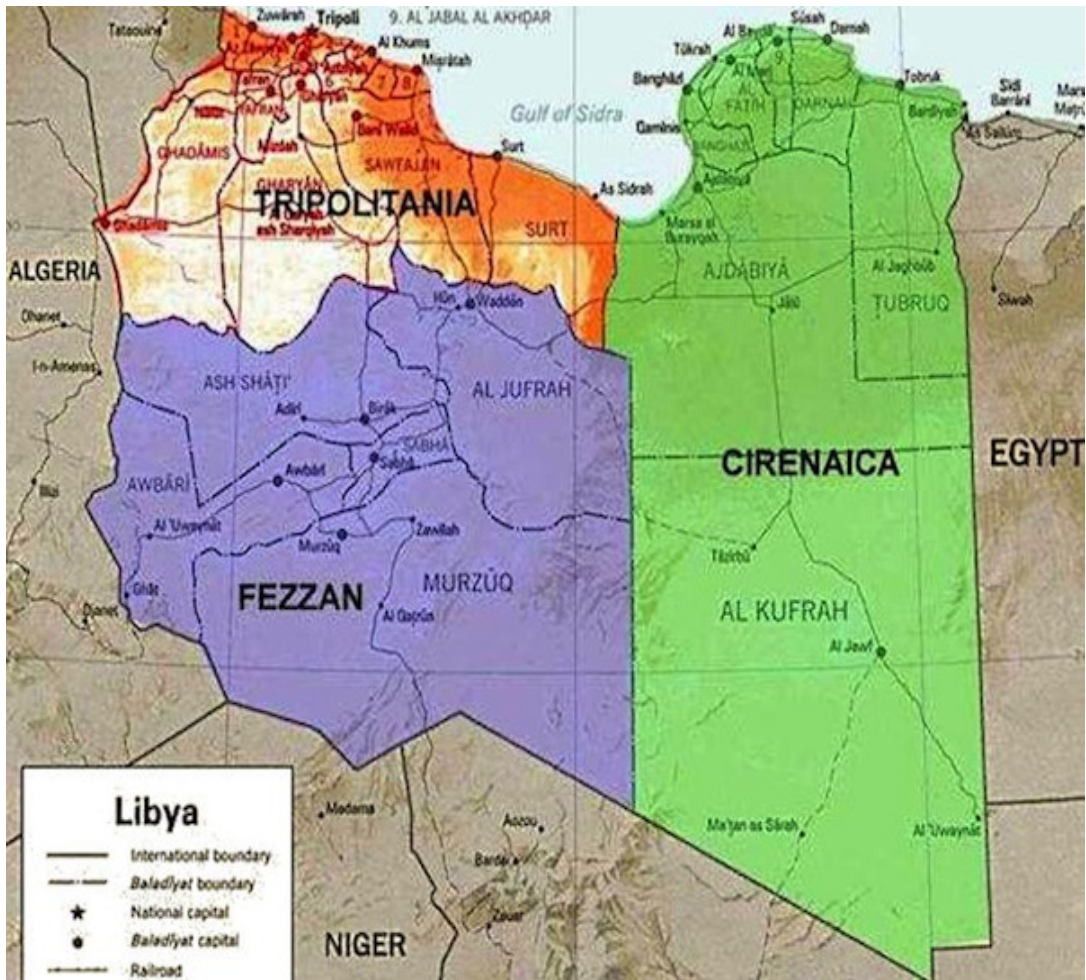
Πηγή ([www. Dreamstime.com](http://www.Dreamstime.com))

Χάρτης 8

Πηγή (www.mapnall.com)

Χάρτης 9

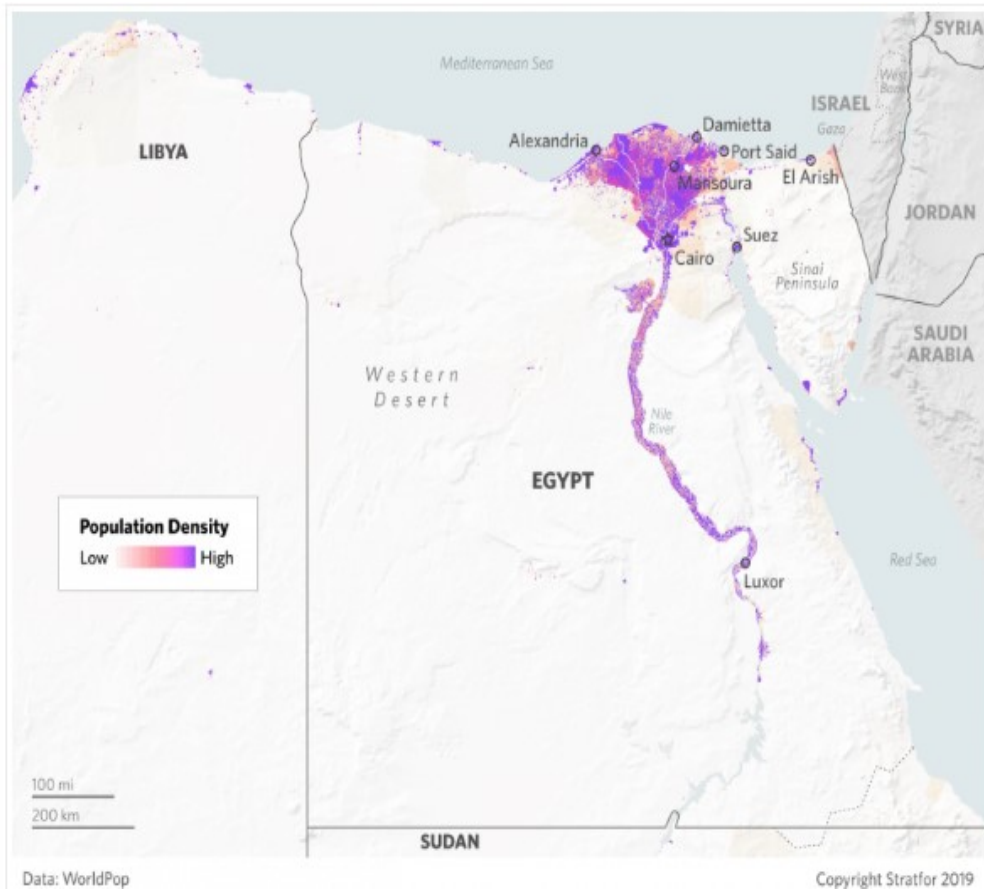
Πηγή (www. Dreamstime.com)

Χάρτης 10

Πηγή (www. Dreamstime.com)

Χάρτης 11

Πηγή (defence- point.gr)

Χάρτης 12

Πηγή ([www. Dreamstime.com](http://www.Dreamstime.com))

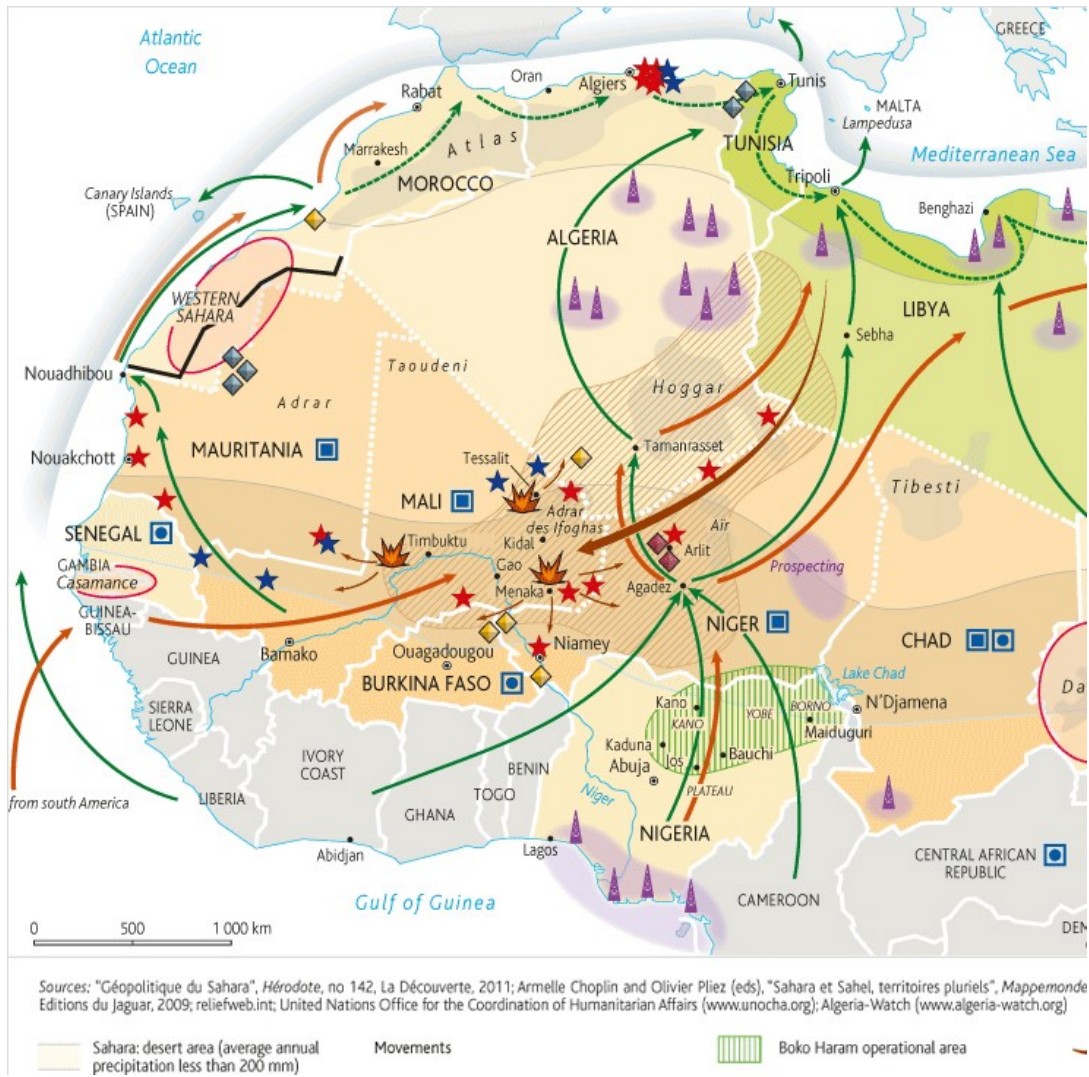
Χάρτης 13

Πηγή ([www. Dreamstime.com](http://www.Dreamstime.com))

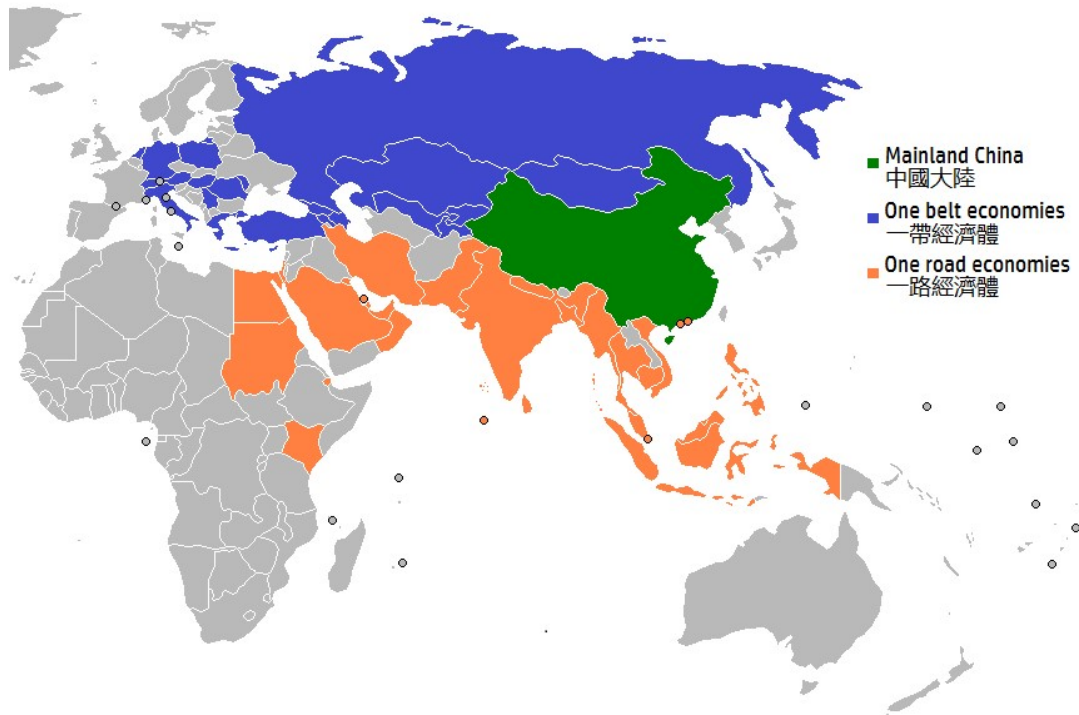

Χάρτης 14

<https://www.vox.com/a/maps-explain-the-middle-east>

Χάρτης 15

Πηγή (www.dw.com)

Χάρτης 16

<https://www.kathimerini.gr/1053976/gallery/epikairothta/politikh/mnhmonio-toyrkias-me-livyh>

Βιβλιογραφία

- Αντώνης Οικονομίδης, Πόλεμος και Ειρήνη στο Ισλάμ, Επιστημονικά δημοσιεύματα, Ινστιτούτο Διεθνούς Δημοσίου Δικαίου, Αθήνα, 1980.
- Βασίλειος Γιαννακόπουλος, Αραβική Άνοιξη, Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική, Αθήνα, 2012.
- Βασίλειος Γιαννακόπουλος, Ισλαμικό Κράτος. Οι ρίζες, δημιουργία και η απειλή του Χαλιφάτου, Εκδόσεις Πολιτεία, Αθήνα, 2016.
- Ηλίας Κουσκουβέλης, Σπύρος Λίτσας, Νικόλαος Ραπτόπουλος, Κλεάνθης Κυριακίδης. Η αραβική άνοιξη, Μελέτες διεθνών σχέσεων, Εργαστήριο διεθνών σχέσεων και ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, 2012.
- Ιωάννης Θ. Μάζης, Γεωγραφία του Ισλαμικού Κινήματος στην Μέση Ανατολή στο: Ιωάννης Μάζης, Γεωπολιτικά ζητήματα στην ευρύτερα Μέση Ανατολή και Μεσόγειο. Τόμος II, Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα, 2017.
- Ιωάννης Θ. Μάζης, Οι Αμερικανικές εκλογές και οι μεσογειακές περιδινήσεις στο: Ιωάννης Μάζης, Επιμέλεια Κυριάκου Θ. Νικολάου Πατραγά, Γεωπολιτικά ζητήματα στην ευρύτερα Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο, τόμος II, Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα, 2017.
- Ιωάννης Θ. Μάζης, Γεωπολιτική των Υδάτων στην Μέση Ανατολή, Εκδόσεις Τροχαλία, Αθήνα 1996.
- Ιωάννης Θ. Μάζης, Γεωπολιτική, η θεωρία και η πράξη, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2002.
- Ιωάννης Θ. Μάζης, Μεταθεωρητική Κριτική των Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής: Το Νεοθετικιστικό Πλαίσιο, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2012.
- Ιωάννης Θ. Μάζης, Γεωπολιτικά ζητήματα στην ευρύτερα Μέση Ανατολή, Εκδόσεις Λειμών, Επιμέλεια Κυριάκου Θ. Νικολάου - Πατραγά, Αθήνα. 2017.
- Κυριάκος Θ. Νικολάου - Πατραγάς, Το νομικό καθεστώς του «ιερού» πολέμου κατά το Ισλάμ, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2015.
- Κυριάκος Θ. Νικολάου - Πατραγάς, Προλεγόμενα αραβοϊσλαμικού πολιτισμού, Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα, 2016.

- Κυριάκος Θ. Νικολάου - Πατραγάς, Η «Αραβική Άνοιξις» από τον Μουμπάρακ εις τον Σίση. Απόρρητοι και μυστικά συνομιλίας και επαφάι του ηγέτου της Αιγυπτιακής Αριστεράς καθηγητού Ρεφαάτ Αλ- Σαήντ, Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα, 2017.
- Κυριάκος Θ. Νικολάου – Πατραγάς, Αδελφοί Μουσουλμάνοι η μήτρα της ισλαμιστικής ενόπλου βίας, Η μαρτυρία του εξ απορρήτων του Εθνάρχου Νάσερ Σάμη Σάραφ, Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα, 2017, σελ 35-36.
- Μαίρη Μπόση, Η διεθνής ασφάλεια στον μεταψυχροπολεμικό κόσμο. Οι αραβικές εξεγέρσεις και η περίπτωση της Συρίας, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2014.
- Μαίρη Μπόση, Ζητήματα Ασφάλειας στη Νέα Τάξη Πραγμάτων, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα, 1999.
- Μιχάλης Σαρλής, Συστημική Γεωπολιτική & Ανθρωπογεωγραφία της Μέσης Ανατολής – Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση και Χαρτογραφία του Συμπλόκου Συρίας, Ιράν, Λιβάνου, Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα, 2019.
- Ρεφαάτ Αλ- Σαήντ, μετφρ. Κυριάκος Θ. Νικολάου Πατραγάς, Η διαπάλη Ισλάμ και Ισλαμισμού. Ιστορία και ιδεολογία της ισλαμιστικής τρομοκρατίας, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2015.
- Zbignew Brezinski, Η Μεγάλη Σκακίερα - η αμερικάνικη υπεροχή και οι γεωστρατηγικές της επιταγές, Μτφρ. Ελένη Αστερίου, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα, 1998.
- Nicholas J. Spykman, Η Γεωγραφία της Ειρήνης, Μτφρ. Παναγιώτης Ι Κελάνδριας, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2004.
- Patric Cockburn, Η επιστροφή των Τζιχαντιστών – το Ισλαμικό Κράτος και η νέα εξέγερση των Σουνιτών, Εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα, 2014.

Διαδικτυακές πηγές

- Αγγελικής Κοτσοβού, Μωυσή Λίτση, Νατάσας Στασινού, «Πως γεννήθηκε και γιγαντώθηκε το Ισλαμικό Κράτος», Η Ναυτεμπορική, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/urxs19c> (ημερομηνία πρόσβασης 20-03-2019).
- Αναστασίου Γιαννουλάτου, Αρχιεπισκόπου Τιράνων και πάσης Αλβανίας, «Θεωρία περί ιερού πολέμου (jihad) ή Τζιχάντ», διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/yrxsM9F> (ημερομηνία πρόσβασης 17-03-2019).

- Αυγουστίνος Ζενάκος, «Γκαμάλ Αμπντέλ Νάσερ 1918-70», Το Βήμα, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/zrxdueb> (ημερομηνία πρόσβασης 16-06-2019).
- Άρεφ Αλομπέιντ , «Ο ακήρυχτος πόλεμος μεταξύ Ιράν και Σαουδικής Αραβίας», Κέντρο Μεσογειακών, Μεσανατολικών και Ισλαμικών Σπουδών, 2011, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/hrxd7j2> (ημερομηνία πρόσβασης 14-12-2019).
- Γιάννης Σακκάς, «Η κρίση του Σουέζ», Η Καθημερινή, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/0rxd08e> (ημερομηνία πρόσβασης 16-06-2019).
- Ελ Νταβίντ, επιμέλεια Δήμητρα Κυρανούδη, «Το μέλλον της Λιβύης και η ευρωπαϊκή διπλωματία», 23-04-2019, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/CrxdBFD> (ημερομηνία πρόσβασης 30-07-2019).
- Ζωρζέτ Ζολώτα, «Η επανάσταση της μεσαίας τάξης στις αραβικές χώρες», Η Καθημερινή, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/Mrxdqhd>, (ημερομηνία πρόσβασης 15-03-2019).
- Θεόδωρος Τσακίρης, «Το γεωπολιτικό τετράγωνο ΗΠΑ, Ρωσίας, Ιράν, Σαουδικής Αραβίας», Foreign Affairs – The Hellenic Edition, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/YrxdAfc> (ημερομηνία πρόσβασης 28-12-2019).
- Ιωάννης Θ. Μάζης «Ποια η διαφορά ανάμεσα σε Γεωπολιτική Γεωστρατηγική και Γεωπροπαγάνδα», διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/orxdIVf>, (ημερομηνία πρόσβασης 09-07-2019).
- Ιωάννης Ν. Γρηγοριάδης, Η Καθημερινή, «Η Αραβική Άνοιξη, το Ισλάμ και η Δύση, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/MrxdeOm>, (ημερομηνία πρόσβασης 15-03-2019).
- Ιωάννης Θ. Μάζης & Συνεργάτες, «Εφαρμογή Απλών και Σύνθετων Δεικτών των Τεσσάρων Γεωπολιτικών Πυλώνων στη Μεθοδολογία της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης: η περίπτωση της Συρίας» Civitas Gentium, Volume 5, Αθήνα, 2017.
- Κυριάκος Θ. Νικολάου - Πατραγάς, «Από τους Χαριζίτας εις το Ισλαμικόν Κράτος Ιράκ και Συρίας», διαθέσιμο στο Civitas Gentium 6:1 (2018).
- Κωνσταντίνος Αδαμίδης, «Το Ισλαμικό Κράτος – Δημιουργία- Μετεξέλιξη – Modus operandi», Πρώτο Θέμα, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/Hrxdjhd>, (ημερομηνία πρόσβασης 07-07-2019).
- Σταύρος Τζίμας, «Οι τρομοκρατικές οργανώσεις πλήττουν ολόκληρη την Αίγυπτο», Η Καθημερινή, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/Zrxditt> (ημερομηνία πρόσβασης 16-06-2019).

- Σωτήρης Ρούσσο, «Η άνοδος του Καντάφι στην εξουσία», Η Καθημερινή, <https://cutt.ly/UrxdgIR> (ημερομηνία πρόσβασης 16-12-2019).
- Φακατσέλης Αχιλλέας, «Ο ψυχρός πόλεμος στον Περσικό κόλπο, οξύνεται η αντιπαράθεση Ιράν-Σαουδικής Αραβίας» Εφημερίδα Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 23/04/2011.
- Φρεντ Γουέστον, «Η αραβική επανάσταση εξαπλώνεται», διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/hrxdtXq>, (ημερομηνία πρόσβασης 25-03-2019).
- Χούλια Σένκ, επιμέλεια Δήμητρα Κυρανούδη, «Γιατί η Τουρκία έχει εμπλακεί στη Λιβύη», DW, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/Orxd5v7> (ημερομηνία πρόσβασης 30-07-2019).
- Berti, Benetteta, «Seeking Stability: Israel's approach to the Middle East and North Africa», σελ. 1-3. 2015. διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/Crxd3q4> (ημερομηνία πρόσβασης 14-12-2019).
- Blank Stephen, 2014, Russian Strategy and Policy in the Middle East, 2015, σελ. 9-19, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/nrxdfFz> (ημερομηνία πρόσβασης 04-09-2019).
- Chen James, *The Emergence of China in the Middle East*, Strategic Forum: National Defense University, 2011, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/prxdL3T> (ημερομηνία πρόσβασης 09-12-2019).
- Ed Husain, «Al-Qaeda's Specter in Syria», Center of Geopolitical Analysis, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/hrxdh2d>, (ημερομηνία πρόσβασης 10-08-2019).
- Eric Cuunnigham & Brian Murphy «Islamic State asserts responsibility for Shiite mosque blast in Saudi Arabia», 2015, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/Orxd28r> (ημερομηνία πρόσβασης 23-12-2019).
- European Council On Foreign Relations (ecfr.eu): European Foreign Policy Scorecard 2016, 2016, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/crxdlw1> (ημερομηνία πρόσβασης 09-12-2019).
- Friedrich Ratzel: «Η γερμανική γεωγραφία και η γένεσις της γεωπολιτικής», Πρακτικά 1ης Έπιστημονικής Ημερίδος Συλλόγου Φοιτητών Τμήματος Γεωγραφίας, Πανεπιστήμιον Αιγαίου, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/5rxfqId> (ημερομηνία πρόσβασης 28-12-2019).
- Itamar Rabinovich, «Israel and the Changing Middle East», διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/Grxd4mc> (ημερομηνία πρόσβασης 19-12-2019).

- Libya, Overview, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/NrxdsKf>, (ημερομηνία πρόσβασης 16-12-2019).
- Michael Singh Lane-Swig Senior Fellow and Managing Director , *Chinese Policy in the Middle East in the Wake of the Arab Uprisings*, The Washington Institute For Near East Policy, 2014, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/7rxdXhl> (ημερομηνία πρόσβασης 09-12-2019).
- Max Fischer, «The cold war between Saudi Arabia and Iran that's tearing apart the Middle East, explained» 2016, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/2rxd1wh> (ημερομηνία πρόσβασης 23-12-2019).
- Malmvig Helle, «Geopolitics and non-western intervention in Syria Israel's Conflicting Interests in thw Syrian war, 2016, DIIS· Danish Institute for international studies, διαθέσιμο στο rb.gy/yocxkb (ημερομηνία πρόσβασης 14-12-2019).
- «MIG & Wing Loong II του LNA κονιορτοποιήσαν τους ισλαμιστές στη Λιβύη: Ολική υποχώρηση των τουρκόφιλων του GNA», διαθέσιμο <https://cutt.ly/vrxdkFF>, (ημερομηνία πρόσβασης 18-12-2019).
- Pew Research Center, «The Future of World Religions: Population Growth Projections 2010-2050», 2015, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/CrxaJ5R> (ημερομηνία πρόσβασης 03-03-2019).
- Pew Research Center-Religion and Public Life, «The Future of World Religions: Population Growth Projections, 2010-2050», διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/mrxfyNr> (ημερομηνία πρόσβασης 28-12-2019).
- Seth G. Jones, James Dobbins, Daniel Byman, Christopher S. Chivvis, Ben Connable, Jeffrey Martini, Eric Robinson, Nathan Chandler, «Rolling Back the Islamic State», διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/prxdzI3>, 2017, (ημερομηνία πρόσβασης 23-08-2019).
- Sailer Mathias, «Changed Priorities in the Gulf: Saudi Arabia and the Emirates rethink their relationship with Egypt», 2016, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/hrxdN8J>, (ημερομηνία πρόσβασης 30-07-2019).
- Shahid Javed Burki, «Ισλάμ εναντίον Ισλάμ», Το Βήμα, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/grxs2FW>, (ημερομηνία πρόσβασης 20-03-2019).
- Sheri Berman, Foreign Affairs the Hellenic edition, «Τα στάδια της Αραβικής Άνοιξης, Μαθήματα δημοκρατικής μετάβασης από Γαλλία, Ιταλία και Γερμανία», διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/5rxs7B4>, (ημερομηνία πρόσβασης 15-03-2019).

- Judah Ari Gross «IDF unveils Momentum Plan to make it deadier, if it can pay for it» , διαθέσιμο στο <https://bit.ly/38qAXit> (ημερομηνία πρόσβασης 01-07-2020).
- Yves Lacoste, Geopolitique des Islams, no 35, 1984, <https://cutt.ly/mrxCZuI> (ημερομηνία πρόσβασης 17-03-2019).
- Αρχαίες χώρες και λαοί, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/Qrxduva> (ημερομηνία πρόσβασης 16-06-2019).
- Βομβαρδίζοντας τη Λιβύη: 1986-2011, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/grxdf00> (ημερομηνία πρόσβασης 16-12-2019).
- «Βρετανικές μυστικές υπηρεσίες: Ο Πούτιν στέλνει στρατό στη Λιβύη για να αποσταθεροποιήσει τη Δύση», iefimerida, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/ErxdJyn> (ημερομηνία πρόσβασης στις 09-12-2019).
- «Εκπνέει το τελεσίγραφο Δένδια στον Λίβυο πρόεδρο - Αναμένεται να κηρυχθεί «persona non grata», CNN Greece, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/Yrxd6mi> (ημερομηνία πρόσβασης 25-12-2019).
- «Ενίσχυση των σχέσεων Αιγύπτου-Ρωσίας αποφάσισαν Αλ Σίση και Πούτιν», alphanews.live, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/arxdKeh> (ημερομηνία πρόσβασης 22-12-2019).
- «Η συμφωνία Βρετανία και Γαλλίας το 2016 που έθεσε τις βάσεις για τη διαμόρφωση της Μέσης Ανατολής», HuffPost Greece, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/mrxaOrs> (ημερομηνία πρόσβασης 17-03-2019).
- Η σύγκρουση ΗΠΑ –Ρωσίας μεταφέρεται στη Λιβύη <https://cutt.ly/arxdG1U> (ημερομηνία πρόσβασης 9-12-2019).
- Η τελευταία μάχη του ISIS – Το Ισλαμικό κράτος «παγιδευμένο» στην μικρή πόλη Μπαγκούζ, Η Καθημερινή, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/2rxs8VL>, (ημερομηνία πρόσβασης 22-03-2019).
- Ίσος αριθμός Χριστιανών και Μουσουλμάνων μέχρι το 2050», CNN Greece, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/LrxaFBP> (ημερομηνία πρόσβασης 03-03-2019).
- Κοράνιο, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/0rxsBGj> (ημερομηνία πρόσβασης 17-03-2019).
- Λιβύη: Τα γεγονότα που σημάδεψαν τη χώρα από την πτώση του Καντάφι μέχρι σήμερα», Πρώτο Θέμα, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/3rxdkfu> (ημερομηνία πρόσβασης 16-12-2019).

- «Ο αραβικός σύνδεσμος σέβεται την απόφαση του ΟΗΕ για τη Λιβύη», Η Ναυτεμπορική, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/Hrxdhjg>, (ημερομηνία πρόσβασης 16-12-2019).
- «Ο ρόλος της Ρωσίας στα Δυτικά Βαλκάνια στον 21^ο αιώνα», HuffPost, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/7rxdO45>, (ημερομηνία πρόσβασης 08-10-2019).
- «Πως επικράτησαν οι γεωγραφικοί όροι Μέση Ανατολή, Μαγκρέμπ και Λεβάντες», διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/grxCKrs> (ημερομηνία πρόσβασης 19/11/2019).
- «Πέθανε ο πρώην πρόεδρος της Αιγύπτου Μοχάμεντ Μόρση», Έθνος, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/jrxdyPM> (ημερομηνία πρόσβασης 24-06-2019).
- Πρεσβεία της Ελλάδος, γραφείο οικονομικών και εμπορικών υποθέσεων. Οικονομία της Αιγύπτου, Ελληνό-αιγυπτιακές οικονομικές και εμπορικές σχέσεις, προοπτικές-συμπεράσματα-προτάσεις. Κάιρο, Μάρτιος 2007, σελ. 55-61, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/irxdp23>, (ημερομηνία πρόσβασης 16-06-2019).
- Συρία: Το αυτοαποκαλούμενο «χαλιφάτο» του ISIS εξουδετερώθηκε, Το Βήμα, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/trxs3GA> (ημερομηνία πρόσβασης 23-03-2019).
- «Σαουδική Αραβία: Η επίθεση των Χούτι μειώνει κατά 50% την παραγωγή του πετρελαίου» διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/Qrxd2wQ>, (ημερομηνία πρόσβασης 25-12-2019).
- «Σινά: Μία χερσόνησος πυριτιδαποθήκη», Το Βήμα, διαθέσιμο στο <https://cutt.ly/hrxd8ne> (ημερομηνία πρόσβασης 19-12-2019).

Παραδόσεις στη Σχολή Εθνικής Ασφάλειας της Αστυνομικής Ακαδημίας.

- Εμμανουήλ Καραγιάννης, Αναπληρωτής Καθηγητής Τμήματος Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών σπουδών, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, παραδόσεις στη Σχολή Εθνικής Ασφάλειας της Αστυνομικής Ακαδημίας.
- Κωνσταντίνος Γρίβας, Αναπληρωτής Καθηγητής Γεωπολιτικής στη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων, παραδόσεις στη Σχολή Εθνικής Ασφάλειας της Αστυνομικής Ακαδημίας.
- Κυριάκος Θ. Νικολάου – Πατραγάς, Επίκουρος Καθηγητής Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, τμήματος Τουρκικών και σύγχρονων Ασιατικών σπουδών, παραδόσεις στη Σχολή Εθνικής Ασφάλειας της Αστυνομικής Ακαδημίας.

- Παρασκευή Κεφαλά, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Αιγαίου, παραδόσεις στη Σχολή Εθνικής Ασφάλειας της Αστυνομικής Ακαδημίας.